

**Valgamaa omavalitsuste ühine
jäätmekava aastateks
2017 - 2025**

Valgamaa 2017

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Jäätmealaseid mõisteid	7
2. Jäätmehoolduse arengusuunad riiklikul tasandil.....	9
3. Jäätmemajandust mõjutavad õigusaktid.....	10
3.1. Riigi õigusaktid.....	10
3.2. Muud seadused	13
3.3. Vabariigi Valitsuse määrused.....	15
3.4. Keskkonnaministri määrused	16
4. Valgamaa üldine iseloomustus.....	18
5. Jäätmetekke ülevaade aastatel 2012-2015.....	20
5.1. Tekkinud jäätmete kogused ja jäätmevoogude areng tulevikus	23
5.1.1. Olmejäätmed	23
5.1.2. Pakendijäätmed	25
5.1.3. Paber ja kartong	28
5.1.4. Biolagunevad jäätmed.....	29
5.1.5. Ohtlikud jäätmed.....	31
5.1.6. Metallijäätmed	34
5.1.7. Probleemtooted	35
5.1.8. Tervishoiuasutuste jäätmed.....	41
5.1.9. Ehitus- ja lammutusjäätmed.....	42
6. Jäätmekäitluskohad	44
7. Jääkreostusobjektid	50
8. Probleemid jäätmehoolduses.....	51
9. Jäätmehoolduse rahastamine	53
10. Jäätmehoolduse areng ja jäätmerajatiste infrastruktuur	56
10.1. Jäätmehoolduse süsteemi korrastamine.....	56
10.2. Jäätmehoolduse infrastruktuuri arendamine ja haldamine	57
10.3. Järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine.....	61
11. Jäätmekava eesmärgid ja meetmed jäätmeliikide kaupa.....	62
12. Kavandatavad jäätmekäitlustehnoloogiad.....	63
13. Jäätmete taaskasutamise eesmärgid	64
14. Jäätmete keskkonnaohutu kõrvaldamine ja keskkonnariskide vähendamine	68

15. Jäätmevaldajate register	70
16. Korraldatud jäätmevedu ja jäätmetekke vähendamine.....	70
17. Jäätmekäitluskohtade rajamise põhimõtted ja kasutatavate mahutite tüübid.....	74
18. Keskkonnateadlikkus ja teavitustöö	75
19. Jäätmekava rakendamise mõju keskkonnale.....	77
20. Järelevalve	79
21. Jäätmekäitlusega seotud organisatsiooniliste aspektide ülevaade.....	80
22. TEGEVUSKAVA „Valgamaa omavalitsuste ühine jäätmekava aastateks 2017 - 2025“ .	84

Sissejuhatus

Käesoleva jäätmekava koostamise eesmärgiks on jäätmehoolduse arendamine Valga maakonnas aastani 2025, järgides keskkonnasäästlikku jäätmekäitlust, jäätmetekke vähendamist, optimaalset sorteerimist, jäätmete taaskasutust ning keskkonnateadlikkust. Antud jäätmekava kavandab Valgamaa omavalitsuste (haldusreformi eelsed: Tõrva ja Valga linna ning Helme, Hummuli, Karula, Otepää, Palupera, Puka, Põdrala, Sangaste, Taheva, Tõlliste ja Öru valdade) ühtse jäätmehoolduse.

Valgamaa omavalitsused on omavahel tihedalt seotud mitmes sh jäätmehoolduse valdkonnas. Omavalitsuste vahel toimub tööjõu liikumine, piirkonna koolides õpib naaberomavalitsuste lapsi ning loomulikult ületavad ettevõtete tegevused nii valdade kui maakonna halduspiire. Jäätmehoolduse edasise arendamise planeerimiseks on mõistlik Valgamaad vaadelda tervikuna – maakond moodustab nii territoriaalselt kui rahvaarvu poolest optimaalse suurusega korraldatud jäätmeveo piirkonna. Lisaks toimub aktiivses koostöös olemasolevate jäätmejaamade haldamine ja kasutamine.

Käesoleva jäätmekava eesmärk on määratleda Valgamaa omavalitsuste jäätmehoolduse alased arengusuunad järgmiseks kaheksaks aastaks. Jäätmekava peamine eesmärk on jäätmete kokkukogumise suurendamine hästi toimiva jäätmekäitlussüsteemi kaudu ning jäätmekäitlushierarhia rakendamine. Täpsemalt on antud jäätmekava eesmärkideks korraldatud olmejäätmeveoga liitunud jäätmetekitajate arvu suurendamine, jäätmete liigiti kogumine ja nende sorteerimise võimaluste parendamine ning eriliigiliste jäätmete kogumiskohtade võrgustiku tihendamine. Nimetatud eesmärkide täitmiseks on oluline tõsta Valgamaa elanike keskkonnateadlikkust läbi erinevate kampaaniate ja vastavasisulise teavitustöö.

Valgamaa ühine jäätmekava on koostatud lähtudes „Riigi jäätmekavast 2014-2020“ ning kehtivatest jäätmemajandust reguleerivatest õigusaktidest. Jäätmekava ei hõlma jäätmeid, mis ei kuulu jäätmeseaduse kohaselt jäätmeseaduse reguleerimisalasse või on reguleeritud teiste seaduste ja määrustega.

Vastavalt jäätmeseaduse §39 peab jäätmekava sisaldama järgmist:

1) andmeid kavaga hõlmatud territooriumil tekkivate jäätmete liigi, koguse ja päritolu kohta ning hinnangut jäätmevoogude arengule tulevikus;

Valgamaal tekkivaid jäätmeid on kirjeldatud kava peatükis 5 ning selle alapunktides. Hoolimata väga kõikuvast statistikast on osade jäätmeliikide teke juba pidurdumas ja hakkab lähitulevikus vähenema.

2) olemasolevate jäätmete kogumissüsteemide kirjeldust ning ülevaadet suurematest kõrvaldamis- ja taaskasutamisrajatistest;

Kava koostamise hetkel kogumissüsteemid toimivad ning nende kirjeldus on toodud jäätmekava peatükis 6. Valgamaal otseselt jäätmeid ei kõrvaldata, vaid need viiakse edaspidiseks käitlemiseks teistesse maakondadesse.

3) ülevaadet vanaõli, ohtlike jäätmete ja muude jäätmevoogude, mille kohta on Euroopa Liidu tasandil kehtestatud eraldi regulatsioon, käitlemisest;

Ohtlikest jäätmetest annab ülevaate punkt 5.1.5 ning ohtlikusest tuleneva keskkonnariski vähendamine on kajastatud peatükis 14.

4) uute kogumissüsteemide, olemasolevate jäätmerajatiste sulgemise, täiendavate jäätmerajatiste infrastruktuuri ja sellega seotud investeeringute vajaduse hinnangut;

Käesoleval hetkel jäätmerajatiste sulgemist (N: jäätmejaamad) kava ette ei näe. Nende arendamist on kajastatud punktis 10.2 ning jäätmekava tegevuskava osas.

5) täiendava jäätmerajatiste infrastruktuuri loomise vajaduse korral andmeid tulevaste kõrvaldamis- ja taaskasutamisrajatiste asukoha ning nende võimsuse kohta;

Infrastruktuuri/taristu loomise vajadus on valdades erinev, kuid Valgamaa omavalitsuste uuteks suuremateks jäätmeobjektideks on kompostimisplatsid ning liigiti kogutud jäätmete kogumispunktid, milles kogutavad jäätmed viiakse edasisele käitlusele taaskasutusorganisatsioonide poolt ning ohtlikud jäätmed viiakse hanke korras edasi luba omavasse käitluskeskusesse. Kõigis uutes tekkivates omavalitsustes on planeeritud kompostimisplatsi rajamine, et vähendada keskkonnamõju jäätmete transpordil ja käitlemisel. Täpsemalt on taristu loomise vajadust kirjeldatud kava punktis 10.2, peatükis 12 ja jäätmekava tegevuskava osas.

6) üldise jäätmekäitluspoliitika kirjeldust, sealhulgas kavandatavate jäätmekäitlustehnoloogiate ja -meetodite või poliitika ülevaadet nende jäätmete osas, mille käitlemiseks on vaja võtta erimeetmeid;

Üldist jäätmekäitluse probleeme, jäätmehoolduse rahastamist ja jäätmekäitluspoliitikat on käsitletud kava peatükkides 8 ja 9 ning 21.

7) jäätmekäitlusega seotud organisatsiooniliste aspektide ülevaadet, sealhulgas jäätmekäitlusega tegelevate avalik-õiguslike ja eraõiguslike isikute vahelise vastutuse jaotuse kirjeldust;

Jäätmekäitlusega seotud organisatsioonilisi aspekte on lahatud kava peatükis 21, mis annab ülevaate nende erinevatest tasanditest.

8) üldsusele või kindlale tarbijarühmale suunatud teadvustamis- ja teavitamiskampaaniate kasutamise ülevaadet;

Keskkonnateadlikkuse ja jäätmealaste teavituskampaaniate ülevaate annab kavas peatükk 18 ning tegevuskava.

9) andmeid minevikus saastunud jäätmekõrvaldamiskohtade ning nende korrastamiseks võetavate meetmete kohta;

Endistest saastunud jäätmekõrvaldamiskohtadest ja nende korrastamisvajadusest annab ülevaate peatükk 14.

10) valdkonna arengukava ja kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava rakendamise keskonnale avalduva mõju kirjeldust.

Jäätmekava rakendamise mõju keskkonnale on kajastatud peatükis 19.

Lisaks eelnevatele punktidele peab jäätmeseaduse § 42 lg 2 tulenevalt jäätmekava käsitlema:

1) kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatava jäätmeveo arendamist tema haldusterritooriumil, sealhulgas korraldatud jäätmeveo piirkonna või piirkondade määramist;

Korraldatud olmejäätmete veost annab ülevaate peatükk 16 ning selle alampunktides on käsitletud jäätmeveo piirkondade moodustamise erinevat võimalust ning korraldatud olmejäätmete veoga seonduvat.

2) jäätmete liigiti kogumise ja sortimise arendamist koos tähtaegadega konkreetsete jäätmeliikide kaupa;

Jäätmekava eesmärgid ja meetmed jäätmeliikide kaupa on kajastatud peatükis 11 ning nende sortimise arendamist koos tähtaegadega konkreetsete jäätmeliikide kaupa on kirjeldatud peatükis 13.

3) jäätmehoolduse rahastamist.

Jäätmehoolduse rahastamist omavalitsuse eelarvest ja fondide toel on kirjeldatud peatükis 9.

Täiendavalt jäätmeseaduse nõuetele sisaldab jäätmekava veel jäätmemajanduse olukorra kirjeldust, ülevaadet praegu kehtivatest õigusaktidest ning jäätmemajandusega seotud probleemidest. Jäätmekavas toodud eesmärgid ning investeeringute vajadus aastateks 2018-2025 on tegevustena loetletud kava tegevuskava osas. Jäätmeseadus ei sea kohaliku omavalitsuse jäätmekavale otsest kehtivusaega, mis tähendab, et jäätmekava tuleb üle vaadata ja ajakohastada, kui see on vajalik kava kehtivusperioodil. Samas peab tõdema, et pidevalt arenevas jäätmemajanduse tingimustes on võimatu teha 100% kindlaid otsuseid ning seetõttu on Valgamaa jäätmekava eesmärkide püstitamisel arvestatud võimalike ettenägematute muutustega lähitulevikus. Kava realiseerimine sõltub lisaks omavalitsustes toimuvale arengule üle-eestilisest jäätmekäitluse arengust ja üldisest majandusarengust. Seetõttu tuleb siinset jäätmekava perioodiliselt üle vaadata ja ajakohastada.

1. Jäätmealaseid mõisteid

Jäätmed – mis tahes vallasasi või kinnistatud laev, mille valdaja on ära visanud, kavatseb seda teha või on kohustatud seda tegema

Tavajäätmed – kõik jäätmed, mis ei kuulu ohtlike jäätmete hulka

Püsijäätmed – on tavajäätmed, milles ei toimu olulisi füüsikalisi, keemilisi ega bioloogilisi muutusi. Püsijäätmed ei lahustu, põle ega reageeri muul viisil füüsikaliselt või keemiliselt, nad ei ole biolagundatavad ega mõjuta ebasoodsalt muid nendega kokkupuutesse sattuvaid aineid viisil, mis põhjustaks keskkonna saastumist või kahju inimese tervisele. Püsijäätmete leostuvus veekeskkonnas, ohtlike ainete sisaldus ning nõrgvee ökotoksilisus ei põhjusta täiendavat keskkonnakoormust, seda eriti põhja- ja pinnavee kvaliteedinõudeid silmas pidades

Olmejäätmed – kodumajapidamisjäätmed ning kaubanduses, teeninduses või mujal tekkinud oma koostise ja omaduste poolest samalaadsed jäätmed

Biolagunevad jäätmed – anaeroobselt või aeroobselt lagunevad jäätmed, nt toidujäätmed, paber ja papp

Ohtlikud jäätmed – jäätmed, mis kahjuliku toime tõttu võivad olla ohtlikud tervisele, varale või keskkonnale

Metallijäätmed – oma põhikoostiselt ehedatest mustmetallidest või värvilistest metallidest või nende sulamitest koosnevad jäätmed

Pakend – mis tahes materjalist valmistatud toode, mida kasutatakse kauba, toormest kuni valmiskaubani, hoidmiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks ja esitlemiseks kogu tsükli vältel tootjast tarbijani; pakendiks loetakse ka samal eesmärgil kasutatavad ühekorratooted

Probleemtoode – toode, mille jäätmed põhjustavad või võivad põhjustada tervise- või keskkonnaohtu, keskkonnahäiringuid või keskkonna ülemäärast risustamist (nt patareid ja akud, elektri- ja elektroonikaseadmed)

Jäätmekäitlus – jäätmete kogumine, transport, taaskasutamine ja keskkonnaohutu kõrvaldamine

Jäätmekäitluskoht – on tehniliselt varustatud ehitis jäätmete kogumiseks, taaskasutamiseks või kõrvaldamiseks, on ka maa-ala, kus jäätmete taaskasutamine võimaldab parendada mullaviljakust, maa-ala keskkonnaseisundit või selle kasutusvõimalusi

Jäätmehooldus – jäätmekäitlus, järelevalve jäätmekäitluse üle ja jäätmekäitluskohtade järeelhooldus

Jäätmehoolduse arendamine – jäätmealase teabe levitamine, jäätmealane nõustamine ja jäätmehoolduse kavandamine või muu tegevus, mille eesmärk on vältida või vähendada jäätmeteket ning tõsta jäätmehoolduse taset

Jäätmetekitaja – isik või seaduse alusel asutatud muu asutus, kelle tegevuse käigus tekivad jäätmed, või isik, kelle tegevuse tulemusel jäätmete olemus või koostis muutub

Jäätmevaldaja – jäätmevaldaja on jäätmetekitaja või muu isik või seaduse alusel asutatud muu asutus, kelle valduses on jäätmed

Jäätmetekke vältimine – meetmete kompleks, mis on suunatud jäätmete ning nende koostises olevate ainete ja materjalide koguse või jäätmete keskkonna- ja tervise ohtlikkuse vähendamisele

Jäätmete kogumine - jäätmete kokkukorjamine, sortimine ja segukoostamine nende edasise veo või tekkekohas taaskasutamise või kõrvaldamise eesmärgil

Jäätmete sortimine – tegevus, mille käigus eraldatakse segaolmejäätmetest ennekõike ohtlikud jäätmed, samuti taaskasutatavad jäätmed, kui sortimine ja väljanopitud jäätmete taaskasutamine on tehnoloogiliselt võimalik ning nende tegevustega ei kaasne ülemääraseid kulutusi

Jäätmete kõrvaldamine - jäätmete keskkonda viimiseks või selle ettevalmistamiseks tehtav toiming

Kompostimine – orgaanilise materjali kontrollitud lagundamine õhu juuresolekul huumusesarnaseks materjaliks. Kompostimine sisaldab mehhaanilist segamist ja aereerimist, materjali ventileerimist vertikaalsetes aeratsioonikambrites, või materjali paigutamine aunadesse, neid regulaarselt segades ja pöörates

Jäätmete korduskasutus - jäätmete taaskasutamismoodus, kus jäätmeid kasutatakse nende esialgsel otstarbel, see tähendab samal otstarbel kui tooteid, millest nad on tekkinud

Jäätmete taaskasutamine – jäätmekäitlustoiming, millega jäätmed või neis sisalduv aine või materjal võetakse kasutusele toodete valmistamisel, töö tegemisel või energia tootmisel, või seda ettevalmistav tegevus

Korraldatud jäätmevedu – olmejäätmete kogumine ja vedamine määratud piirkonnast määratud jäätmekäitluskohta või -kohtadesse kohaliku omavalitsuse üksuse valitud ettevõtja poolt.

Ohtlike jäätmete käitlulitsents – tegevusluba, mis annab õiguse teiste isikute poolt tekitatud ja üleantud ohtlike jäätmete käitlemiseks majandus- või kutsetegevuses ning määrab selle õiguse realiseerimise tingimused

Prügila – jäätmekäitluskoht, kus jäätmed ladestatakse maa peale või maa alla, kaasa arvatud jäätmekäitluskoht, kuhu jäätmetekitaja ladestab jäätmed tekkekohal (käitisesisene prügila), ja jäätmekäitluskoht, mida kasutatakse püsivalt jäätmete vaheladustamiseks vähemalt aasta vältel

Jäätmejaam - üldjuhul detailplaneeringu ja projekti alusel rajatud ning tehniliselt varustatud jäätmekäitluskoht, kuhu on paigutatud taaskasutatavate jäätmete kogumiseks ja esmaseks töötlemiseks kogumismahutid, sh ohtlike jäätmete kogumismahutid

Jäätmepunkt (kogumispunkt, kogumisplats, kokkutoomiskoht) – taaskasutatavate jäätmete (paberi, papi, plasti, klaasi jms) esmaseks kogumiseks mõeldud koht, kuhu on paigutatud vastavad kogumiskonteinerid, jäätmepunktis ei toimu jäätmete töötlust, ainult kogumine

2. Jäätmehoolduse arengusuunad riiklikul tasandil

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030

Eesti keskkonnastrateegia eesmärgiks on määratleda pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes samas keskkonna valdkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjudest ümbritsevale looduskeskkonnale ja inimesele.

Jäätmete osas on Eesti suundumused järgnevad:

- Üha enam keskkonnasõbralikke ning lihtsalt taaskasutatavaid materjale. Suureneb olmejäätmete maht, kuid kuna samal ajal tegeldakse rohkem ka jäätmete sorteerimise ja taaskasutamisega, on prügilatesse ladestatavate jäätmete kogus stabiliseerumas ning pigem hakkab see järk-järgult vähenema.
- Efektivsemate põlevkivi põletustehnoloogiate ja alternatiivsete energiatootmise viiside rakendamine toob kaasa põlevkivijäätmete tekke vähenemise.
- Inimeste keskkonnateadlikkuse suurenemine aitab kaasa jäätmete sorteerimise tõhusamale rakendamisele, mis vähendab ka jäätmete ohtlikkust.
- Väheneb ehitus- ja lammutusjäätmete ladestamine prügilasse, kuna majanduslikku kokkuhoidu silmas pidades on püsijäätmetele leitud muid rakendusi.
- Toodetes kasutatakse üha enam keskkonnasõbralikke ning lihtsasti taaskasutatavaid materjale.
- Põhimõtteid „tootja vastutab“ ning „saastaja maksab“ rakendatakse üha laiemalt.
- Prügilate keskkonnamõju väheneb, kuna vanad prügilad, mis ei vasta keskkonnakaitse nõuetele, suletakse ning uute ehitamisel kasutatakse keskkonnahoidlikke tehnoloogiaid.

Jäätmete osas on keskkonnastrateegias seatud eesmärk, et aastaks 2030 on tekkivate jäätmete ladestamine vähenenud 30% ning oluliselt on vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust. Lisaks

on keskkonnastrateegias toodud eesmärk, et aastaks 2030 on likvideeritud kõik täna teadaolevad jääkreostuskolded.

Et jäätmete ladestamist vähendada, on esmaselt oluline vähendada märkimisväärselt jäätmeteket, kasutades sealjuures tõhusamalt loodusvarasid ja muid ressursse. Selleks on oluline katkestada seosed ühelt poolt jäätmetekke ja loodusvarade kasutamise ning teiselt poolt majanduskasvu vahel, st majanduskasv ei tohi põhjustada loodusvarade kasutamise ja jäätmekoguste ning negatiivse keskkonnamõju suurenemist. Teiseks on oluline suurendada jäätmete sortimist, taaskasutamist, sh ringlussevõttu, et vähendada kõrvaldatavate jäätmete kogust miinimumini. Oluline on ka vähendada jäätmete ohtlikkust ning ohtlike ainete sisaldust jäätmetes, see ühtlasi väldib jäätmete käitlemisel õhku, vette ja pinnasesse sattuvate heitkoguste suurenemist.

Riigi jäätmekava aastateks 2014-2020

Riigi jäätmekava peamine eesmärk on korrastada ning korraldada jäätmehooldust süsteemselt kõigil valdkonna tasanditel. Arengukava ühtlustab eesmärgid riigi kui terviku jaoks, seab sihid ja ülesanded kohalikele omavalitsustele, ettevõtjatele, tootjatele ja elanikkonnale. Jäätmekava strateegiline eesmärk on jäätnehierarhia põhimõtte rakendamine. Sealjuures on rõhk eelkõige jäätmetekke ja majanduskasvu omavahelise seose katkestamiseks vajalike meetmete välja töötamisel.

Kui eelmises riiklikus jäätmekavas (2008-2013) oli põhirõhk jäätmete ladestamise vähendamisel ja nende taaskasutamisel, siis uus kava keskendub enam jäätmetekke vähendamisele. Seetõttu rõhutab uus riigi jäätmekava, et arvesse tuleb võtta eseme kogu eluring st tuleb kavandada, projekteerida, valmistada ja importida eeskätt selliseid tooteid, mis on korduskasutatavad või võimalikult pika kasutusajaga. Samuti tuleb vähendada ohtlike ainete sisaldust materjalides ja toodetes.

Riigi jäätmekava sisaldab ülevaadet ohtlike jäätmete ja pakendijäätmete käitlemisest, maakondade jäätmehooldusest ja jäätmetekke vältimise programmist.

3. Jäätmemajandust mõjutavad õigusaktid

3.1. Riigi õigusaktid

Jäätmemajandust Eestis reguleerib peamiselt jäätmeseadus (RT I, 2004, 9, 52), mis võeti Riigikogus vastu 28. jaanuaril 2004. aastal. Jäätmeseadus seletab lahti mõisted jäätmete valdkonnas, sätestab nõuded jäätmetekke ning nende edaspidise käitluse kohta. Lisaks eri liiki jäätmete käitlusnõuded ning järelevalve ja vastutuse piirid. Jäätmeseadusega määratud eesmärkide saavutamiseks ja jäätmemajanduse planeerimiseks koostatakse riigi ning kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava. Eesti Vabariigi Valitsus võttis 13. juunil 2014. a vastu „Riigi jäätmekava 2014–2020“ ja selle rakendusplaani, mis hõlmab kogu riigi territooriumi ning sisaldab ka eesmärgid maakondade jäätmehoolduse kohta. Jäätmekava strateegiline eesmärk on

jäätmehierarhia põhimõtte rakendamine. Sealjuures on rõhk eelkõige jäätmetekke ja majanduskasvu omavahelise seose katkestamiseks vajalike meetmete välja töötamine.

Jäätmeseaduse kohaselt on jäätmekäitluse planeerimine ja suunamine oma haldusterritooriumil omavalitsuse ülesanne. Tulenevalt seadusest on omavalitsuste õigused ja kohustused järgmised:

- korraldada oma haldusterritooriumil jäätmehoolduse arendamist (§ 12 lg 2);
- korraldada jäätmete sortimist, sh jäätmete liigiti kogumist, et võimaldada nende taaskasutamist võimalikult suures ulatuses (§ 31);
- korraldama alates 2015. aastast vähemalt paberi-, papi-, metalli-, plasti- ning klaasijäätmete liigiti kogumise, kui see on tehniliselt, keskkonna seisukohast ja majanduslikult teostatav (§31 lg 3);
- jäätmehoolduse arendamiseks koostada kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava (§ 39). Kohaliku omavalitsusüksuse jäätmekava on kohaliku omavalitsusüksuse arengukava osa, milles on käsitletud valla või linna jäätmehoolduse arendamist. Jäätmekava võib koostada mitme kohaliku omavalitsusüksuse kohta. Jäätmekava koostamisel võetakse arvesse riigi jäätmekavas sätestatud (§ 42);
- korraldada jäätmekava korrapärane läbivaatamine ja ajakohastada kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava ajakohastamise suhtes kohaldatakse kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava koostamise menetluse kohta sätestatud (§ 43);
- nõuda oma haldusterritooriumil tegutsevalt ettevõtjalt äriseadustiku tähenduses, mittetulundusühingult, sihtasutuselt ja seaduse alusel asutatud muult asutuselt jäätmekava koostamist oma kulul ning esitamist, kui see on vajalik kohaliku omavalitsusüksuse jäätmekava koostamiseks või ajakohastamiseks (§ 44 lg 4);
- esitada kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu enne selle vastuvõtmist arvamuse avaldamiseks Keskkonnaametile ning maavanemale (§ 55);
- korraldada jäätmekava eelnõu avaliku väljapaneku ja jäätmekava eelnõu arutamiseks vähemalt üks avalik istung. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu avaliku väljapaneku aeg ja koht tehakse teatavaks vähemalt kaks nädalat enne avaliku väljapaneku algust kohalikus ajalehes. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu avaliku väljapaneku kestus on vähemalt kaks nädalat. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu arutamiseks korraldatava avaliku istungi aeg ja koht tehakse teatavaks vähemalt kaks nädalat enne avalikku istungit kohalikus ajalehes (§ 56);
- võtta jäätmekavas arvesse avaliku väljapaneku kestel ja avalikul istungil esitatud ettepanekud ja vastuväited ning otsustada vajadusel jäätmekava eelnõu muutmise vastavalt esitatud ettepanekutele ja vastuväidetele (§ 57);
- teavitada avaliku väljapaneku ja avaliku istungi tulemustest kohalikus ajalehes (§ 58);
- võtta vastu jäätmekava kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu poolt (§ 59 lg 1);
- avaldada jäätmekava kohaliku omavalitsuse üksuse veebilehel (§ 59 lg 1);
- korraldada oma haldusterritooriumil kodumajapidamises tekkivate ohtlike jäätmete kogumist ja nende üleandmist jäätmekäitlejatele, v.a probleemtoodete puhul, kus toimib tootja vastutus (§ 65 lg 2);
- korraldada oma haldusterritooriumil olmejäätmete nende sortimisjääkide ja olmejäätmete tekkekohas liigiti kogumisel tekkinud jäätmeliikide kogumist ja vedu. Korraldatud

- jäätmevedu võib hõlmata ka teisi olmejäätmete liike või muid jäätmeid, kui see on vajalik jäätmeseaduse nõuete täitmiseks või seda tingib oluline avalik huvi (§ 66 lg 2);
- korraldada iseseisvalt või koostöös teiste kohalike omavalitsuse üksustega korraldatud jäätmeveo teenuse osutaja leidmiseks teenuste kontsessiooni riigihangete seaduses sätestatu kohaselt (§ 67 lg 1);
 - korraldatud jäätmeveo teenuse tellimiseks teenuste kontsessiooni korraldamisel koostada hankedokumendid, lähtudes riigihangete seaduses sätestatust. Korraldatud jäätmeveo hankedokumentides nähakse muu hulgas ette järgmised tingimused: veopiirkond, veetavad jäätmeliigid, eeldatavad jäätmekogused, jäätmekäitluskoht, hankelepingu kestus, veotingimused – veo sagedus, aeg ja tehnilised tingimused, toimingud, mille eest jäätmevedaja võtab teenustasu, veopiirkonnas asuvate ühepereelamute ja mitme korteriga elamute arv ning korterite arv mitme korteriga elamutes (§ 67 lg 3);
 - jäätmete veopiirkond tuleb määrata arvestusega, et piirkonna miinimumsuurus tagaks jäätmeveoki täitumise ühe kogumisringiga või piirkonna elanike arv ei oleks üldjuhul suurem kui 30 000 (§ 67 lg 5);
 - informeerida kirjalikult jäätmevaldajat päevast, mil ta on liitunud korraldatud jäätmeveoga (§ 69 lg 1¹);
 - kui kohaliku omavalitsuse üksus on veendunud, et kinnistul ei elata või kinnistut ei kasutata, võib ta jäätmevaldaja erandkorras vabastada tema taotluse alusel teatud tähtjaks korraldatud jäätmeveoga liitumisest (§ 69 lg 4);
 - kohaliku omavalitsuse üksus peab eelnevalt kohapeal kontrollima, et jäätmevaldaja korraldatud jäätmeveoga liitumisest vabastamise asjaolud on tõesed ja vabastamist võimaldavad (§ 69 lg 4²);
 - korraldada korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete taaskasutamise või kõrvaldamise. Kohaliku omavalitsuse üksus võib korraldada ka muude jäätmete taaskasutamist või kõrvaldamist (§ 70);
 - kehtestada kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskiri (§ 71 lg 1);
 - asutada määrusega jäätmevaldajate register ning kehtestada registri pidamise kord (§ 71¹ lg 1);
 - õigus saada tasuta teavet jäätmeveo piirkonnas tegutsevalt jäätmevedajalt jäätmeseaduse § 71¹ lg 1 nimetatud registri andmete kohta.
 - õigus saada toetust jäätmehoolduse arendamise kulude osaliseks katmiseks (§ 72)
 - valla- või linnavalitsus esitab kümne tööpäeva jooksul pärast jäätmeloa taotluse saamist loa andjale oma arvamuse jäätmeloa taotluse kohta (§ 79);
 - teostab riiklikku järelevalvet jäätmeseadusest tulenevate nõuete täitmise üle (§ 119 lg 1)
 - teostab oma haldusterritooriumil pidevat järelevalvet jäätmehoolduseeskirja täitmise üle (§ 119 lg 4);
 - menetleda kohtuväliselt jäätmeseaduse rikkumistest tulenevaid väärtegusid (§ 127 lg 2 punkt 3);
 - kui saastajat ei ole kindlaks tehtud ühe aasta jooksul jäätmete keskkonda viimise asjas süüteomenetluse alustamisest arvates, samuti juhul, kui jäätmete ja saastuse likvideerimisega ei ole võimalik keskkonnakaitselistest kaalutlustest lähtuvalt viivitada, korraldab jäätmete käitlemise ja saastuse likvideerimise keskkonnajärelevalve asutuse või

kohaliku omavalitsuse üksuse või kohaliku omavalitsuse asutuse ettekirjutuse alusel maa omanik, kellele kuuluval maal jäätmed või saastus asub (§ 128 lg 4);

- kui kohaliku omavalitsuse üksus ei ole oma haldusterritooriumil sisse seadnud korraldatud jäätmevedu, kuigi tal oli see kohustus, või jäätmeseaduse §-s 71¹ sätestatud registri andmetel on üle 2 protsendi jäätmevaldajatest väljaspool olmejäätmete kogumissüsteemi, kannab see kohaliku omavalitsuse üksus tavajäätmete ning nendest põhjustatud saastuse likvideerimise kulud.

Jäätmeseadus sätestab lisaks eeltoodule ka täiendavaid nõudeid jäätmemajanduse korraldamisel:

- taaskasutada jäätmed, kui see on tehnoloogiliselt võimalik ning kui see ei ole muude jäätmekäitlusmoodustega võrreldes ülemäära kulukas;
- eelistada jäätmete energiakasutusele jäätmete ringlussevõttu toorme või materjalina;
- rakendada loodusvarade ja toorme säästlikuks kasutamiseks parimat võimalikku tehnikat ja sellist tehnoloogiat, milles jäätmeid võimalikult suures ulatuses taaskasutatakse;
- taaskasutada või kõrvaldada jäätmed nende tekkekohale võimalikult lähedal asuvas tehnoloogiliselt sobivas ning tervise- ja keskkonnakaitsenõuetele vastavas jäätmekäitluskohas;
- järgida jäätmeseaduse nõuet, mille kohaselt ei tohi prügilasse ladestatavate olmejäätmete hulgas olla biolagunevaid jäätmeid: üle 30 massiprotsendi alates 2013. aasta 16. juulist; üle 20 massiprotsendi alates 2020. aasta 16. juulist.

3.2. Muud seadused

- Pakendiseaduse kohaselt on omavalitsuse ülesanne määrata kindlaks oma haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete kogumisviisid ning sätestab need jäätmehoolduseeskirjas (§ 15 lg 1). Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas peab olema eraldi käsitletud pakendi ja pakendijäätmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine, väljaarendamine ja seatud eesmärkide saavutamise meetmed (§ 15 lg 2). Lisaks määratakse tagatisrahata pakendijäätmete kogumiskohad kindlaks taaskasutusorganisatsiooni ja kohaliku omavalitsuse organi vahel sõlmitavas kirjalikus lepingus (§ 17¹ lg 1 p3). Kohaliku omavalitsuse organ peab võimaldama taaskasutusorganisatsioonidel täita kogumiskohtade tiheduseks seadusega sätestatud tingimusi ja kooskõlastama asukohad, tühjendussageduse ning konteinerite mahu (§17¹ lg 2 ja 4). Pakendatud kauba müüja, kelle müügikoha suurus on alla 200 ruutmeetri, võib sellise pakendi tagasivõtmise, millele on kehtestatud tagatisraha, korraldada väljaspool oma müügikoha teenindusmaa piire, kuid müügikoha kauplemissajal ja ainult kohaliku omavalitsuse organi nõusolekul (§ 20 lg 4⁴). Riiklikku järelevalvet pakendiseaduse täitmise üle teostab ka valla- või linnavalitsus (§ 26 lg 1). Pakendiseaduse §-des 29 ja 30 nimetatud väärtegade kohtuväline menetleja on linna- ja vallavalitsus (§ 33)

Alates 2009. aasta 1. jaanuarist tuleb pakendijäätmeid taaskasutada järgmiselt (§ 36):

- 1) pakendijäätmete kogumassist vähemalt 60% kalendriaastas;
- 2) pakendijäätmete kogumassist ringlussevõetuna vähemalt 55% ja mitte rohkem kui 80% kalendriaastas.

- Keskkonnajärelevalve seadus (RT I 2001, 56, 337) kehtestab riiklikku keskkonnajärelevalvet tegevate ja juhtivate ning riiklikule järelevalvele allutatud isikute õigused ja kohustused. Keskkonnajärelevalve seaduse järgi on kohalik omavalitsusorgan või asutus üks keskkonnajärelevalve tegijatest (§ 3 lg 1). Kohalik omavalitsusüksus:

- 1) rakendab seaduses sätestatud abinõusid ebaseadusliku tegevuse tõkestamiseks ja kohustuslike keskkonnakaitseabinõude elluviimiseks;

- 2) teavitab Keskkonnainspektsiooni keskkonda kahjustavast või ohustavast õigusvastasest tegevusest või loodusressursi kasutamisega seotud õiguspärasest tegevusest, kui selline tegevus seab ohtu inimeste elu, tervise või vara (§ 6 lg 3). Kohaliku omavalitsusüksuse volikogu kehtestatud keskkonnakaitse- ja -kasutusala otsuste järgimist kontrollivad volikogu poolt selleks volitatud isikud või asutused, või kui neid ei ole määratud, valla- ja linnavalitsus (§ 6 lg 1).

- Keskkonnatasude seadus (RT I 2005, 67, 512) sätestab loodusvara kasutusõiguse tasu määramise alused, saastetasumäärad, nende arvutamise ja tasumise korra ning keskkonnakasutusest riigieelarvesse laekuva raha kasutamise alused ja sihtotstarbe (§ 1 lg 1). Saastetasu rakendatakse, kui saasteaineid heidetakse välisõhku, veekogusse, põhjavette või pinnasesse või kõrvaldatakse jäätmeid (§ 14 lg 1).
- Tööstusheite seaduse (RT I, 16.05.2013, 1) alusel esitab kohaliku omavalitsuse üksus kirjaliku arvamuse kompleksloa taotluse kohta 30 päeva jooksul taotluse saamisest arvates. Arvamuse esitamine ei piira kohaliku omavalitsuse üksuse õigust esitada edasise menetluse käigus täiendavaid seisukohti (§ 31 lg 2). Valla- või linnavalitsus avaldab seitsme päeva jooksul kompleksloa taotluse saamisest arvates valla- või linnavalitsuse veebilehel lihtsalt juurdepäätava teate loa andja poolt kompleksloa taotluse menetluse võtmise kohta. Teade ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvamus peavad olema veebilehel kättesaadavad kuni kompleksloa taotluse menetluse lõpuni (§ 33 lg 7).
- „Säästva arengu seadus“ - Omavalitsusüksuse arengukava kinnitamisel ja ettevõtluse korraldamisel peab kohalik omavalitsus arvestama välislepingutest tulenevaid kohustusi ja nende täitmiseks kinnitatud riiklikke programme (§ 4 lg 2).
- „Planeerimisseadus“ ja „Ehitusseadustik“ - reguleerivad erinevate võimutasandite rolle ja suhteid planeeringute koostamisel, ehituslikul projekteerimisel, ehitamisel ja ehitise kasutamisel. Oluline aspekt on jäätmekäitlusrajatiste asukoha fikseerimine planeeringutes.
- „Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus“ - sätestab keskkonnamõju (ja strateegilise) hindamise korra ja põhimõtted. Reguleerib jäätmekäitluskohtade rajamisega seotud keskkonnamõju hindamist.

- „Veeseadus“ § 3² lg 5 sätestab kohaliku omavalitsuse õigused. Lisaks: veekogusse võib uputada või põhjavette paigutada vaid selliseid jäätmeid, milles toimuvad muutused või mille mõjutamine vee poolt ei suurenda keskkonna reostust või kahju tervisele (§ 25 lg 1). Jäätmete uputamiseks veekogusse või põhjaveekihti annab kohaliku omavalitsuse nõusolekul, kui veekogu on eraomandis, ka veekogu omaniku nõusolekul, loa Keskkonnaamet (§ 25 lg 2). Veekogu jääkatet ei tohi reostada ega risustada naftasaaduste, kemikaalide, jäätmete ja muude reoainetega (§ 27 lg 1).
- „Välisõhu kaitse seadus“ - sätestab nõuded jäätmete põletamiseks. Vajalik on erisaasteloa taotlemine jäätmepõletuseks.
- „Looduskaitse seadus“ - seaduse eesmärgiks on looduse kaitsmine selle mitmekesisuse säilitamise, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku liikide soodsa seisundi tagamisega; kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna või selle elementide säilitamine; Ranna või kalda piiranguvööndis on keelatud: 1) reoveesette laotamine; 2) matmispaiga rajamine; 3) jäätmete töötlemiseks või ladustamiseks määratud ehitise rajamine ja laiendamine, välja arvatud sadamas (§ 37 lg 3).

3.3. Vabariigi Valitsuse määrused

- 26. aprilli 2004. a määrus nr 121 „Ohtlike jäätmete käitluslitsentsi andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse käigus läbiviidavate menetlustoimingute tähtjajad, litsentsi taotlemiseks vajalike andmete loetelu ja litsentsi vorm”;
- 26. aprilli 2004. a määrus nr 122 „Jäätmete tekitamiseks jäätmeluba vajavate tegevusvaldkondade tegevuste täpsustatud loetelu ning tootmismahud ja jäätmekogused, mille puhul jäätmeluba ei nõuta”;
- 7. augusti 2008. a määrus nr 124 „Patareidest ja akudest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtjajad¹”;
- 20. aprilli 2009. a määruse nr 65 „Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtjajad¹“;
- 23. juuli 2009. a määrus nr 135 „Probleemtooteregistri põhimäärus”;
- 17. juuni 2010. a määrus nr 79 „Mootorsõidukitest ja nende osadest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtjajad”;
- 17. juuni 2010. a määrus nr 80 „Rehvidest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord”;
- 8. detsembri 2011. a määrus nr 148 „Jäätmete taaskasutamise- ja kõrvaldamistoimingute nimistud¹”.

3.4. Keskkonnaministri määrused

- 30. detsembri 2002. A määrus nr 78 „Reoveesette põllumajanduses, haljastuses ja rekultiveerimisel kasutamise nõuded¹“;
- 20. aprilli 2004. A määrus nr 18 „Jäätmeloa omamise kohustusest vabastatud isiku või tavajäätmete vedaja teate ja registreerimistõendi vormid“;
- 21. aprilli 2004. a määrus nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded“;
- 22. aprilli 2004. a määrusega nr 25 „Polüklooritud bifenuüle ja polüklooritud terfenüüle sisaldavate jäätmete käitlusnõuded“;
- 26. aprilli 2004. a määrus nr 26 „Jäätmeloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse käigus läbiviidavate menetlustoimingute tähtajad ning jäätmeloa taotlemiseks vajalike andmete täpsustatud loetelu ja jäätmeloa taotluse vorm ning jäätmeloa vorm“;
- 21. aprilli 2004. a määrus nr 22 „Asbesti sisaldavate jäätmete käitlusnõuded“;
- 29. aprilli 2004. a määrus nr 39 „Ohtlike jäätmete ja nende pakendite märgistamise kord“;
- 9. veebruari 2005. a määrus nr 9 „Elektri- ja elektroonikaseadmete romude käitlusnõuded¹“;
- 3. novembri 2005. a määrus nr 66 „Pakendi taaskasutamise määra arvutamise ja pakendi massi määramise kord“;
- 16. jaanuari 2007. a määrus nr 4 „Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“;
- 2. juuli 2007. a määrus nr 49 „Probleemtoodetest tekkinud jäätmete täpsustatud nimistu“;
- 10. jaanuari 2008. a määrus nr 5 „Kasutatud patareide ja akude käitlusnõuded“;
- 25. septembri 2008. a määrus nr 41 „Ohtlike jäätmete saatekirja vorm ning saatekirja koostamise, edastamise ja registreerimise kord“;
- 27. aprilli 2009. a määrus nr 21 „Elektri- ja elektroonikaseadmete märgistamise viis ja kord“;
- 18. augusti 2009. a määrus nr 50 „Pakendiregistri registrikaardi vormid“;
- 15. jaanuari 2010. a määrus nr 1 „Jäätmearuande vorm, esitatavate andmete ulatus ja aruande esitamise kord“;
- 9. septembri 2010. a määrus nr 47 „Mootorsõiduki osade märgistamise viis ja kord“;
- 9. novembri 2010. a määrus nr 56 „Kaevandamisjäätmete käitlemise kord“;
- 16. veebruari 2011. a määrus nr 12 „Probleemtooteregistri registrikaardi vormid“.
- 16. juuni 2011. a määrus nr 33 „Romusõidukite käitlusnõuded¹“;
- 8. aprilli 2013. a määrus nr 7 „Biolagunevatest jäätmetest komposti tootmise nõuded“;
- 19. juuni 2013. a määrus nr 36 „Keskkonnakompleksloa taotluse ja selle lisade vormid ning keskkonnakompleksloa sisu täpsustavad nõuded ja vorm¹“;
- 22. juuli 2013. a määrus nr 57 „Probleemtoote kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning teabe esitamise viisid ja kord¹“;

- 8. juuli 2014. a määrus nr 28 „Elektroonikaromude korduskasutuseks üleandmise nõuded“.
- 14. detsembri 2015 a määrus nr 70 „Jäätmete liigitamise kord ja jäätmenimistu¹“
- 19. augusti 2016 a määrus nr 26 „Metallijäätmete täpsustatud nimistu“
- 19. juuli 2017 a määrus nr 24 „Reoveesetest toote valmistamise nõuded“

4. Valgamaa üldine iseloomustus

Valga maakond asub Eesti lõunaosas ja piirneb osaliselt Läti Vabariigiga (102,4 km). Maakonna pindala on 2 046,49 km² (koos Võrtsjärve osaga), ulatus põhjast lõunasse 65 ja idast läände 59 kilomeetrit. Maakond kuulub majandusgeograafilise ja regionaalpoliitilise liigestuse järgi koos Põlva ja Võru maakonnaga Kagu-Eesti piirkonda (joonis 1), kuid koos Viljandi, Tartu ja Jõgeva maakonnaga Lõuna-Eesti regiooni, mida seovad tihedad ajaloolised sidemed ja maastikuline kuulumine Kõrg-Eestisse.

Valgamaa asub maanteede ja raudteede sõlmpunktis. Maakonda läbib Narva-Valga-Riia maantee (Via Hanseatica). Valga linnast lähtuvad Valga-Uulu (Pärnu) ja Valga-Võru maanteed. Valga maakonda läbib Tallinn-Tartu-Riia raudtee, mis Tapa kaudu ühendab maakonda Tallinn-Narva-Peterburi magistraaliga. Valga linnast suundub raudtee Petseri kaudu Pihkvasse.

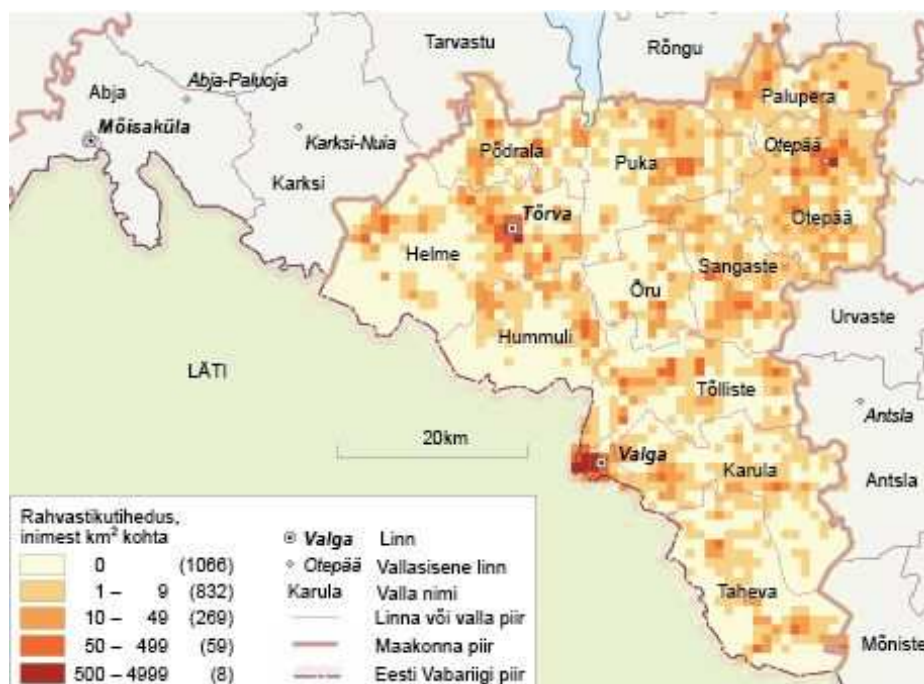
Joonis 1. Valga maakonna paiknemine.

Valga maakond koosneb 2017 aastal 13 omavalitsusest (kaks linna, 11 valda) (joonis 2): Helme, Hummuli, Karula, Otepää, Palupera, Puka, Põdrala, Sangaste, Taheva, Tõlliste ja Õru valdadest, Tõrva ja Valga linnadest ning valla-sisesest Otepää linnast. Maa-asulaid on kokku 157, neist seitse alevikku ja 150 küla. Maakonna keskus on Valga linn.

Joonis 2. Valga maakonna kohalikud omavalitsused 2017 a. (Statistikaamet).

Valgamaal on kolm suuremat tõmbekeskuse piirkonda: Otepää piirkond (Palupera, Puka, Otepää ja Sangaste vald), Tõrva–Helme piirkond (Põdrala, Helme, Hummuli vald ja Tõrva linn) ning Valga piirkond (Tõlliste, Karula, Öru, Taheva vald ja Valga linn). Osa Valgamaast — endine Helme kihelkond — on ka Mulgimaa osa.

Joonis 3. Valga maakonna rahvastikutiheduse ruutkaart (Statistikaamet).

2017. aasta 1. jaanuari seisuga on Valgamaa elanike arv 30 084. Valgamaa keskmine asustustihedus on 14,7 in/km² (joonis 3). Valgamaa rahvaarv on viimase 20 aasta jooksul pidevalt vähenenud, seda nii negatiivse iibe kui ka rände tõttu.

Valgamaal on 21 koolieelset lasteasutust, 19 üldhariduskooli, Valgamaa Kutseõppekeskus ning täiskasvanutele suunatud Valga Kaugõppegümnaasium. Erakoolina tegutseb Audentese Spordigümnaasiumi Otepää filiaal. Maakonnas toimetab neli huvikooli. Sarnaselt ülejäänud Eestile õpilaste arvud üldiselt vähenevad.

Valgamaal osutab statsionaarsed arstiabi kolm tervishoiuasutust: Otepää ja Tõrva tervisekeskused ning Valga haigla. Maakonnas on 16 perearsti nimistut ja tegutseb 13 hoolekandetasutust.

Valga maakonna ettevõtlus põhineb väikeettevõtetel. Kõige rohkem ettevõtteid tegutseb põllumajanduse ja metsamajanduse valdkonnas. Oluline koht on kaubandusel, töötleva tööstusel ja ehitusel, samuti turismil. Valga maakonna tuntumad ettevõtted on Atria Eesti AS, Valga Gomab Mööbel AS, Pühajärve Puhkekodu AS, UPM Kymmene AS Otepää Vineeritehas, Sangaste Linnas AS, Ritsu AS.

Valgamaa kuppelmaastikud oma tippude, kaunite orgude ning järvedega on paljude eestlaste jaoks Lõuna-Eesti sümbol — vaheldusrikkad maastikud pakuvad looduspõhisele rohkelt avastamisrõõmu ja inspiratsiooni loomeinimestele. Suuremad kaitsealused loodusobjektid on Karula rahvuspark ja Otepää Looduspark.

5. Jäätmetekke ülevaade aastatel 2012-2015

Antud peatükk iseloomustab jäätmeteket Valga maakonnas aastatel 2012-2015 (2016. aasta andmed pole jäätmekava koostamise ajal veel kättesaadavad). Jäätmetekke ülevaade tugineb Keskkonnaagentuuri jäätmearuandluse infosüsteemi (JATS) andmetele. Andmed on esitatud tonnides.

Esmalt on toodud koondtabel (tabel 1), kus erinevate jäätme alamgruppide koodide/jäätmekoodide alusel on näha jäätmevoogude erisused aastatel 2012-2015 Valga maakonnas. Koondtabelile järgnevalt on esitatud tabelid ja joonised, mis kajastavad täpsemalt peamiste jäätmeliikide koguseid Valga maakonnas tervikuna. Jäätmeliikide ülevaade on koostatud tuginedes Keskkonnaministri 14.12.2015 vastu võetud määrusele nr 70 „Jäätmete liigitamise kord ja jäätmenimistu”.

Tabel 1. Jäätmete koguteke Valga maakonnas aastatel 2012-2015 jäätmearuannete andmetel (JATS).

jäätmete alamgrupi kood/jäätmekood	jäätmete alamgrupi nimi/jäätmete nimetus	2012 (t)	2013	2014	2015
02 01	Põllumajanduses, aianduses, vesiviljeluses, metsanduses, jahinduses ja kalapüügil tekkinud jäätmed	79,2	49,1	123,5	5305,5

02 02	Liha, kala ja muude loomsete toiduainete valmistamisel ja töötlemisel tekkinud jäätmed	433	533	122	508,4
03 01	Puidu töötlemise ning plaatide ja mööbli tootmise jäätmed	10 244,5	24 476,1	29 031,5	1860,9
03 03	Tselluloosi, paberi ja kartongi tootmise ja töötlemise jäätmed	0	0	5320,5	3739,2
15 01	Pakendid (sealhulgas lahus kogutud olmepakendijäätmed)	1063,3	1250,0	1309,8	1632,3
16 01	Romusõidukid mitmesugustest liiklusvaldkondadest (sealhulgas liikurmasinad) ning romusõidukite lammutamisel ja sõidukihooldusel tekkinud jäätmed (välja arvatud jaotistes 13 ja 14 ning alajaotistes 16 06 ja 16 08 nimetatud jäätmed)	506,0	364,6	449,1	412,3
16 01 03	Vanarehvid	417,7	159,8	203,2	369,5
16 02	Elektri- ja elektroonikaseadmete ning muude seadmete ja aparaatide jäätmed	72,7	65,5	78,9	16,7
16 06	Patareid ja akud	9,5	6,3	14,3	13,9
17 01	Betoon, tellised, plaadid ja keraamikatooted	33,7	3171,5	5668,1	6252,7
17 02	Puit, klaas ja plastid	28,8	21,0	144,4	137,1
17 04	Metallid (sealhulgas sulamid)	5715,0	4782,4	4774,7	3282,7
17 05	Pinnas (sealhulgas saastunud maa-aladelt eemaldatud pinnas), kivid ja süvenduspinnas	285,3	540,0	1108,2	9966,8
17 06	Isolatsioonimaterjalid ja asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid	23,2	105,4	330,1	310,1
17 08	Kipsipõhised ehitusmaterjalid	0,0	0,0	28,9	21,1
17 09	Muu ehitus- ja lammutuspraht	678,6	769,7	1251,6	1128,6
19 08 05	Olmereovee puhastussetted	3973	2587,0	2142,0	1665
20 01	Olmejäätmete hulgast väljakorjatud või liigiti kogutud jäätmed (välja arvatud alajaotises 15 01 nimetatud jäätmed)	149,2	200,3	268,8	225,7
20 02	Aia- ja haljastujäätmed (sealhulgas kalmistujäätmed)	75,5	70,5	142,9	40,1

20 03	Muud olmejäätmed	33,5	50,4	1517,4	156,8
20 03 01	Prügi (segaolmejäätmed)	5653,9	5573,8	5620,5	5815,8
	KOKKU (tonni)	29 475,5	44 776,2	59 650,5	42 861,2

Koondtabeli põhjal võib öelda, et jäätmete Valgamaal aastatel 2012-2015 on olnud mõneti kõikumine jäädes vahemikku 29 000 – 60 000 tonni jäätmeid aastas. Jäätmetestatistikat on enim mõjutanud põllumajanduse, puidutöötlemise, paberi ja kartongi, betooni, telliste ja pinnase üleandmise kogused. Olmejäätmed (kood 20) moodustavad sellest ca 15% (arvutatud kõigi käsitletud aastate lõikes). Segaalmejäätmete ehk tavaprügi väga ühtlane statistika viitab jäätmevedaja korrektsele tööle jäätmekoguste esitamisel. Üldiselt on jäätmete hulk ajas suurenenud. See on otses seoses tootmise ja sissetulekute kasvuga, samuti kõrgemate nõudmistega toodete pakendamisele jne.

2013. aastal on hüppelist tõusu peamiselt põhjustanud ligi topelt koguses puidujäätmete (03 01) üleandmine võrreldes 2012. aastaga. 2014. aastal on puidujäätmete (03 01) üleandmise kogused suurenenud veelgi. Seevastu 2015. aastal on puidujäätmete (03 01) kogused varasemate aastate numbritega võrreldes väga väikesed. Lisaks on 2014. ja 2015. aastal antud üle puukoore- ja puidujäätmeid (03 03). Kummalgi aastal ligikaudu 4000-5000 tonni, mille üleandmist aastatel 2012-2013 registreeritud pole. Kuigi 2015. aastal anti suuremates kogustes üle taimsete kudede jäätmeid (02 01, ligi 5200 tonni tabelis esitatud summaarsest kogusest) ning pinnast (17 05, ligikaudu 10 000 tonni) (kokku ligi 15 500 tonni) oli 2015. aasta jäätmete 2014. aasta omast siiski tunduvalt väiksem (kuna puidujäätmeid anti üle ligi 27 000 tonni rohkem kui 2015. aastal). Kui 2014. aastal poleks ~29 000 tonni eest puidujäätmeid (03 01) üle antud, oleks jäätmete kogused aastate lõikes olnud ühtlasem. Konkreetsetel ajahetkedel üle antavad suured kogused teatud jäätmeid moonutavad statistikat ning võivad valel tõlgendamisel tekitada muljet justkui jäätmete kogused oleks tavapärasest suurem/väiksem. Statistika kõikumisi võib ka põhjustada seaduste muutmine, mille tulemusena osa puidujäätmeid kajastatakse kõrvalsaadusena ja jäätmearuandes seega ei kajastata.

Tabelist 1 nähtub, et pakendite üleandmine toimub tõusvas joones. Sellest võib järeldada, et inimeste teadlikkust on suudetud järgemööda tõsta ning ka pakendite äraandmise süsteem on maakonna elanike jaoks piisavalt hästi lahendatud. Samas, näiteks vanarehvide üleandmine on olnud hüplik. See võib olla seotud vanarehvide kasutamisega põllumajanduses – üsna suurt hulka vanarehve kasutatakse siloauade katmiseks. Kui sellest tegevusest loobutakse, vabaneb ka hulk vanarehve, mis tuuakse jäätmejaama. Vanarehvide hootist kogumist mõjutavad ka meediakajastused, teavitused ja kampaaniad. Eraldi tähelepanu väärib, et elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete üleandmine on 2015. aastal võrreldes varasemate aastatega oluliselt langenud. Teoreetiliste arvutuste kohaselt võiks elektri- ja elektroonikajäätmeid Valgamaal tekkida umbkaudu 140 tonni aastas, kuid nt 2015. aastal on registreeritud ainult ca 17 tonni, ka eelnevate aastate kogused on teoreetilisest eeldusest ligi poole väiksemad. Patareide ja akude kogumise puhul on märgata, et 2014. aastal on kogused järsemalt suurenenud ja sellele tasemele ka esialgu pidama jäänud. Seda võib seostada võimalusega anda patareidid ja akusid ära kogumiskastidesse ka elektroonikakauplustes ja isegi igapäevaselt külastatavates toidupoodides, mis muudab üleandmise väga mugavaks. Inimesed on sellest võimalusest ka järjest rohkem teadlikud.

Ehitus- ja lammutusprahi puhul (kood 17) võib välja tuua, et 2012. aastal on betooni, telliseid jms järgnevate aastatega võrreldes praktiliselt olematus koguses üle antud. Järgnevatel aastatel on üleantavad kogused järjest suurenenud. Metallide (sh sulamite) üle antavad kogused on aastatega vähenenud. Pinnase, kivide ja süvenduspinnase (17 05) jäätmekogused on aastate lõikes kasvanud. Asbesti puhul antakse peamiselt üle seda sisaldavaid ehitus-, kuid mitte isolatsioonmaterjale. Üldjoontes enamuse üle antavatest ehitus- ja lammutusjäätmetest moodustavad betoon, tellised ja metallid (vt ka ptk 5.1.9).

Olemreovee puhastusetteid on aastatega järjest vähemaks jäänud, kuna kasutatav tehnoloogia on üha modernsem ja tänu sellele ladestatava reoveesete maht ja kaal on ajas vähenenud.

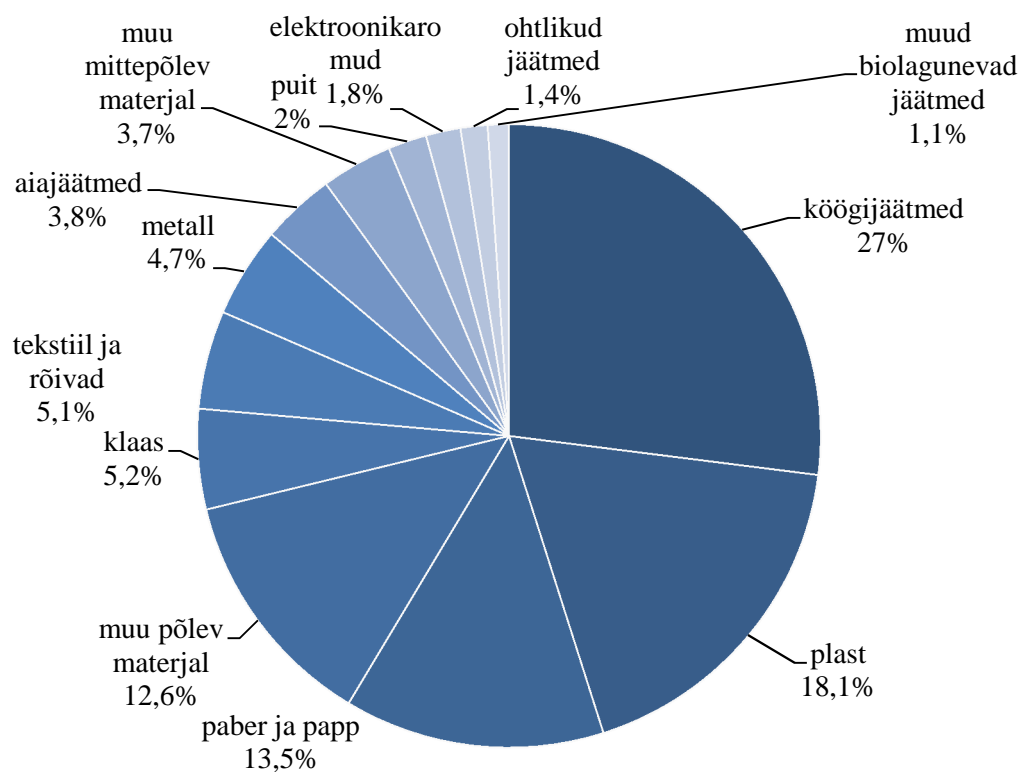
Jäätmete mahud on otseses seoses tarbimismahtudega ning võivad kohati tõusta, kuna jäätmekogumisrajatiste arenguga (jäätmejaamad) on elanikel võimalus lahti saada aastate jooksul kogutud jäätmetest ning see kajastub korrektsetes jäätmetestatistikas. Jäätmetekke maht sõltub eelkõige inimtegevusest ning tarbimisharjumustest, samuti tootjatest, kes tegelevad kaupade valmistamise ja pakendamisega. Kahjuks pole Euroopa ja Eesti seadusandlus riikliku jäätmekavaga kooskõlas, sest paljud muud tootmist reguleerivad õigusaktid ja nõuded eeldavad enam pakendamist ja täiendavat jäätmete teket. Seetõttu on oluline rohkem panustada taaskasutatavatele materjalidele ning korduskasutusele.

5.1. Tekkinud jäätmete kogused ja jäätmevoogude areng tulevikus

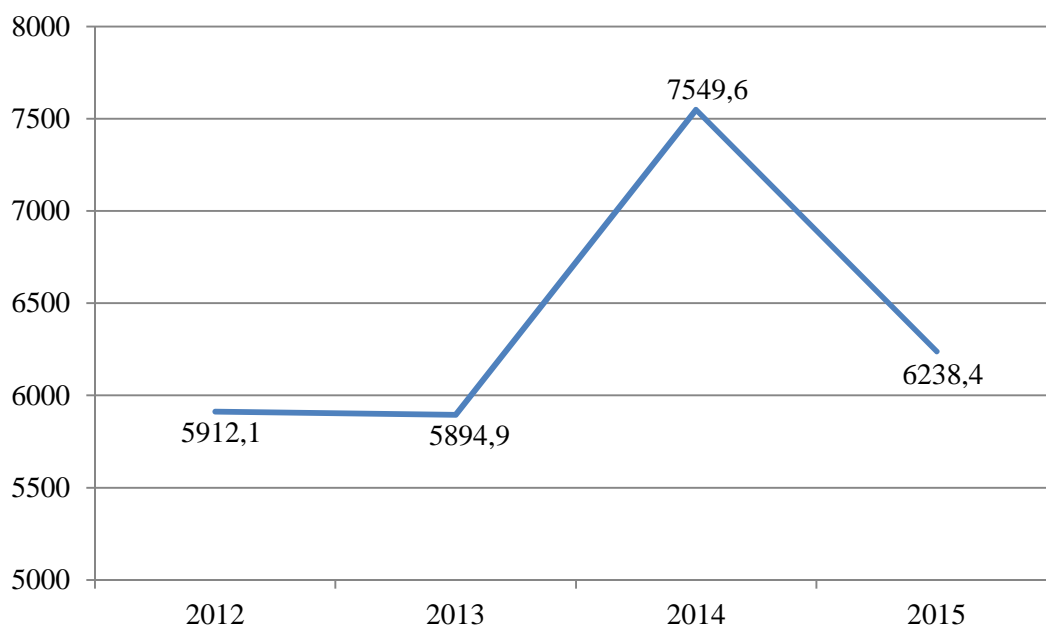
5.1.1. Olmejäätmed

Olmejäätmed on üks peamisi jäätmeliike, mis tekivad sisuliselt igas valdkonnas – nii tööstuses, teeninduses kui ka kodumajapidamistes. Olemuselt on olmejäätmed väga heterogeensed ja muutliku koostisega – selle teket mõjutavad käitlemisvõimalused, tarbimine, eluaseme tüüp jne. Suurema osa olmejäätmetest moodustab tavamõistes prügi, nt 2015. aastal moodustas prügi ehk segaolmejäätmed 93% kogu Valgamaal tekkinud olmejäätmetest. Lisaks kuuluvad olmejäätmete hulka neist välja korjatud või liigiti kogutud jäätmed (nt biolagunevad köögi- ja sööklajajäätmed, metallid, paber ja kartong jne), aia- ja haljastusjäätmed, septikusetted ja suurjäätmed.

Olmejäätmete tekitamises osaleb suuremal või vähemal määral kogu elanikkond. Jäätmete liigiti kogumisega on võimalik segaolmejäätmete hulka olulisel määral vähendada. Lõppkäitlusk kohta viidud segaolmejäätmete koostise analüüsimiseks on Eestis tehtud ainult üksikuid uuringuid. Viimane põhjalikum segaolmejäätmete sortimisuuring viidi läbi üle-eestiliselt 2012.-2013. aastatel (joonis 4).

Joonis 4. Eesti keskmine segaolmejäätmete liigiline koostis (SA Stockholm Keskonnainstituudi Tallinna Keskuse ja Säästva Eesti Instituudi uuring 2012-2013).

Joonis 5. Olmejäätmete (sh segaolmejäätmete) teke tonnides Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

Aastatel 2012-2013 on olmejäätmete teke olnud stabiilselt ühtlane (joonis 5). 2014. aastal tekkis olmejäätmeid ligi 1600 tonni võrra rohkem võrreldes 2013. aastaga. 2015. aastal langes olmejäätmete teke ligi 6200 tonni peale, mis on mõnevõrra kõrgem 2012. ja 2013. aastate tasemest. 2014. aasta suurem tõus on seotud oluliselt suurema koguse septikusetete

üleandmisega (1410 tonni). Aastatel 2012-2013 ei antud neid üldse üle ja 2015. aastal vaid 6,3 tonni.

Üldiselt võib öelda, et olmejäätmete kogused kasvavad, kuna tarbimismahud suurenevad ja koos sellega ka ära visatavate asjade hulk. Kordus- ja taaskasutuspraktikad seda tendentsi veel piisavalt tasakaalustada ei jõua. Samas teatud ajahetkel olmejäätmete teke jõuab oma haripunkti (Valga maakonna puhul võiks see olla ca 7000 tonni aastas) ja pidurdub, kuna Valgamaa elanike arv aastatega väheneb ning teatud liiki prügi ei saa lõpmatuseni eksponentsiaalselt juurde tekkida (nt toidujäätmed).

Olmejäätmete tekke vähendamine on keeruline ülesanne, mis pole õnnestunud ka arenenud jäätmehooldusega riikides. Eestis, sh Valgamaal on oodata olmejäätmete tekke kasvu. See on seotud inimeste tarbimisharjumuste, teadlikkuse, sorteerimise võimaluste ja mugavusega jne.

Riikliku ja kohaliku omavalitsuse jäätmekavaga püstitatakse eesmärk, et aastaks 2030 on segaolmejäätmete ladestamine vähenenud 30% ning olulisel määral on vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust. Selle eesmärgi täitmiseks on vajalik ohtlike jäätmete ja probleemtoodete jäätmete liigiti kogumine ja nõuetekohane käitlemine; biolagunevate jäätmete eraldi kogumine nende kompostimiseks ja taaskasutamiseks; pakendi ja pakendijäätmete liigiti kogumine ja nõuetekohane käitlemine.

Jäätmetekke vähendamiseks ning eraldi kogumise ja taaskasutamise suurendamiseks tuleks elanikke motiveerida rahaliste meetmetega st jäätmetekitajad peavad ise maksma oma jäätmete käitlemise eest ning liigiti kogutud jäätmete käitlemine peaks olema segaolmejäätmete käitlemisest odavam. Soov kulusid vähendada suunab inimesi vähendama jäätmete teket ja rohkem tegelema nende liigiti kogumise ja võimaluse korral taaskasutamisega.

Olmejäätmete tekke vähendamiseks on Valgamaal vajalik ka tõsta elanikkonna teadlikkust jäätmete liigiti kogumise olulisuse kohta. Selleks on vaja läbi viia teavituskampaaniaid, mis suurendaks elanike keskkonnateadlikkust ja aitaksid juurutada keskkonnasõbralikumaid harjumusi.

5.1.2. Pakendijäätmed

Pakend on mis tahes materjalist valmistatud toode, mida kasutatakse kauba mahutamiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks või esitlemiseks selle kauba olelusringi vältel: toormest kuni valmiskaubani ning tootja käest tarbija kätte jõudmiseni. Pakendiks loetakse ka samal eesmärgil kasutatavaid ühekorrapakendeid.

Pakendite liigid vastavalt Pakendiseadusele:

- müügipakend ehk esmane pakend - lõppkasutajale või tarbijale müügikohas üleandmiseks määratud müügiühiku osa;
- rühmapakend ehk teisene pakend - mõeldud teatud hulga müügiühikute rühmitamiseks müügikohas, sõltumata sellest, kas rühmapakend müüakse koos kaubaga lõppkasutajale

või tarbijale või kasutatakse seda vaid kauba käsitlemise lihtsustamiseks, kauba kaitsmiseks või esitlemiseks, kusjuures rühmapakendit on võimalik eemaldada toote omadusi muutmata;

- veopakend ehk kolmandane pakend - mõeldud teatud arvu müügiühikute või rühmapakendis kaupade käsitlemiseks ja veoks, et vältida veol kauba füüsilisi kahjustusi, siia ei kuulu maantee, raudtee-, mere- ja õhukeveokonteinerid.

Eestis on viidud läbi mitu segaolmejäätmete sortimisuuringut. Uuringutulemuste põhjal on arvutatud, et Eesti keskmine pakendijäätmete sisaldus segaolmejäätmetes on 34,5% (SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse ja Säästva Eesti Instituudi uuring 2012-2013). Mahuliselt on pakendijäätmete osa ligi 60%. Hinnanguliselt arvestatakse Eestis pakendijäätmete koguseks ca 120 kg inimese kohta aastas ning sellest lähtuvalt võiks Valgamaal tekkida aastas ca 3600 tonni pakendijäätmeid. Tabeli 3 järgi tekkis Valgamaal 2015. aastal pakendijäätmeid kokku ca 1600 tonni ehk ligi pool teoreetilisest kogusest, mida kokku koguda võiks. Eelnevatel aastatel on pakendijäätmeid kogutud veelgi vähem. Statistika näitab, et inimeste teadlikkus pakendi eraldi kogumise mõistlikkusest on järjest suurenenud ning paranevad ka üleandmise võimalused, kuid sellest hoolimata potentsiaali veel on – süsteemi saab muuta veel mugavamaks ja tulevikus tasub kortermajade juures kaaluda pakendikonteinerite olemasolu nõudmist.

Eestis tegutseb tootjavastutusel põhinev pakendikogumissüsteem, mida esindavad neli (sega)pakendijäätmete kogumisega tegelevat pakendiorganisatsiooni: OÜ Eesti Pakendiringlus (PR), MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon (ETO) ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon (TVO) (vt ka tabel X). MTÜ Eesti Pandipakend tegeleb tagatisrahaga joogipakendite kogumise ja taaskasutamisega. Pakendi ja pakendijäätmete kogumissüsteem toimib hästi tagatisrahaga pakendite osas, mis elanikelt nn taarapunktide kaudu kokku ostetakse. Kehvemas olukorras on segapakendite kogumine, kuna jätkuvalt kiputakse vähese teadlikkuse ja muude põhjuste tõttu viskama segapakendite konteineritesse ka määratud tavaprügi. Situatsiooni parendamiseks oleks vajalik tihedam pakendikonteinerite võrgustik (mugav tuua), uuenduslike lahenduste (sh teavitamine) rakendamine pakendite kogumisel ning riiklik pakendikogumise reguleerimine st regulatsioon ka probleemse vanapaberi kogumiseks.

Pakendite kogumise puhul on üle-eestiliseks probleemiks, et pakendikonteinerisse visatakse sageli paber- ja kartongpakendi pähe ka vanapaberit, mis tuleks tegelikult eraldi koguda. Ühelt poolt võimaldab see puudus pakendiorganisatsioonidel kiiresti vastata Pakendiseaduse nõudele, mis ütleb, et 60% kogutavatest pakenditest tuleb suunata taaskasutusse – vanapaberiga koos saavutab selle protsendi üsna ruttu. Samas tekib vanapaberit rohkem ning selle taaskasutamisega tegelemisest pole pakendiorganisatsioonid enam huvitatud, kuna nende jaoks on see lisakulu. Elanike jaoks peaks olema võimaldatud vanapaberi (st puhas paber ja kartong) üleandmine paber- ja kartongpakenditest eraldi konteineritesse. Lisaks on vajalik täiendav teavitustöö teemal, et vanapaber ei kuulu pakendite hulka.

Vastavalt Pakendiseadusele tuleb tiheasustusel, kus elab rohkem kui 1000 inimest ruutkilomeetril, tagada 500 meetri raadiuses pakendite kogumiskoha olemasolu. Kui ühel ruutkilomeetril elab 500 inimest, peab kogumiskoht olema 1000 meetri raadiuses. Kui asustustihedus on alla 500 elaniku ühel ruutkilomeetril tuleb kogumispunkt rajada - kohaliku

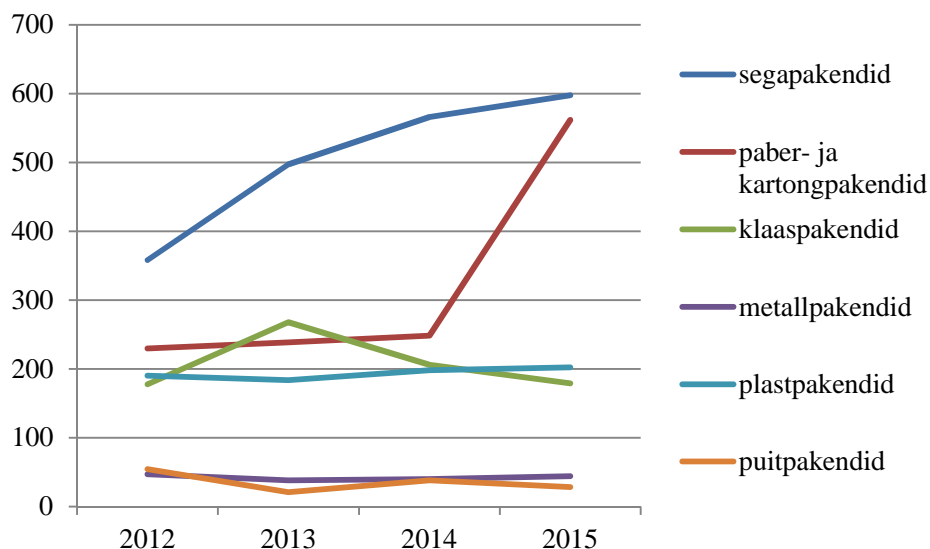
omavalitsuse territooriumil paiknevates asulates, arvestusega üks kogumiskoht 500 elaniku kohta. Mõistlik on samadel tingimustel koguda pakenditega koos ka vanapaberit. Tabelist 2 on näha pakendikonteinerite arvud Valgamaa kohalikes omavalitsustes. Paljud pakendikonteinerid asuvad kortermajade läheduses ja võib oletada, et hajaasustuses on seaduse täitmine üsna piiripealne. Tabelist selgub, et PR pole Hummuli vallas ning ETO ja TVO Öru vallas seadusega tootjavastutusorganisatsioonile pandud nõudeid täitnud.

Tabel 2. Pakendiorganisatsioonide konteinerite arvud Valgamaa omavalitsuste lõikes 2016. aasta seisuga (andmed pakendiorganisatsioonide veebilehtedelt).

KOV	ETO	TVO	PR	KOKKU
Helme	8	9	4	21
Hummuli	5	2	0	7
Karula	6	2	1	9
Otepää	16	7	1	24
Palupera	7	5	14	26
Puka	5	3	6	14
Põdrala	6	2	3	11
Sangaste	5	3	1	9
Taheva	5	5	3	13
Tõlliste	7	4	9	20
Tõrva	25	4	3	32
Valga	13	44	7	64
Öru	0	0	3	3
KOKKU	108	90	55	

Tabel 3. Pakendijäätmete teke Valgamaal jäätmeliikide lõikes aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
segapakendid	358,0	497	565,8	597,4	2018,2
paber- ja kartongpakendid	229,9	238,5	248,4	561,5	1278,3
klaaspakendid	177,5	268,0	205,9	178,9	830,3
metallpakendid	46,7	38,1	40,1	44,1	168,9
plastpakendid	190,0	183,4	198,0	202,4	773,8
puitpakendid	54,6	20,9	38,2	28,1	141,8
KOKKU	1056,7	1245,8	1296,3	1612,5	

Joonis 6. Pakendijäätmete kogumine (tonnides) Valgamaal perioodil 2012-2015 (JATS).

Tabeli 3 ja joonise 6 põhjal saab öelda, et kõige rohkem kogutakse pakendijäätmetest segapakendeid. Võrreldes aastaid 2014-2015 on paber- ja kartongpakendite üleandmine märgatavalt suurenenud - ca 300 tonni. Tõus on suurem kui sama jäätme teke eelnevatel aastatel. Klaaspakendeid on 2013. aastal kogutud ligi 91 tonni rohkem kui 2012. aastal, kuid üldiselt on kogused pigem ühtlased. Stabiilsetes kogustes on üle antud metall-, plast- ja puitpakendit.

Et vältida olmeprügi viskamist pakendikonteineritesse ja vastupidi tuleb jäätmehoolduse planeerimisel suuremat tähelepanu pöörata pakendite kogumissüsteemi täiendamisele. Üheks meetodiks võiks olla tõhusam järelevalve jäätmetekitajate üle. Näiteks võiksid pakendikonteinerid paikneda käidavamates kohtades – poed, kaubanduskeskused jne. Taoline ettepanek võiks olla arvesse võetud ka uutest detailplaneeringutes ja hoonete projekteerimisel. Lisaks on pakendijäätmete eraldi kogumiseks oluline jätkata täiendavate kogumispunktide rajamise ning pideva elanike teavitamisega eraldi kogumise olulisusest ja võimalustest (konteinerite asukohad jms). Korterimajade puhul tuleb propageerida eraldi pakendikonteinerite soetamist ja eramajade puhul pakendikoti teenust, mille osutamine on jäätmevaldajale tasuta.

5.1.3. Paber ja kartong

Paber ja kartong moodustavad olmejäätmete hulgast keskmiselt 19% (reaalselt protsent suurem nii põletatava kui eraldi kogutava vanapaberi tõttu). Ahikütte või kaminaga majapidamistes on paberi osakaal väiksem ja kaugküttega elamutes suurem. Puhta ja kuivana kokku kogutud paber ja kartong on taaskasutatav.

Vastavalt Valga maakonna kohalike omavalitsuste jäätmehoolduseeskirjadele vanapaberi ja kartongi kogumiseks peab elamumaa sihtotstarbega kinnistul olema eraldi kogumismahuti kui kinnistul on viis ja enam korterit ning kaugküte, elektriküte või vedel- või gaasikütust kasutav lokaalküte. Jäätmekava koostamise hetkeks oli algatatud korraldatud olmejäätmeveo hange ja

jäätmehoolduseeskirja muutmine. Viimasega sätestatakse, mis korterite arvu juures saab kortermajadele kohustuslikuks paigaldada eraldi konteinerid paberi ja kartongi kogumiseks.

Pakendiorganisatsioonide andmetel pannakse jätkuvalt ekslikult paber- ja kartongpakendi kogumiskonteineritesse märkimisväärses koguses vanu ajalehti ja ajakirju (tabel 4), mille kogumine pole pakendiorganisatsioonide ülesanne. Samas prügilatesse jõuab paberit ja kartongi vähe, kuna suur osa neist põletatakse.

Tabel 4. Paberi ja kartongi teke Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
paber- ja kartongpakendid (15 01 01)	229,9	238,5	248,4	561,5	1278,3
paber ja kartong (20 01 01)	7,079	1,481	1,272	0,8	10,6
KOKKU	237,0	240,0	249,7	562,3	

Vanapaberit saab edukalt kasutada uue paberi tootmiseks ja seetõttu oleks väga vajalik töhustada puhta ja kuiva vanapaberi ja kartongi kogumist. Seda enam, et paber ja kartong on üks paremini eraldi kogutavaid ja üleantavaid jäätmeliike. Edaspidi tuleb luua piisavalt mugavad võimalused paberi ja kartongi üleandmiseks (nt panna konteineri olemasolu kohustus ka väiksemate korterite arvuga kortermajadele). Lisaks kodumajapidamistes tekkivatele paberi- ja kartongijäätmetele on oluline suunata taaskasutusse ettevõtetes tekkiv vanapaber.

Valgamaal on eesmärk vähendada aastaks 2020 segaolmejäätmetega ladestavate paberijäätmete kogust 75% võrra. Selleks kavandatud tegevused on näiteks: kõikides kohaliku omavalitsuse asutustes vanapaberi ja kartongi eraldi kogumine; koolides vanapaberi kogumisvõistluste korraldamine ning elanikkonna ja ettevõtete teavitamine paberi ja kartongi üleandmisvõimalustest.

5.1.4. Biolagunevad jäätmed

Suurima osa segaolmejäätmetest moodustavad biojäätmed, ca 37% (SA Stockholm Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse ja Säästva Eesti Instituudi uuring 2012-2013). Biojäätmed koosnevad peamiselt köögijäätmetest ning aia- ja haljastusjäätmetest.

Biolagunevad jäätmed on anaeroobselt või aeroobselt lagunevad jäätmed, nagu toidujäätmed, paber ja kartong. Biolagunevate jäätmete hulka kuuluvad aia- ja pargijäätmed, puit, reoveesete ning loomaväljaheited. Eramajapidamistes aiajäätmed kompostitakse või söödetakse loomadele. Üldkasutataval haljastusaladel, parkides ja kalmistutel tekkivad jäätmed on valdavalt orgaanilised jäätmed, mis sisaldavad teataval määral ka muid jäätmeid.

Biolagunevate köögijäätmete iseloom on teistest biolagunevatest jäätmetest erinev (nt suuremad lõhnaprobleemid), seetõttu oleks sobilik biolagunevate jäätmete konteinereid tühendada vähemalt kord nädalas. Aia- ja haljastusjäätmed on hooajaliselt tekkivad jäätmed,

mida võib kompostida majapidamiste juures või viia need spetsiaalsele biolagunevate jäätmete kompostimisplatsile.

Biolagunevad jäätmed moodustavad olulise osa olmejäätmetest ning nende koguste vähendamisel on võtmeroll olmejäätmete koguste vähendamisel. Euroopa Liidu õigusaktidest tulenevalt on oluline edaspidi vähendada prügilatesse ladestatavate biolagunevate jäätmete hulka, kuna jäätmeseaduse järgi ei tohi alates 2020. aasta 16. juulist prügilatesse ladestatavate olmejäätmete hulgas olla biolagunevaid jäätmeid üle 20 massiprotsendi.

Tabel 5. Biolagunevate jäätmete kogused Valgamaal perioodil 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
põllumajanduses, aianduses, vesiviljeluses, metsanduses, jahinduses ja kalapüügil tekkinud jäätmed (02 01)	79,2	49,1	123,5	5 305,5	5 557,3
reovee kohtpuhastussetted (02 02 04)	405	403	0	394	1 202
olmereovee puhastussetted (19 08 05)	3 973	2 587	2 142	1 665	10 367
puidu töötlemise ning plaatide ja mööbli tootmise jäätmed (03 01)	10 244,5	24 476,1	29 031,5	1 860,9	65 612,9
tselluloosi, paberi ja kartongi tootmise ja töötlemise jäätmed (03 03)	0	0	5 320,5	3 739,2	9 059,7
aia- ja haljastusjäätmed (sealhulgas kalmistujäätmed) (20 02)	75,5	70,5	142,9	40,1	328,9
KOKKU	14 777,1	27 585,7	36 760,4	13 004,7	

Tabeli 5 põhjal võiks öelda, et 2014. aastal pole reovee kohtpuhastusseteid üldse üle antud, kuid reaalsuses tekib neid igal aastal üsna ühtlases koguses. Pigem pole seda vastaval aastal lihtsalt jäätmestatistikas kajastatud.

2013. ja 2014. aastal on puidujäätmeid võrreldes teiste aastatega väga palju üle antud. See pole probleemiks, kuna puidujäätmetele on toimiv järelturg olemas (nt katlamajad, haljastus, terviserajad jne). Üle-eestiliselt on puidujäätmete statistika pendeldav. See tuleneb asjaolust, et nende üleandmine toimub hooti ja on ka mõjutatud nt talvede iseloomust ja muudest teguritest.

Haljastusjäätmete puhul on eesmärgiks nende maksimaalne kompostimine. Köögi- ja sööklajajäätmed tuleks samuti kompostida kohapeal või sööta loomadele. 2020. aasta eesmärk on, et Valgamaal oleks 85% biolagunevatest jäätmetest taaskasutatud. Aia- ja haljastusjäätmete osas on veel kindlasti nõ kogumispotentsiaali. Valga maakonna puhul võiksid kokku kogutavad kogused olla ca 200-300 tonni aastas. Statistilised numbrid jäävad väiksemaks, kuna aruandluses ei kajastu väiksemate kalmistute haljastusjäätmed. Lisaks napib maakonnas kompostimisvõimalusi, mistõttu elanikud leiavad nende ladestamiseks muu koha, mis samuti statistikas ei kajastu (nt sõnnikuaunad, metsa alused jms). Keskkonna ohutuse mõttes poleks see probleem, kui tegemist oleks puhtalt aia- ja haljastusjäätmetega, kuid reeglina sisaldab see ka tänavapühkmeid, suitsukonisid, pudelikorke jms. Aia- ja haljastusjäätmete kogumisel on suur roll kohalikel omavalitsustel, mis võiksid näiteks korraldada puulehtede kogumisringe või

rajada rohkem kompostimisväljakuid. Tänu sellistele tegevustele väheneksid ka kevadised ja sügisesed põletamised kodumajapidamistes.

5.1.5. Ohtlikud jäätmed

Ohtlikud jäätmed moodustavad vaid alla 1% jäätmete kogumassist, kuid kuna need sisaldavad inimestele ja keskkonnale ohtlikke aineid, siis on väga oluline nende ringlusest eemaldamine ja muudest jäätmetest eraldi kogumine. Võib eeldada, et lähitulevikus ohtlike jäätmete kogused järjest vähenevad, kuna üle-maailmne trend on suunatud kemikaalide kasutamise vähendamisele ning asendamisele tervislikumate ja vähem saastavate ainetega.

Üldiselt kuuluvad ohtlike jäätmete hulka õlid, lakid, värvid, lambid, happed, kütused, pestitsiidid, ravimid, lahustid, asbesti ja muid ohtlikke kemikaale sisaldavad ained ja materjalid. Erinevalt teistest jäätmeliikidest, mille kogumise eest vastutab kohalik omavalitsus, vajavad ohtlikud jäätmed erikäitlemist ning seetõttu võivad nendega tegeleda vaid litsentseeritud ettevõtted.

Ohtlike jäätmeid tekib nii majapidamistes kui ettevõtetes. Ettevõtetes tekib spetsiifilisi tootmisjäätmeid aga ka majapidamistega sarnaseid ohtlikke jäätmeid. Neid saab tasuta üle anda jäätmejaamades ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse finantseerimise abil ohtlike jäätmete kogumisringi raames.

Tabel 6. Ohtlike jäätmete teke Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
absorbendid, filtermaterjalid, puhastuskaltsud ja kaitseriietus	13	11,4	13,5	14,4	52,3
värvide ja lakkide valmistamisel, kokkusegamisel, jaotamisel ja kasutamisel ning eemaldamisel tekkinud jäätmed	32,7	80,1	95,7	115,9	324,4
orgaaniliste lahustite, külmutusagenside ja vahu- või aerosoolipropellentide jäätmed	56,3	51,8	26,1	27,7	162
olmejäätmete hulgast väljakorjatud või liigiti kogutud jäätmed (välja arvatud alajaotises 15 01 nimetatud jäätmed)	37,6	43,6	89	112,6	282,9
õlipüünisejäätmed	14,4	28	35,1	6,6	84
veo- ja hoiumahutite ning vaatide puhastusjäätmed (välja arvatud jaotistes 05 ja 13 nimetatud jäätmed)	60,9	8,2	62,7	7,9	139,7
mootori-, käigukasti- ja määrdeõlijäätmed	10	5,8	11	16,4	43,1

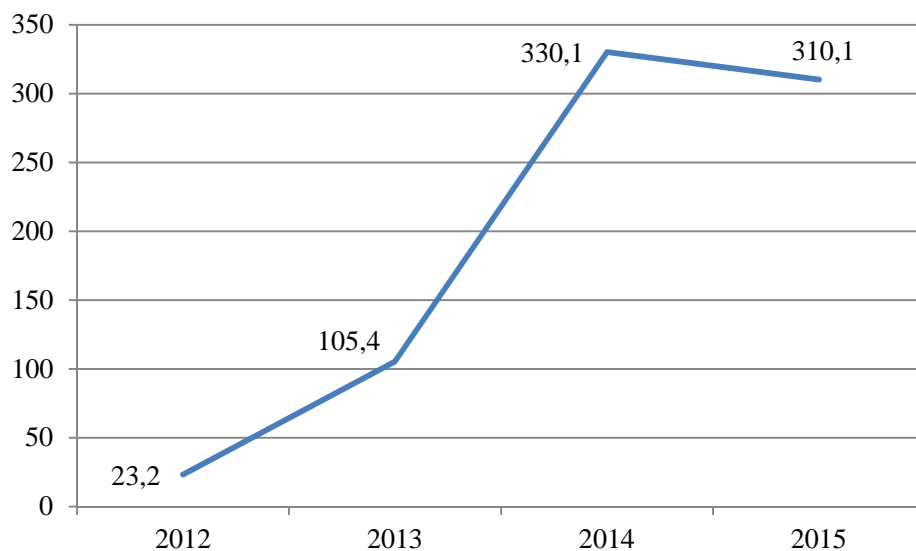
romusõidukid mitmesugustest liiklusvaldkondadest (sealhulgas liikurmasinad) ning romusõidukite lammutamisel ja sõidukihooldusel tekkinud jäätmed (välja arvatud jaotistes 13 ja 14 ning alajaotistes 16 06 ja 16 08 nimetatud jäätmed)	152,7	123,9	210,5	139,8	626,9
pakendid (sealhulgas lahus kogutud olmepakendijäätmed)	6,7	4,2	13,6	5,4	29,8
patareid ja akud	9,5	6,3	14,3	13,9	44,0
jõujaamades ja muudes põletusseadmetes tekkinud jäätmed (välja arvatud jaotises 19 nimetatud jäätmed)	45,3	50,5	36,7	76,8	209,3
isolatsioonimaterjalid ja asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid	23,2	105,4	330,1	310,1	768,7
pinnas (sealhulgas saastunud maa-aladelt eemaldatud pinnas), kivid ja süvenduspinnas	0	0	0	18,7	18,7
KOKKU	462,3	519,1	938,1	866,3	

Üldiselt on ohtlike jäätmete üleandmise kogused suurenenud (tabel 6). See on toimunud tänu inimeste teadlikkuse kasvule, kuid üheks põhjuseks on ka ettevõtete loastamine ja aruandluses jäätmete tekke kajastamine. Lisaks on rangemaks muutunud ohtlike jäätmete käitlemisnõuded.

Värvide ja lakkide valmistamisel, kokkusegamisel, jaotamisel ja kasutamisel ning eemaldamisel tekkinud jäätmeid on ajas juurde tekkinud. Kogused küll kasvavad, kuid ohtlike ainete kasutamine neis toodetes järjest väheneb. Tänu suuremale teadlikkusele antakse vanu värvipurke jmt rohkem üle ning samas keskkonda sattudes pole sellised tooted enam nii ohtlikud kui aastaid tagasi.

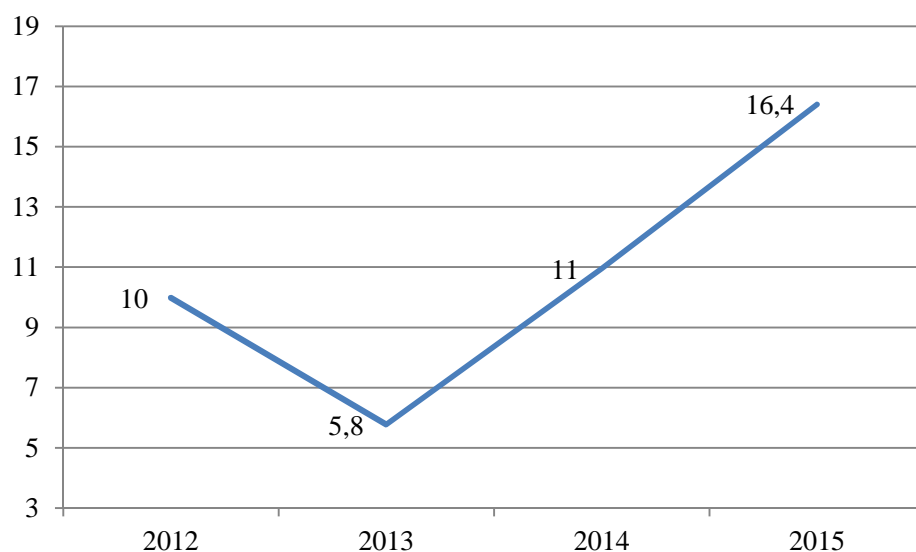
Ohtlike jäätmete kiiremaks kogumiseks oleks mõistlik korraldada kogumisringe. Lisaks võiksid nt ehituspoodide juures olla ohtlike jäätmete kogumiskohad (ehituseks vajalikku ostma tulles on mugav vanad värvipurgid jms samas ehituspoes üle anda). Selliste tegevuste rakendamise juures kardetakse kõige rohkem, et ettevõtjad hakkavad taolistesse kogumiskohtadesse eraisikuna ohtlikke jäätmeid ära tooma, kuna sel juhul on nende üleandmine tasuta. Samas on tegemist üldteada ja laialt levinud probleemiga, mis juba esineb. Seega, selles osas välja pakutud täiendavate kogumiskohtade loomine ei muudaks erilisel määral tänast olukorda, küll aga muudaks ohtlike jäätmete üleandmist oluliselt mugavamaks ja kiirendaks seeläbi nende keskkonnast eemaldamist ja jäätmejaama jõudmist.

Üha rohkem antakse üle isolatsioonimaterjale ja asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale (joonis 7). Hüppeline koguste suurenemine 2014. ja 2015. aastal on seotud Keskkonna Investeeringute Keskuse (KIK) toel läbi viidud asbesti kogumisringide projektidega (vt ka tabel 16).

Joonis 7. Asbesti sisaldavate ehitusjätmete teke Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

Väga suuri ohtlike jäätmete koguseid tekitavaid tööstusettevõtteid Valgamaal pole. On küll mööblitööstused ja värvikojad, aga need annavad jäätmed nõuetekohaselt üle jäätmekäitlejale ja nende jäätmete teke pole statistikat suurelt mõjutanud. Ettevõtluses tekkivad ohtlikud jäätmed sarnanevad majapidamistes tekkivatega: vanaõlid (joonis 8) ning muud õlidega seonduvad jäätmed, vanad akud ning patareid ja elavhõbedalambid.

Joonis 8. Vanaõli (13 02) teke Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

Enamuses Valgamaa omavalitsustes on probleeme väikeettevõtluses tekkivate ohtlike jäätmete üleandmisega. Suuremad probleemid on linnades, kus ehitustegevuses tekkivad ohtlikud jäätmed antakse väikefirmade poolt üle eraisiku nime all. Keskkonna seisukohast on siiski tegemist positiivse nähtusega, kuna ohtlikud jäätmed ei satu looduskeskkonda vaid käideldakse nõuetekohaselt.

Edaspidi tasub kindlasti jätkata SA KIK toel ohtlike jäätmete kogumisringe ja jäätmejaamades kogutavate ohtlike jäätmete kogumist, kuni see ei ole lahendatud üleriigiliselt rahastatava süsteemiga. Ohtlike jäätmete kogumisringe planeerides võiks arvestada, et kogumisring hõlmaks ka jäätmejaama. Elanikkond on harjunud sinna jäätmeid viima ning seal on võimalik jäätmeid ümber laadida keskkonnaohutul moel. Ohtlike jäätmete paremaks kogumiseks tasub kaaluda ohtlike jäätmete avaliku kogumispunktide laiendamist SA KIK toel. Tulevikus võiks ohtlike jäätmete üleandmine nt ehituspoodide juures olla sama mugav kui patareide ja akude üleandmine elektroonikapoodides. Samuti oleks vajalik tõhustada järelevalvet ettevõtete üle, kus tekib ohtlikke jäätmeid ning mille puhul on oht, et need võidakse üle anda eraisikuna (nt autoremonditöökojad, ehitusega tegelevad ettevõtted jne.). Kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjas tuleb sätestada kohustus, et taolised ettevõtted peavad pidama eraldi arvestust ostetud/saadud ja üle antud ohtlike jäätmete koguste osas.

Ohtlike jäätmete koguseid saaks vähendada ohtlike ainete mitte kasutamise või nende kasutamise vähendamisega, kuid alati pole see võimalik. Nii potentsiaalse tervise- kui keskkonnaohu tõttu on väga oluline koguda ohtlikke jäätmeid muudest jäätmetest eraldi. Kodumajapidamistes tekkivate ohtlike jäätmete kogumissüsteemi arendamisel on vajalik järjepidev selgitustöö ning kogumispunktide asukohtadest teavitamine. Ettevõtluses tekkivad ohtlikud jäätmed tuleb anda üle ohtlike jäätmete käitluslitsentsi omavale jäätmekäitlejale ning ettevõtja peab tasuma üle antud jäätmete käitluskulud. Ettevõtluses tekkivate ohtlike jäätmete puhul on oluline omada ülevaadet kõigist ohtlike jäätmeid tekitavatest ettevõtetest (sh väikeettevõtted) ning läbi tõhusama järelevalve lõpetada ohtlike jäätmete käitlemine selleks õigust mitte omavate isikute poolt.

5.1.6. Metallijäätmed

Metallijäätmed on põhikoostiselt mustmetallidest, värvilistest metallidest või nende sulamitest koosnevad jäätmed. Metallijäätmete täpsustatud nimistu on kehtestatud keskkonnaministri määrusega.

Üldiselt toimib metallijäätmete kogumissüsteem Eestis hästi, kuna kokkuostuhinnad on inimesi motiveerivad. Esineb küll ajutist metallijäätmete ladustamist, kuid pikemas perspektiivis viiakse need siiski jäätmekäitlejatele. Ka viimastel on motivatsiooni metallijäätmeid koguda, kuna sellele on järelturg olemas st tegemist on majanduslikult tasuva tegevusega mitmetele osapooltele ning tänu sellele toimib metallijäätmete kogumissüsteem väga hästi.

Aasta-aastalt on märgata metallijäätmete üleandmise vähenemist, sest järjest vähemaks jääb nõukogude aegset tehnikat ja vanametalli. Pole lisandunud ka töötlevat tööstust, kus tekiks metallijäätmeid, mis mõjutaks statistikat.

Koguste vähenemisega seonduvalt suureneb jäätmejaamade roll, kuna väikseid metallijäätmete koguseid pole enam majanduslikult otstarbekas kokkuostu viia, kuid muudest jäätmetest eraldi koguda oleks neid siiski vaja. Kui muidu mitte, jõuavad väiksemad metallikogused jäätmejaamadesse olmeprügi hulgas, samuti võib eeldada, et väiksemad kogused antakse üle koos teiste jäätmetega.

Tabel 7. Metallijätmete kogused Valgemaal aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
metallid (sealhulgas sulamid)	5715	4782,4	4774,7	3282,7	18554,8
pakendid (sealhulgas lahus kogutud olmejäätmed)	47,9	38,1	40,3	44,2	170,5
romusõidukid mitmesugustest liiklusvaldkondadest (sealhulgas liikurmasinad) ning romusõidukite lammutamisel ja sõidukihooldusel tekkinud jäätmed (välja arvatud jaotistes 13 ja 14 ning alajaotistes 16 06 ja 16 08 nimetatud jäätmed)	85,7	171,5	207,9	179,9	645,0
olmejäätmete hulgast väljakorjatud või liigiti kogutud jäätmed (välja arvatud alajaotises 15 01 nimetatud jäätmed)	69,6	121,3	131,2	84,2	406,4
metallide ja plastide mehaanilisel vormimisel ning füüsikalisel ja mehaanilisel pinnatöötlemisel tekkinud jäätmed	18,5	19	7,6	12	57,2
elektri- ja elektroonikaseadmete ning muude seadmete ja aparatuuride jäätmed	6,7	6,6	4,4	0,6	18,2
põllumajanduses, aianduses, vesiviljeluses, metsanduses, jahinduses ja kalapüügil tekkinud jäätmed	0	0	10	3,7	13,7
KOKKU	5943,4	5139,1	5176,2	3607,3	

Üleantavad metallikogused on ajas pigem vähenevad (tabel 7), mis on suuresti seotud asjaoluga, et enamuse Nõukogude aegsest metallist on kokku kogutud. Nii suurtes kogustes uut metalli enam tekkimas ei ole.

Romusõidukite lammutamisel tekkivad metallijätmete hulgad võivad suurenedada, kuna elatustaseme tõusuga ostetakse üha enam uusi autosid ning teatud vanuses autodele enam võrreldes varasemate aegadega turgu pole. Autoromud viiakse metalli kokkuostu ja nende lammutamise kaudu võib oodata metallijätmete kasvu. Elektri- ja elektroonikaseadmetes metalli osakaal järjest väheneb, kasvab plastmassi jm materjalide osakaal.

5.1.7. Probleemtooted

Probleemtoodete jäätmed võivad tekitada ohtu inimese tervisele või keskkonnale, keskkonnahäireid või keskkonna põhjendamatut risustumist. Probleemtooted on patareid ja akud, mootorsõidukid ja nende osad, elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad, rehvid ning põllumajandusplast.

Laiendatud tootjavastutuse põhimõtte kohaselt peab tootja tagama tema turule lastud probleemtoodetest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise, korduskasutamise või kõrvaldamise. Kaasnevad kulud kannab tootja. Tootjal on kohustus koguda ja edasisele käitlemisele suunata ka vastavast probleemtoodetest tekkinud jäätmed, mis on turule lastud enne

tootjavastutuse rakendumist. Probleemtoodete jäätmete kokkukogumisega ei vabane tootja vastutusest, vaid toote valmistamisel peab tootja võimalikult suures ulatuses piirama ohtlike ainete kasutamist, hõlbustama toodetest tekkivate jäätmete ringlussevõttu, vältima vajadust kõrvaldada jäätmeid ohtlike jäätmetena ning edendada probleemtoodete jäätmete kui teisese toorme kasutamist uutes toodetes.

Probleemtoodete kogumise ja käitlemise eest vastutavad tootjavastutusorganisatsioonid on Rehviringlus MTÜ, MTÜ Eesti Elektroonikaromu, MTÜ Eesti Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus. Romusõidukite kogumise ja käitlemisega tegeleb Autolammutuste Liit MTÜ ELV. Jäätmekäitluskohtadest võtavad põllumajandusplasti vastu pakendiorganisatsioonid. Patareide ja akude kogumise eest vastutavad ohtlike jäätmete käitlejad.

Eestis on kasutusel ka probleemtooteregister, kus kirjas andmed probleemtoodete tootjatest ning Eestis valmistatud, Eestisse sisseveetud ja Eestist väljaveetud probleemtoodete ja nendest tekkinud jäätmete taaskasutamisest. Tootjad on kohustatud end registreerima probleemtooteregistris ja esitama sinna andmeid turule lastud probleemtoodete ning kogutud ja taaskasutatud probleemtoodetest tekkinud jäätmete kohta.

Valgamaal on ajavahemikus 2012-2015 kokku tekkinud ca 2200 tonni probleemtooteid. Aastate lõikes varieeruvad kogused 378-664 tonni vahel. Seejuures suurim üleantav kogus on olnud 2012. aastal, aastatel 2013 ja 2014 on kogused olnud väiksemad (vastavalt 378 ja 518 tonni) ning 2015. aastal on need taas ületanud 600 tonni piiri.

Kohalikud omavalitsused saavad probleemtoodete ja nende jäätmete eraldi kogumist soodustada tootjatega koostööd tehes ja elanikke teavitades. Elektri- ja elektroonikaromude, rehvide, patareide ja akude üleandmine on võimaldatud Valga jäätmejaamas ja kauplustes “üks ühele“ põhimõttel ning seda süsteemi tuleks jätkata ja arendada. Mootorsõidukite ja nende osade käitlemise puhul on eesmärgiks, et neid käideldaks kooskõlas õigusaktidest tulenevate nõuetega ja tootjad saavutaks õigusaktidega seatud eesmärgid.

Patareid ja akud

Lisaks spetsiaalsetesse kogumiskarpidesse/punktidesse ja jäätmejaamadesse viimisele, saab patareid ja akusid tasuta tagastada ka turustaja müügipunkti. Tootja ja turustaja on kohustatud patareide ja akude jäätmed kasutajalt turustaja müügikohtade kaudu tasuta tagasi võtma. Turustaja ei tohi keelduda selle tootjaga koostööd tegemast patarei- ja akujäätmete kogumisel, kelle patareid ja akusid on võimalik tema müügikohas osta, st ta ei tohi eelistada ühte tootjat teistele, kui tema müügikohas müüakse mitme tootja patareid ja akusid.

Patarei- ja akujäätmete käitlus- ja ladustamiskoht, sh ajutine ladustamiskoht peab vastama jäätmeseaduses jäätmekäitluskohale sätestatud nõuetele ning olema vedelikukindla pinnakattega ja ilmastikukindla pealiskattega. Välitingimustes kasutatavad patarei- ja akujäätmete kogumismahutid peavad olema ilmastiku- ja happe kindlad ning kaitstud selliselt, et kolmandatel isikutel puuduks ligipääs. Siseruumides kasutatav kogumismahuti ei pea olema ilmastikukindel, kuid teised nimetatud nõuded laienevad ka nendele.

Tootjad peavad tagama, et jäätmetena oleks kogutud vähemalt 45% viimase kolme aasta keskmisena turule lastud patareide ja akude kogusest konkreetsel kalendriaastal, mootorsõidukite patareid- ja akujäätmete puhul 90%. Kogumise määra arvutamisel võetakse arvesse elektroonikaromudest eemaldatud patareid ja akud, kuid ei võeta arvesse mootorsõidukitest eemaldatud patareisid ja akusid.

Tabel 8. Patareide ja akude (16 06) kogumishulgad Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
patareid ja akud	9,5	6,3	14,3	13,9	44,0

Mootorsõidukid ja nende osad

Mootorsõiduki tootja on isik, kes valmistab mootorsõidukeid või veab majandus- või kutsetegevuse korras Eestisse sisse mootorsõidukeid. Mootorsõiduki osa tootja on isik, kes sõltumata müügiviisist laseb majandus- või kutsetegevuse käigus turule mootorsõiduki osi. Nii mootorsõiduki tootja kui selle osade tootja koostöös turustajaga peab tegema turustaja müügikohtade kaudu mootorsõidukite või nende osade kasutajatele kättesaadavaks teabe romusõidukite tagastamispaikade kohta.

Romusõiduki vastuvõtmisel on tootja kohustatud tasuta vastu võtma ka kuni neli sõiduki küljes olevat rehvi ning sõidukiga kaasas oleva tagavararehvi ning korraldama nende taaskasutuse.

Romusõiduki käitluskoht (lammutuskoda) peab esitama Maanteeameti liiklusregistrile lammutustõendi. Lammutustõendi võib esitada Maanteeametile ka probleemtooteregistris registreeritud tootja, kui ta tagab, et romusõiduk viiakse ohtlike jäätmete käitluslitsentsi ja jäätmeluba omavasse käitluskohta (lammutuskotta). Romusõiduki käitluskoht või tootja peab andma romusõiduki üleandnud isikule lammutustõendi paberil ainult viimase nõudmisel. Sõiduk kustutatakse liiklusregistrist lammutustõendi alusel.

Tabel 9. Romusõidukite (16 01 04*) kogused Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

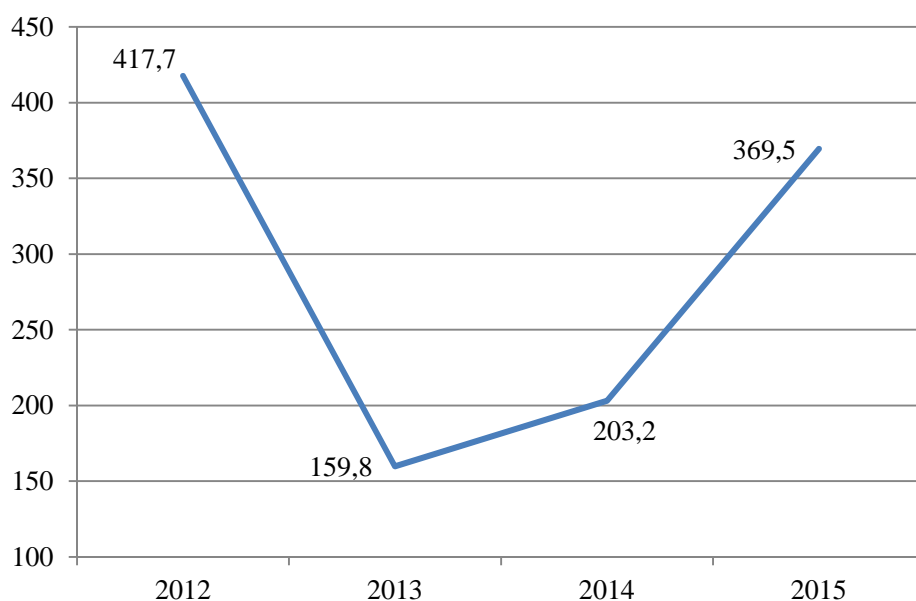
jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
romusõidukid	151,3	120,8	205,7	136,9	614,7

Enamus Valgamaa omavalitsusi on hajaasustusega piirkonnad. Seal tasub tähelepanu pöörata elanike teadlikkuse tõstmisele romusõidukite üleandmise võimalustest. Vastasel juhul kipuvad need pikemaks ajaks seisma jääma aedadesse, garaazidesse jne muutudes seeläbi potentsiaalseteks keskkonna reostajateks.

Rehvid

Vanarehvide kogumist reguleerib lisaks Vabariigi Valitsuse 17. juuni 2010. a määrus nr 80 „Rehvidest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord“. Nimetatud määruse § 5 kohaselt on tootjad kohustatud vanarehvid tasuta tagasi võtma piiramata koguses: rehvide kasutajalt, mootorsõidukite ja rehvide hooldustöökojalt (v.a hooldustöökojalt, kes tegeleb ka romusõidukite töötlemisega), kohalikul omavalitsuselt ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaama lepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt. Lisaks võtavad vanarehve vastu enamus rehvide müügiga tegelevaid ettevõtteid, kui samast ettevõttest ostetakse uued rehvid.

Tootja või teda esindav organisatsioon peab rajama vanarehvide kogumispunktid igasse Eesti maakonda. Vanarehvide kogumispunktid peavad olema rajatud vähemalt igasse Eesti linna, alevisse ning üle 1500 elanikuga alevikku. Tootjad, kes lasevad turule täisrehve või kaevanduskallurite rehve või rehve üksnes koos mootorsõidukitega või haagistega, ei ole kohustatud rajama üle-eestiliselt kogumispunkte, vaid peavad tagama vanarehvide kogumise muul viisil (näiteks kogumise müügikoha või -kohtade kaudu). Valgamaal saab vanarehve üle anda Valga, Otepää või Helme jäätmejaamadesse.

Joonis 9. Valgamaal kogutud vanarehvide (16 01 03) hulk tonnides aastatel 2012-2015 (JATS).

Eestis tekitab küsimusi ja segadust vanarehvidega tegelevate organisatsioonide võimekus, kes väidavad, et maaletootajalt saadav tasu pole piisav vanarehvide käitlemiseks. Seetõttu on kogu Eestis vanarehvide üleandmine lahendamata, mistõttu jätkuvalt võib vanarehvide „mägesid“ näha nii jäätmejaamades kui teistes kogumispunktides.

Elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad

Jäätmeseaduse kohaselt kuuluvad elektri- ja elektroonikajäätmed probleemtoodete hulka, kuna need võivad sisaldada eri liiki ohtlikke jäätmeid. Vastavalt tootjavastutuse põhimõttele on tootjad kohustatud tagama tema valmistatud, edasimüüdüd või sisseveetud probleemtoodetest tekkivate jäätmete kokkukogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise. Tootja

võib valida, kas ta täidab kohustused individuaalselt, annab need kirjaliku lepinguga üle tootjate ühendusele või ühineb tootjate ühendusega.

Kogumispunktides tasuta vastuvõetavate seadmete nimekirja kuuluvad:

- suured kodumasinad (külmikud, pesumasinad, elektripliidid, mikrolaineahjud, elektriradiaatorid, kliimaseadmed, ventilaatorid jms);
- väikesed kodumasinad (tolmuimejad, õmblusmasinad, röstid, kellad, kaalud, kohvimasinad jms);
- kodused IT ja telekomseadmed (personaalarvutid, sülearvutid, telefonid, mobiiltelefonid, automaatvastajad, printerid jms);
- tarbeelektronikaseadmed (raadiod, televiisorid, videokaamerad, magnetofonid, muusikariistad jms);
- luminofoorlampide valgustid ja sirged luminofoorlambid, kompaktlambid; elektritööriistad (va. tööstuslikud);
- elektrilised mänguasjad;
- seire ja valveseadmed (suitsuandurid, kütteregeelaatorid, termostaadid jms).

Eestis korraldavad elektri- ja elektroonikaseadmete tootmise ja müügiga tegelevate ettevõtjate poolt neil lasuvate tootjavastutuse kohustuste täitmist MTÜ EES-Ringlus ja MTÜ Eesti Elektroonikaromu. Tootja või teda esindav tootjavastutusorganisatsioon peab rajama kodumajapidamises kasutatavatest elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumispunktid igasse Eesti maakonda. Tootja peab rajama vähemalt iga üle 3500 elanikuga linna või valla territooriumile kodumajapidamiste elektroonikaromude kogumispunkti. Valga maakonnas võetakse vanu elektri- ja elektroonikaseadmeid vastu Valga, Otepää ja Helme jäätmejaamades.

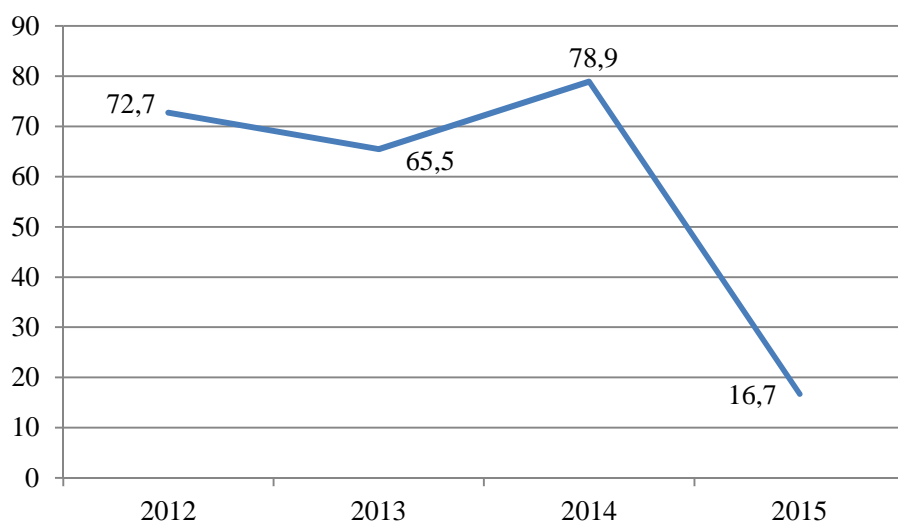
Turustaja on kohustatud oma müügikohas elektroonikaromu valdajalt tasuta arvulise vastavuse alusel tagasi võtma turustatava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu.

Kui kodumajapidamises kasutatava elektri- ja elektroonikaseadme turustajast ei ole mööda avalikke teid 10 km raadiuses elektroonikaromude kogumiskohta, peab turustaja oma müügikohas füüsiliselt isikult tasuta tagasi võtma talle müüdava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu, sõltumata sellest, kas see füüsiline isik on soetanud või soetab turustajalt samalaadse seadme. Turustaja on kohustatud oma müügikohas, mille müügipind on vähemalt 400 m², tasuta tagasi võtma väikseid elektroonikaromusid, mille ükski väline mõõde ei ületa 25 cm, sõltumata sellest, kas kasutaja ostab uue sama liiki seadme või kas selles müügikohas müüakse sellist liiki seadmeid.

Turustaja ei ole kohustatud oma müügikohas vastu võtma saastunud elektroonikaromu. Saastunud elektroonikaromu tuleb üle anda elektroonikaromu kogumispunkti, mis asub mõne jäätmekäitluskoha (näiteks jäätmejaama, jäätmete kogumispunkti) territooriumil.

Tootja on kohustatud elektroonikaromu valdajalt kodumajapidamiste elektroonikaromud tasuta vastu võtma, sõltumata üleantavate elektroonikaromude arvust. Tootja on kohustatud ka turustajalt, kohalikult omavalitsuselt ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaama halduslepingu

alusel haldavalt jäätmekäitlejalt kodumajapidamiste elektroonikaromud tasuta tagasi võtma, sõltumata üleantavate elektroonikaromude arvust.

Joonis 10. Valgemaal aastatel 2012-2015 kogutud elektri- ja elektroonikajäätmed (tonnides) (JATS).

Elektri- ja elektroonikajäätmete kogumine ja kogused sõltuvad peamiselt jäätmejaamade lahtiolekuaegadest ja seal vastu võetavatest kogustest (joonis 10). Jäätmejaamades tasub pidada arvestust jäätmeid üleandvate isikute suhtes, kuid mõistlik on vastu võtta ka mujalt toodud jäätmeid, kuna elektroonika üleandmine on kohalikule omavalitsusele tasuta. Selliselt välditakse elektroonika sattumist nt metsa alla või kraavi.

Põllumajandusplast

Põllumajandusplast on põllumajanduses või aianduses kasutatav silopallikile, silokattekile, kiletunnel, kattevõrk ja plastnõör. Põllumajandusplasti tootja on isik, kes valmistab või veab majandus- või kutsetegevuse korras Eestisse sisse põllumajandusplasti.

Alates 1. jaanuarist 2013 on põllumajandusplasti tootja kohustatud tagasi võtma ja korraldama oma turule lastud põllumajandusplastist tekkinud jäätmete taaskasutamise. Tootja ei ole kohustatud siiski tagasi võtma põllumajandusplasti jäätmeid rohkem kui on tema poolt eelmisel kalendriaastal turule lastud plasti kogumass. Samuti ei pea näiteks ainult kiletunnelit Eestis turule laskev tootja tagasi võtma kasutatud kattevõrke ja vastupidi.

Põllumajandusplasti kasutaja peab saama tekkinud põllumajandusplasti jäätmed üle anda tasuta. Tootja peab korraldama põllumajandusplasti jäätmete kogumise nii, et igas Eesti maakonnas oleks vähemalt üks kogumispunkt. Samas ette teatades saab põllumajandusplasti üle anda ka jäätmekäitlejale. Põllumajandusplasti saab tasuta üle anda Valga, Otepää ja Helme jäätmejaamades, kuigi põllumajandusettevõtetal on kasulik koguda põllumajandusplast ja viia see Tartu või Võru maakonnas asuvasse jäätmekeskusesse, kus seda võetakse vastu tasu eest. Lisaks on võimalus seda tasuta üle anda vastavaid kogumisringe korraldavatele tootjavastutusorganisatsioonidele.

Tootja võib lisaks kogumispunktide rajamisele korraldada põllumajandusplasti jäätmete kogumist ka otse põllumajandusettevõtjate juurest. Laiendatud tootjavastutuse rakendamine põllumajandusplastidele tähendab põllumajandusettevõtja või aiapidaja jaoks seda, et ta ei pea enam ise korraldama nt kasvuhoonekile või silokile taaskasutamist, vaid ta võib nõuda põllumajandusplasti tootjalt või põllumajandusplaste müüvalt ettevõtjalt (turustajalt) teavet, kuhu ta võib kasvuhoonekilest või silokilest tekkinud jäätmel tasuta ära anda (tagastada).

Tabel 10. Põllumajandusplasti (koodiga 02 01 04 - välja arvatud pakendid) kogumine Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
põllumajandusplast	10,4	26,1	15,8	104,0	156,3

Kuigi Valga maakond on põllumajanduses hästi esindatud, näitab statistika siiski muud. Põllumajandusplasti üleandmine on väga heitlik (tabel 10). Antud numbritest lähtuvalt võib järeldada, et põllumajandusplasti kas põletatakse tekkekohal või antakse see üle jäätmekäitlejatele, kes korrektselt ei kajasta seda oma aruannetes.

5.1.8. Tervishoiuasutuste jäätmel

Tervishoiu jäätmel on nii inimese kui ka loomade tervishoiu, ravimise ning hooldusega seotud vastavates asutustes tekkivad jäätmel. Tervishoiuasutused (sh ka veterinaarasutused) peavad välja töötama asutuse sisesed juhised jäätmel liigiti kogumiseks ja edasiseks käitlemiseks. Tervishoiuasutuste jäätmel käitlemise kord omavalitsuse territooriumil sätestatakse vastava omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjadega.

Jäätmel tuleb pakkida tekkekohas, sh koduvisiitidel tekkinud jäätmel ning viia need tervishoiuasutuse jäätmehoidlasse kuni üleandmiseni vastavat luba omavale jäätmekäitlusettevõttele.

Tervishoiul tekkivate jäätmel käitluse riikliku juhendmaterjali alusel võib tervishoiujäätmel tekitajad jagada esma-, teise ja kolmanda tasandi tervishoiuasutusteks:

- esmatasandi tervishoiuasutused on kohaliku tähtsusega, nt: perearstid, ambulatooriumid ja polikliinikud, mis osutavad esmatasandi meditsiiniabi ja igapäevast ambulaatorset esmaabi; perearstid ja hambakliinikud; hooldekodud ja rehabilitatsiooniasutused eakatele inimestele; koduõed; loomakliinikud ja loomaarstid;
- teise tasandi tervishoiuasutused on maakonnahaiglad, mis pakuvad statsionaarset hooldust, kaasa arvatud sisemeditsiin ja üldkirurgia; eriarstid, kes osutavad spetsiifilist meditsiiniabi ja töötavad iseseisvate eraarstidena või haiglate/polikliinikute ambulaatorsetes osakondades; sünnitushaiglad ja –majad; meditsiiniuuringuinstituudid ja suuremad laboratooriumid; kohtuekspertiisi asutused; verekeskused;

- kolmanda tasandi tervishoiuasutused on suuremad haiglad, mis praegu asuvad ainult Tallinnas ja Tartus, st ülikooli- ja spetsialiseeritud haiglad, mis on võimelised osutama kõrgeima tasandi meditsiiniteenust.

Tabel 11. Tervishoiuasutuste (sh veterinaarasutuste) jäätmete kogumine Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätme nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
tervishoiuasutuste jäätmed	3,6	3,1	3	3,9	13,6

Tervishoiuasutustes tuleb rakendada jäätmete liigiti kogumist – kõik ohtlikud jäätmed tuleb nakkusohu vältimiseks koguda ja kõrvaldada nõuetekohaselt ning vältida nende sattumist prügilatesse. Tervishoiujäätmeid antakse Valga maakonnas üle Valga haigla ohtlike jäätmete kogumispunkti. 2014. aasta seisuga on tervishoiujäätmete käitlus enamuses asutustes korrektselt teostatud ning need antakse üle Tartu Ülikooli Kliinikumi käitlusettevõttele.

5.1.9. Ehitus- ja lammutusjäätmed

Igasugune ehitus- ja lammutustegevus toob kaasa jäätmete tekke. Ehitus- ja lammutusjäätmed koosnevad mitmesugustest materjalidest – mineraalsed materjalid (pinnas, kivid, kipsil põhinevad materjalid, klaas), puit, metall, ohtlikud ained (näiteks värvijäägid, asbest, keemiliselt töödeldud puit jms). Nimetatud jäätmete kogused on tugevas seoses majandusliku olukorraga - mida kiirem on majanduslik kasv, seda enam toimub uute ehitiste rajamine ning vanade renoveerimine ja lammutamine.

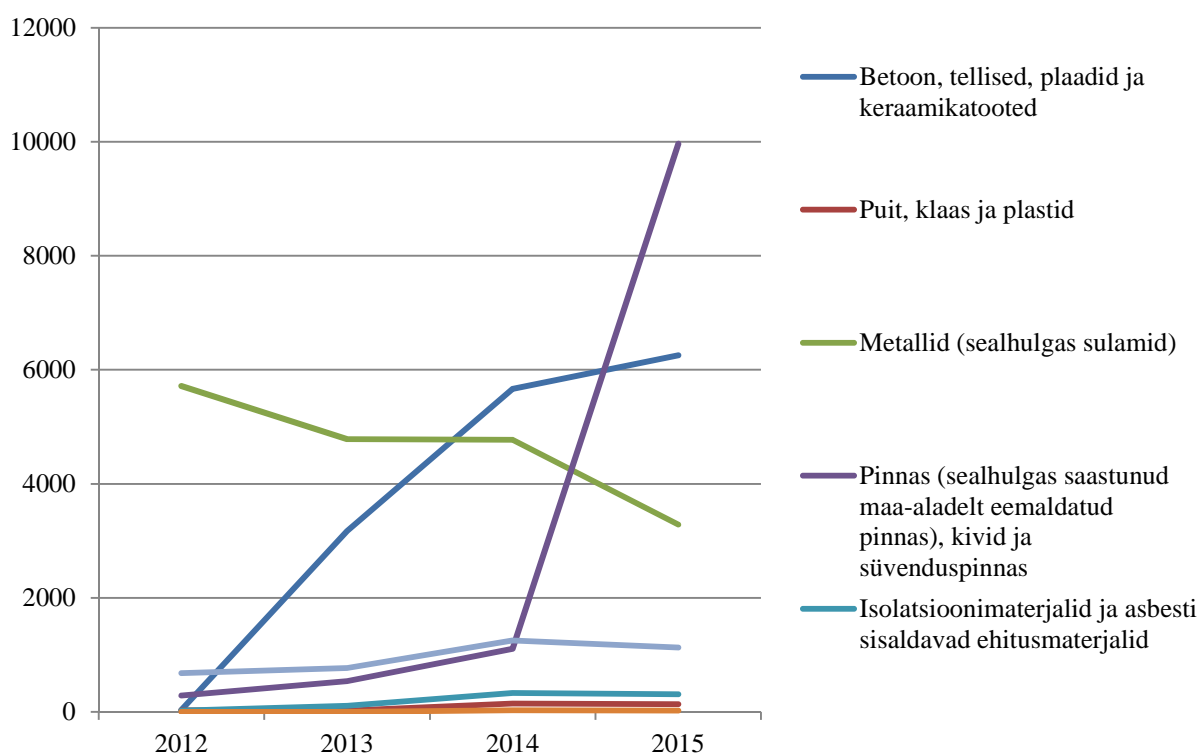
Ehitus- ja lammutusjäätmete käitlemist reguleerivad omavalitsuste jäätmehoolduseeskirjad. Ehitusjäätmete käitlemise küsimused tuleb lahendada juba ehitise projekteerimise etapis. Ehitusloa taotlemisel tuleb arendajal esitada selgitus jäätmete tekke ja üleandmise kohta ning ehitise vastuvõtmisel dokument jäätmete nõuetekohase käitlemise kohta.

Hinnanguliselt tekib väikelinnades/valdades ehitus- ja lammutusjäätmeid 150-300 kg/a elaniku kohta (Jäätmekava koostamise juhend, Sihtasutus REC Estonia, 2003, ehitus- ja lammutusjäätmete sortimisuuring 2010 AS Maves). Võib eeldada, et tekkivate ehitus- ja lammutusjäätmete kogus on olulisel määral suurem kui ametlikus statistikas (tabel 12) kajastub, kuna suur osa neist käideldakse segaolmejäätmetena või taaskasutatakse kohapeal. Tegelikult tekkinud ehitus- ja lammutusjäätmete koguste kohta puudub põhjalik ülevaade, omavalitsustes ehitusega tegelevad ettevõtted jäätmearuandeid valdavalt ei esita.

Tabel 12. Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

jäätmete alamgrupi kood/jäätmekood	jäätmete alamgrupi nimi/jäätmete nimetus	2012	2013	2014	2015	KOKKU
17 01	Betoon, tellised, plaadid ja keraamikatooted	33,7	3171,5	5668,1	6252,7	15 126
17 02	Puit, klaas ja plastid	28,8	21,0	144,4	137,1	331,3

17 04	Metallid (sealhulgas sulamid)	5715,0	4782,4	4774,7	3282,7	18 554,8
17 05	Pinnas (sealhulgas saastunud maa-aladelt eemaldatud pinnas), kivid ja süvenduspinnas	285,3	540,0	1108,2	9966,8	11 900,3
17 06	Isolatsioonimaterjalid ja asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid	23,2	105,4	330,1	310,1	768,7
17 08	Kipsipõhised ehitusmaterjalid	0,0	0,0	28,9	21,1	50
17 09	Muu ehitus- ja lammutuspraht	678,6	769,7	1251,6	1128,6	3 828,5
KOKKU		6 764,5	9 389,9	13 306,1	21 099,1	

Joonis 11. Ülevaade ehitus- ja lammutusjätmete kogumisest Valgamaal aastatel 2012-2015 (JATS).

Ehitus- ja lammutusprahi puhul võib välja tuua, et 2012. aastal on betooni, telliseid jms järgnevatel aastatega võrreldes praktiliselt olematus koguses üle antud. Järgnevatel aastatel on üleantavad kogused suurenenud. See on peamiselt seotud kautusest väljas hoonete ja vanade lautade lammutamisega (vt ka tabel 16). Puidu, klaasi ja plasti üleandmise kogused on 2014. aastast mitmekordselt suurenenud. Metallide (sh sulamite) üle antavad kogused on aastatega vähenenud, millest võib muu hulgas järeldada, et nõukogude aegsed metallkonstruktsioone sisaldavad betoonblokid on kasutusest järjest kõrvaldatud. Pinnase, kivide ja süvenduspinnase jäätmekogused on aastate lõikes kasvanud ja seda hüppeliselt 2015. aastal, mil võib eeldada, et toimusid ehitus- ja trassitööd. Üldjoontes enamuse üle antavatest ehitus- ja lammutusjätmetest moodustavad betoon, tellised ja metallid.

Positiivne on, et asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale on üle antud järjest rohkem, kuid kahetsusväärne, et kõiki analüüsitud aastaid iseloomustab, et peamiselt antakse üle asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale (sisuliselt eterniit), kuid asbesti sisaldavaid isolatsioonmaterjale väga vähe. Tõenäoliselt tuleneb see ehitustöötajate madalast teadlikkusest, mistõttu asbesti sisaldav isolatsioonimaterjal visatakse minema koos muude ehitus- ja lammutusjäätmetega.

Ehitus- ja lammutustöödel saab jäätmeid vältida ja vähendada mõistliku töökorraldusega jäätmete tekkekohas. Selleks on vajalik rakendada ulatuslikumalt kohtsorteerimist; propageerida keskkonnasõbralike ja taaskasutatavate materjalide kasutamist; suurendada korduskasutatavate materjalide kasutamist; vähendada materjalide raiskamist erinevatel tööetappidel; vähendada ohtlike ainete kasutamist; eraldada lammutusjäätmete hulgast turuväärtust omavad materjalid ning siduda jäätmekäitluse nõuded ehitusdokumentatsiooniga.

Eraldi eesmärk on kontrolli saavutamine ehitus- ja lammutusprahi tekke üle, kuna osa ettevõtete tegevuses tekkivatest jäätmetest pannakse sageli olmejäätmete kogumiseks mõeldud konteineritesse. Seda eriti väikeste ehitus- ja remondiettevõtete tegevuse käigus.

Põhiliseks ehitus- ja lammutusprahi käitluskkeemiks on tekkivate jäätmete kohapealne sorteerimine ja järgnev taaskasutamine. Ehitus- ja lammutusjäätmeid saab taaskasutada täitematerjalina. Puhast puitu võib kasutada ehitusmaterjalitööstuses, kütteks või hakituna kompostis. Puidu taaskasutamist raskendab asjaolu, et see on tavaliselt immutatud, lamineeritud või värvitud.

6. Jäätmekäitluskohad

Pärast kohalike prügilate sulgemist on vähenenud vajadus jäätmete kohapealseks lõppkäitluseks, sest korraldatud olmejäätmete veo rakendumise tulemusena on alanenud hinnad jäätmete veol. Täna sel päeval on Eestis kuus nõuetele vastavat nn europrügilat: Jõelähtme, Uikala, Väätša, Torma, Paikuse ja Tallinna ehitusjäätmete ladestusala.

Korraldatud jäätmevedu rakendus Valga maakonnas 01.07.2009. Segaolmejäätmete kogumise ainuõiguse saajaks oli AS Veolia Keskkonnateenused (praegune AS Eesti Keskkonnateenused) ning see anti kaheks aastaks. 2011. aastal toimus järgmine korraldatud jäätmeveo konkurss, mille samuti võitis AS Veolia Keskkonnateenused, ainuõigus anti viieks aastaks. Jäätmekava koostamise hetkel kestab veel korraldatud olmejäätmeveo leping AS Eesti Keskkonnateenustega, mis lõppeb 31.12.2017. Jäätmekava vastuvõtmise ajaks saab olema välja kuulutatud uus korraldatud olmejäätmeveo hange, samuti viieks aastaks.

Valgamaa kõigis omavalitsustes on kehtestatud jäätmehoolduseeskirjad. Nende kohaselt vastutab jäätmete nõuetekohase käitlemise eest jäätmevaldaja. Kõik omavalitsuste haldusterritooriumil maaüksust omavad/haldavad isikud ja asutused on kohustatud segaolmejäätmete, paberi ja kartongi ning biolagunevate köögi- ja sööklajajäätmete jaoks sõlmima jäätmeveolepingu omavalitsuse poolt korraldatud jäätmeveo hanke võitnud jäätmeveoettevõttega. Alates 01.07.2009 aastast on nii juriidilistel kui ka füüsilistel isikutel kohustus segaolmejäätmed üle anda korraldatud olmejäätmeveo teenuste kontsessiooni saanud

ettevõtjale. Kogutud olmejäätmed käideldakse vastavalt jäätmeleola tingimustele. Juriidilistel isikutel tekkivad tava- ja ohtlikud jäätmed (va korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmed) käitlevad ettevõtted vastavalt õigusaktidele ise.

Omavalitsustes tekkivad olmejäätmed on võimalik vedada Valga, Põlva, Tartu või Võru ümberlaadimisjaamadesse, kust need suunatakse edasi lõppkäitlusele. Hetkel viiakse suur osa olmeprügist siiski jäätme põletustehasesse, kus on jäätmete üleandmine odavam, kui nõuetele vastavas prügilas. Valgamaal asuvatest jäätmekäitluskohadest annab ülevaate tabel 13.

Tabel 13. Töötavad jäätmekäitluskohad Valga maakonnas (Keskkonnaregister, 09.09.2017).

objekti nimetus	käitaja	asukoht	tegevuse liik
Väike-Laatsi 24 laoplat	Valmap Grupp AS	Valga linn	tavajäätmete käitluskoht, ümberlaadimisjaam, vaheladu
Võru 5 ja 5a metallijäätmete laoplat	Marico Metall OÜ	Valga linn	muu komplekstegevus, ümberlaadimisjaam, vaheladu, metallijäätmete käitluskoht, tavajäätmete käitluskoht
Viljandi tn 82c ehitusjäätmete ümbertöötusplats	PM Kaubandusgrupp OÜ	Valga linn	tavajäätmete käitluskoht
Valga prügilaja järelhooldus	Valga Linnavalitsus	Valga linn	tavajäätmete käitluskoht
Valga Lihatootuse jäätmekäitluskoht	Atria Eesti AS	Valga linn	tavajäätmete käitluskoht
Valga jäätmejaam	Eesti Keskkonnateenused AS	Valga linn	jäätmejaam, ümberlaadimisjaam, vaheladu
Valga depoo jäätmekäitluskoht	Valga Depoo AS	Valga linn	ohtlike jäätmete käitluskoht
Tõrva reoveepuhastusjaam	TÕRVA VEEJÕUD, OÜ	Tõrva linn	bioloogiline töötus
Tõrva katlamaja	SW ENERGIA OÜ	Tõrva linn	koospõletustehas
Tsirguliina tootmisbaas	TREV-2 Grupp, AS	Tõlliste vald, Tõlliste küla	ümberlaadimisjaam, vaheladu, muu tegevus
Transpordi 1 jäätmete ümberlaadimisjaam	Eesti Keskkonnateenused AS	Valga linn	ümberlaadimisjaam, vaheladu
Transpordi 1 autolammutuskoda	DIDI OÜ	Valga linn	autolammutuskoda
Tiidu veisefarm I	KESA-AGRO OÜ	Sangaste vald, Tiidu küla	vanarehvide käitluskoht
Tehase jäätmekäitluskoht	UPM-Kymmene Otepää AS	Otepää vald, Otepää vallasine linn	muu komplekstegevus, koospõletustehas, bioloogiline töötus
Tambre oja 1 pinnasetäite koht	Enn Transport OÜ	Valga linn	muu tegevus, ümberlaadimisjaam, vaheladu

Saviaugu 3 jäätmekäitluskoht	Valga Linnavalitsus	Valga linn	tavajäätmete käitluskoht, muu tegevus, ümberlaadimisjaam, vaheladu, bioloogiline töötlus
Rooni-Virna jäätmekäitluskoht	Toftani Metsanduse OÜ	Õru vald, Kiviküla küla	muu tegevus, ümberlaadimisjaam, vaheladu
Rauaia laoplatz	Valmap Grupp AS	Helme vald, Linna küla	tavajäätmete käitluskoht, ümberlaadimisjaam, vaheladu
Petseri 36/38 metallijäätmete kogumiskoht	TOLMETEX OÜ	Valga linn	metallijäätmete käitluskoht
Palupera veisefarm	PALUPERA-AGRO OÜ	Palupera vald, Palupera küla	vanarehvide käitluskoht
Otepää ohtlike jäätmete kogumispunkt	Epler & Lorenz AS	Otepää vald, Otepää vallasine linn	ümberlaadimisjaam, vaheladu, ohtlike jäätmete käitluskoht
Otepää jäätmejaam	Eesti Keskkonnateenused AS	Otepää vald, Kastolatsi küla	jäätmejaam, ümberlaadimisjaam, vaheladu
Mööblitööstuse katlamaja	Valga GOMAB Mööbel AS	Valga linn	koospõletustehas
Metsa 27 kompostimisväljak	Valga Vesi AS	Valga linn	bioloogiline töötlus
Linnu talu kanalad	Linnu talu OÜ	Tõlliste vald, Tagula küla	tavajäätmete käitluskoht
Linnamets 1 jäätmekäitluskoht	Valga Linnavalitsus	Valga linn	muu tegevus
Liimi jäätmekäitluskoht	Combiwood OÜ	Helme vald, Möldre küla	ümberlaadimisjaam, vaheladu, tavajäätmete käitluskoht
Lekto kinnistu ehitusjäätmete laoplatz	Marico Metall OÜ	Karula vald, Londi küla	ümberlaadimisjaam, vaheladu, ohtlike jäätmete käitluskoht, tavajäätmete käitluskoht
Laatre vasikafarmi kompostimisväljak	Laatre Piim AS	Tõlliste vald, Laatre alevik	bioloogiline töötlus
Kaldavere pinnasetäite koht	Kaldavere OÜ	Taheva vald, Korkuna küla	vanarehvide käitluskoht
Ilumäe jäätmekäitluskoht	Toftani Metsanduse OÜ	Õru vald, Uniküla küla	muu tegevus
Helme ühisjäätmejaam	Epler & Lorenz AS	Helme vald, Möldre küla	jäätmejaam, ohtlike jäätmete käitluskoht, tavajäätmete käitluskoht
Helme pinnasetäite koht	Helme Vallavalitsus	Helme vald, Helme alevik	ümberlaadimisjaam, vaheladu
Helme koostootmisjaam	Helme Energia OÜ	Helme vald, Patküla küla	koospõletustehas

Helme jäätmejaam	Helme Teenus OÜ	Helme vald, Möldre küla	jäätmejaam, ümberlaadimisjaam, vaheladu, bioloogiline töötlus
Asu farm	Hummuli Agro OÜ	Hummuli vald, Piiri küla	vanarehvide käitluskoht

Maakonnas on vaja välja arendada olemasolevate jäätmejaamade tugivõrgustik, mis tagaks eelsorteeritud jäätmete efektiivse üleandmise võimaluse. Tulevikus peaks võrgustiku jäätmejaamu haldama hanke korras valitud operaator ja see on mõistlik ühendada korraldatud olmejäätmeveo hankega.

Valgamaa on jagatud kolmeks toimepiirkonnaks – Valga, Tõrva ja Otepää. Piirkonna ülesehituse põhimõtteks on keskus ning selle ümber asuvad omavalitsused. Toimepiirkondade määratlemisel omab rolli ka osade omavalitsuste elanike paiknemine tõmbekeskuste suunal. Kuna Valgamaa territoorium on „väljavenitatud“, siis jäävad osad elanikud kesksete jäätmejaamade raadiusest välja. Seepärast on praeguse jäätmejaamade võrgustiku loomisel arvestatud, et vajalik on toetavate väiksemate jäätmejaamade rajamine. Jäätmed, mida Otepää ja Helme jäätmejaamades vastu ei võeta suunatakse Valga piirkonna jäätmejaama.

Valgamaa omavalitsuste territooriumitel kogutakse konteinervõrgustike põhimõtetel liigiti järgmisi pakendijäätmeid:

- segapakend (klaas, plastik, paber ja kartong, metall);
- paber- ja kartongpakend, sh kihiline kartong;
- klaaspakend (Valga linnas).

Tabel 14. AS Eesti Keskkonnateenused poolt Valgamaal teenindatav segaolmejäätmete konteineripark 01.06.2017 jäätmevaldajate registri andmetel.

Konteineri suurus (m ³)	Isiklik konteiner	Rendikonteiner	Kokku
0,05	843		843
0,08	3622	73	3695
0,12	52		52
0,14	1364	165	1529
0,19	140		140
0,24	1681	290	1971
0,34	17	30	47
0,36	43	40	83
0,37	34	7	41
0,6	133	38	171
0,66	96	188	284
0,77	21	42	63
0,8	12	3	15
1,1	13	125	138

1,5	15	16	31
2,5	42	87	129
3,5	1	1	2
4,5	24	68	92
6		2	2
9	1		1
Üldkokkuvõte	8154	1175	9329

Pakendijäätmete kogumisvõrgustiku moodustavad kolme taaskasutusorganisatsiooni - MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon, OÜ Eesti Pakendiringlus ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon, kontainerpargid (vt ka tabel 2) ja TVO poolt eramajapidamistele osutatav pakendikoti teenus. Pakendikotiteenusega kogutakse pakendid kollasesse kilekotti (150 liitrit), kuhu võib panna kartongist, plastist, klaasist ning metallist puhtaid pakendijäätmeid (jogurtitopsid, konservikarbid, plastmassist pudelid, klaasist pudelid, klaaspurgid, mahla- ja veinipakid jne). Teenuse kasutamiseks tuleb sõlmida leping tootjavastutusorganisatsiooni poolt valitud jäätmekäitlejaga. Pakendikoti äravedu toimub ühel konkreetsetel nädalapäeval iga 28 päeva tagant. Vajadusel ka harvem. Kui pakendeid tekib rohkem, siis võib äraveo päeval ära anda ka rohkem kotte.

Valga piirkonna jäätmejaam

Asub Valga linna äärealal aadressil Võru tn 109c ning selle teeninduspiirkond hõlmab Valga linna, Tõlliste, Taheva, Karula ja Öru valdade haldusterritooriume ning tõmbekeskuste printsiipi järgides ka osaliselt Hummuli ning Sangaste valdade haldusterritooriume. Jäätmejaam on avatud T-R 10-18, L 10-15. Jäätmejaamas opereerib Eesti Keskkonnateenused AS.

Tasuta on võimalik ära anda ohtlikke jäätmeid, mis pärinevad kodumajapidamisest (nt: patareid, akud, päevavalgustid, olmekeemia jäägid, pestitsiidid jne); kasutuskõlblikku vanamööblit; kasutatud rehve; olmeelektroonikat ja kodutehnikat. Vastu võetavate jäätmete täpse nime- ja hinnakirja leiab [Valga Linnavalitsuse kodulehelt](#).

Valga piirkonna jäätmejaamas tegutseb ka MTÜ Taaskasutuskoda vastuvõtupunkt, kus saab lisaks tasuta ära anda kodukaupu, raamatuid, sporditarbeid, muusikatarbeid, hobivahendeid, kohvreid-kotte, mänguasju, ehteid, tööriistu, tehnikat, erinevaid tekstiile jne.

Välivaatluse ja kohapealse arutelu käigus selgus, et Valga jäätmejaama üheks suuremaks puuduseks on tolmas ja sügiseti porine ning võrdlemisi pikk kruusakattega juurdepääsutee, mille võiks ligipääsu parandamiseks ja kasutusmugavuse huvides mustkatte alla viia. Lisaks võiks väikeste avadega klaaspakendite kogumiskonteineri vahetada pealt avatava konteineri vastu. Kui avalikus ruumis taolised konteinerid end õigustavad, et takistada inimestel neisse muu prügi viskamist, siis kinnise territooriumiga jäätmejaamal vajadus väikeste avadega klaaskonteinerite järele ilmselgelt puudub. Klaaspakendite mahuti võiks olla pealt avanev, et sinna saaks koguda ka suuremaid ja erikujulisi klaaspurke jne.

Probleemiks on Valga jäätmejaamas üha kuhjuv vanamööbel, mis taaskasutuseks enam ei sobi ning millel puudub ka järelturg ning seetõttu ka jäätmevedaja huvi sellega edasi tegeleda, mida veelgi kahandab nõ null hinnaga vastuvõtmine tarbijalt. Samuti on probleemsed ehitus- ja lammutusjäätmed, mida on suures koguses ja mis paiknevad kõvakatteta platsil. Osad neis hunnikutes sisalduvad materjalid võivad tekitada keskkonnaohtu, eriti sellisel pinnasel.

Jäätmejaama paremaks toimimiseks oleks vaja juurde soetada platvormkaal, presskonteiner ning tõstuk aluste ja rehvide transportimiseks. Kuna territooriumil ruumi on, siis võiks kaaluda ka kompostväljaku rajamist. Ka erinevate jäätmeliikide infotahvleid võiks Valga jäätmejaama väljaku peal rohkem olla.

Helme ühisjäätmejaam

Asub Tõrva linna lähialal Tõrva-Pikassilla maantee ääres ning selle teeninduspiirkond hõlmab Tõrva linna, Helme ja Põdrala valdade haldusterritooriume ning tõmbekeskuste printsiipi järgides ka osaliselt Hummuli ning Puka valdade haldusterritooriume. Jäätmejaam on avatud T-R 8-15, L 9-15. Helme ühisjäätmejaama haldab OÜ Helme Teenus.

Ühisjäätmejaamas võetakse vastu eelnevalt sorteeritud ohtlikud jäätmed, pakendijäätmed, metallijäätmed, probleemtooted, plastijäätmed, suurjäätmed, paber ja kartong, puidujäätmed, vanad rehvid, biolagunevad aia- ja haljastusjäätmed, asbesti sisaldavad jäätmed, ehitusjäätmed ja segaolmejäätmed. Täpsem nime- ja hinnakiri: <http://www.helme.ee/elanikule/kommunaal-ja-heakord/jaatmemajandus/>

Ka Helme ühisjäätmejaamas selgus, et juurdepääsutee võiks olla paremas olukorras ning ka sinna oleks vajalik pealt avatav klaaspakendite konteiner, väiksem ja liigutatav kaal ning presskonteiner. Väljakul seisvate lahtiste konteinerite kohale võiks ehitada varikatused ning vanamööbli hoones hoiustamise ja ruumi võtmise asemel võiks selle kogumise jaoks olla multilift konteiner.

Helme ühisjäätmejaamas haljastusjäätmeid (puuoksad, lehed) kogutakse ning huvi nende ära andmise vastu on väga suur. Kõigis kolmes jäätmejaamas puuduvad nõuetekohased kompostväljakud, kuid Helme ühisjäätmejaama kogemus võiks nende rajamist toetada. Haljastusjäätmeid võiks koguda jäätmejaamades, samas köögi- ja sööklajajäätmeid võiks komposteerida kinnistes konteinerkompostrites või võiks komposteerimine jääda reoveepuhastite lähedusse.

Otepää piirkonna jäätmejaam

Asub Otepää valla vallasisese linna Otepää äärealal Kastolatsi teel AS Otepää Veevärk reoveepuhasti juures ning selle teeninduspiirkond hõlmab Otepää ja Palupera valdade haldusterritooriume ning tõmbekeskuste printsiipi järgides ka osaliselt Puka ning Sangaste valdade haldusterritooriume. Jäätmejaam on avatud T-R 10-18 ja L 10-15. Jäätmejaama opereerib Eesti Keskkonnateenused AS.

Jäätmejaamas võetakse elanikelt ja ettevõtetelt vastu taaskasutatavaid sekundaarseid jäätmeid (plast, kile, paber, papp, segapakend), erinevaid ehitusjäätmeid, suurjäätmeid (mööbel),

ohtlikke jäätmeid, biolagunevaid aia- ja haljastusjäätmeid, kasutuselt kõrvaldatud elektri- ja elektroonikaseadmeid, vanarehve.

Täpsema info jäätmejaamas vastuvõetavate jäätmete ja hindade kohta leiab: <http://www.otepaa.ee/otepaa-jaatmejaam>.

Ka Otepää jäätmejaamas asub MTÜ Taaskasutuskoda vastuvõtupunkt, kuhu saab ära anda juba varasemalt nimetatud esemeid.

Otepää jäätmejaamas ootab samuti lahendust suur kogus vana mööblit. Otepää jäätmejaamas on samuti vajalik kompostväljaku rajamine ning paberi ja kartongipressi ning väiksema platvormkaalu soetamine. Lisaks on vajadus valvekaamerate, olme- ja taarakonteinerite järele. Tulevikus on vajalik kõigis jäätmejaamades luua võimalus pangakaardiga tasumiseks.

7. Jääkreostusobjektid

Keskonnaregistri andmetel on riikliku tähtsusega objektid Valgamaal Tsirguliina ABT ja Härma ABT. Jääkreostusobjektid on esitatud tabelis 15.

Jääkreostuse objektiks saab ka nimetada endist Valga linna prügilat, mis suleti 2009. aastal. Täna on selle sulgemis- ja korrastustööd tehtud ning keskkonda see enam ei ohusta. Toimub regulaarne seire vastavalt nõuetele ja käesolevaks hetkeks pole täheldatud näitajate ebaloosulikkust. Samuti suleti 2012. aasta talvel Taheva vallas asuv endise Saru Lauatehase jäätmete prügilat.

Tabel 15. Jääkreostusobjektid Valga maakonnas (Keskonnaregister, 09.09.2017).

objekti nimetus	asukoht	tüüp
Vilaski raketiseadeldiste ala ja tuumapeade ladu	Tõlliste vald, Tinu küla	jääkreostusobjekt
Vilaski raketibaasi linnak ja autobaas	Tõlliste vald, Tinu küla	jääkreostusobjekt
Valga pigibaas	Valga linn	jääkreostusobjekt
Tsirguliina ABT	Tõlliste vald, Tõlliste küla	jääkreostusobjekt
Priimetsa ABT	Valga linn	jääkreostusobjekt
Härma ABT	Helme vald, Jõgeveste küla	jääkreostusobjekt

Saastunud pinnase kahjutustamise ja jääkreostuse likvideerimisega tegeldakse konkreetsete objektide kaupa. Esmalt tuleb jääkreostus likvideerida seal, kus see kujutab potentsiaalset ohtu inimeste tervisele ja/või keskkonnale (nt pinna- ja põhjavee saastumise oht). Seejärel asutakse järk-järgult likvideerima jääkreostust paikades, kus otsene oht inimeste tervisele ja keskkonnale puudub. Valgamaal on eesmärgiks jätkata olemasolevate ja avastatavate jääkreostusobjektide likvideerimisega. Siinkohal on vajalik koostöö maaomanikega - et nad tegeleks oma maalt

jääkreostuse eemaldamisega ja samas võiksid kohalikud omavalitsused aidata leida lahendusi ja katteallikaid nende likvideerimiseks.

8. Probleemid jäätmehoolduses

Nii nagu kogu Eestis on ka Valgamaal jäätmehoolduse probleemid põhjustatud valdkonna alarahastatusest. Kohalike omavalitsuste eelarvetesse laekuvad finantsvahendid jäätmemajanduse korraldamiseks on nii madalad, et jäätmehoolduse täiustamisele mõtlemine ja sellesse panustamine on pigem teisejärguline. Valgamaa jäätmejaamad on eri aegadel avatud tehisjäätme laupäevani, kuigi ideaalne oleks, kui jäätmejaamad oleksid elanike jaoks iga päev avatud ja valmis jäätmeid vastu võtma või vähemalt oleks võimalus jäätmete tasuta üleandmiseks. Edaspidiseks jäätmemajanduse arendamiseks rahastamiseks antakse toetust kohalikele omavalitsustele, mis täidavad jäätmeseaduses §72 lg 4 toodud nõudeid.

Järgnevalt on toodud peamised probleemid jäätmehoolduse korraldamisel:

- jäätmevaldajate registri erinev tase st vedaja ja omavalitsuste vahel toimub andmevahetus omavalitsuste lõikes väga erineva sagedusega, jäätmevaldajate register nõuab pidevat jälgimist, et jäätmehooldus toimiks kõigil majapidamistel;
- puudub järelevalve jäätmehoolduseeskirja täitmise üle st omavalitsustes on keeruline teostada väärteo menetlust, kuna väikestes kohtades inimesed tunnevad üksteist ja tegevust mõjutavad nõ naabrussuhted;
- korraldatud jäätmeveo hangete keerukus. Omavalitsused peavad tegelema jäätmehoolduse korraldamise asemel keeruka hanke ettevalmistamisega või elanikkonnale jäätmekäitluse vajalikkuse põhjuste selgitamisega;
- korraldatud olmejäätmete veo arengu peatumine. Hankel pakutavad hinnad on üldjuhul väga madalad, siis antud hind ei motiveeri hanget võitnud ettevõtet lepinguperioodi jooksul täiendavaid investeeringuid tegema;
- korraldatud olmejäätmete vedu hajaasustuses on liiga harv. Vältimaks prügi põletamist, loodusesse viskamist ja muid taolisi tegevusi peaks eramajade konteinerite tühjendamine toimuma tihedamalt, kuna reeglina elanikud vabatahtlikult tihedamat tühendusgraafikut ei vali ja vabanevad prügist ebaseaduslikul teel;
- ülevaade jäätmetekitajatest on puudulik - riiklik jäätmetestatistika ei ole piisavalt adekvaatne;
- puudulik jäätmearuandlus põhjustatuna jäätmekoodide erinevast tõlgendamisest. Koodidega ei teki probleeme ohtlike jäätmete korral, kuna need liiguvad tekitajalt lõppkäitlejani koos saatelehtedega. Muude jäätmete kogumisel aga saatelehed puuduvad ja koodide tõlgendamine on erinev;
- levinud on jäätmete kohapealne (laus)põletamine, mille kohta puudub adekvaatne info. Tegevus on ohtlik ja keskkonnakahjulik, kuna jäätmetes leidub ka ohtlikke aineid ning materjale, mille põlemisel tekivad ohtlikud ühendid. Levinud on kõigi tuldvõtivate materjalide põletamine;

- elanike ebahühtlane keskkonnateadlikkus ning vähene informeeritus jäätmevaldkonnas toimuvatest muutustest. Inimesed ei ole harjunud käituma ja mõtlema keskkonnasäästlikult;
- elanikkonna vähene teadlikkus jäätmekäitlusest (sorteerimine, jäätmete äraandmise võimalused jne);
- vähene elanikkonna teavitamine. Inimeste töö ja elukohad on erinevates omavalitsustes ning teave ei jõua alati sihtpunktini;
- puudub jäätmete rajatiste ja kogumiskohtade ühtses stiilis sildistamine. Lisaks kasutavad erinevad organisatsioonid eri värvi ja liiki konteinereid;
- puuduvad võimalused biolagunevaid jäätmeid kohapeal kompostida. Köögi- ja sööklajätmeid veetakse lõppkäitluskohta koos segaolmejäätmetega;
- puuduvad operatiivsed võimalused ehitus ja lammutusjäätmete ning suurjäätmete purustamiseks;
- kevadep ja sügisel rikuvad rasked prügiveoautod kruusakattega teid;
- haljastusjäätmed ladestatakse sobimatutesse kohtadesse;
- keerukad maaomandi küsimused teevad raskeks uute jäätmekäitlusrajatiste või kogumispunktide ehitamise. Omavalitsus ei saa kohustada korteriühistut või muud ettevõtet kogumispunkti oma maale rajama. Vastutavad pakendiorganisatsioonid ja kohalik omavalitsus ise;
- paberikonteinerite puudumine või nende vähesus piirkonnas;
- pakendikonteineritesse muude olmejäätmete viskamine ja vastupidi. Olmejäätmete hulka satuvad pakendid, paber ja kartong ning ohtlikud jäätmed;
- pakendikonteinerite ületäitumine ja vähene arv. Pakendikonteinerid puuduvad paljude kaupluste või teenindusasutuste juurest;
- korterimajadel puudub pakendikonteinerite omamise kohustus. See suurendaks liigiti kogumist ning väheneks või lõppeks pakendite viskamine paberi ja kartongi või segaolmejäätmete kogumiseks mõeldud konteineritesse;
- kolm keskset jäätmejaama moodustavad liiga hõreda võrgustiku. Mitmete elanike jaoks jäävad need jäätmejaamad liiga kaugemale, jäätmete üleandmine on seetõttu ebamugav ja seda toimingut pigem lükatakse edasi või välditakse. Jäätmete üleandmise mugavuse suurendamiseks tuleks praegust jäätmejaamade võrku tihendada väiksemate tugijäätmejaamadega/kogumiskohtadega;
- kesksed jäätmejaamad vajavad edasiarendamist. Jäätmejaamadest võiks tekkida nõ taaskasutuspunkt, kus saab tulevikus leida vähekasutatud asju. Lisaks võiksid olla platvormkaal väiksemate koguste üleandmiseks, kompostväljakud, kaardimakse võimalus jne;
- jäätmejaamade turvalisus. Pimedal ajal võib esineda jäätmejaamade rüüstamisi, piirdeaia lõhkumisi, jäätmete aia taha jätmist jms;
- väiksemad remondi vms teenuseid osutavad ettevõtted annavad ohtlikud jäätmed üle eraisikuna, mille eest tasuvad kaudselt kõik omavalitsuse elanikud;
- prügi jätkuv ladestamine loodusesse hoolimata korraldatud olmejäätmeveost ja pidevast teavitustööst viikase jätkuvalt prügi metsa alla.

9. Jäätmehoolduse rahastamine

Viimastel aastatel on püütud riigi poolt omavalitsustele kompenseerida saastetasu vähenemist läbi tasandusfondi. Tasandusfondi summad pole siiski kasvanud selles mahu, mida võib eeldada tarbimise suurenemisest ja toodete pakendamisest tuleneva jäätmehoolduse kulude tõusuga. Kuna olmejäätmete prügilasse ladestamine on peaaegu lõppenud, siis tuli riiklikul tasandil leida uus lahendus varasema saastetasudel põhinevale omavalitsuste jäätmehoolduse rahastamisele. Uue lahendusena antakse jäätmemajanduse arendamiseks riiklikku toetust läbi tasandusfondi, kui omavalitsus on täitnud etteantud tingimused. Jäätmemajanduse arendamiseks riikliku toetuste taotlemiseks ja saamiseks peavad kohalikel omavalitsustel olema täidetud järgnevad tingimused (JS §72 lg 4):

- 1) territooriumil töötab jäätmejaam või on elanikele tagatud jäätmejaama teenuse kasutamine teises kohaliku omavalitsuse üksuses;
- 2) territooriumil on korraldatud jäätmevedu jäätmeseaduse §-de 66-69 tähenduses, kui kohaliku omavalitsuse üksusel on korraldamise kohustus jäätmeseaduse §135 lõike 2 alusel;
- 3) kehtiva jäätmekava ja jäätmehoolduseeskirja olemasolu;
- 4) jäätmeseaduse §71¹ alusel asutatud jäätmevaldajate register.

Lisaks nimetatule on võimalus omavalitsusel riigilt saada finantsvahendeid muudest keskkonnatasudest (kaevandustasu jne). Keskkonnatasude rakendamise eesmärk ja kasutamise põhialused on sätestatud keskkonnatasude seaduse paragrahvis 4:

- keskkonnatasude rakendamise eesmärk on vältida või vähendada loodusvarade kasutamisega, saasteainete keskkonda heitmisega ja jäätmete kõrvaldamisega seotud võimalikku kahju;
- keskkonnatasudest saadav raha jaotatakse seadusega sätestatud ulatuses riigieelarve ja keskkonnakasutuse asukoha kohalike omavalitsuste eelarvete vahel;
- keskkonnatasudest riigieelarvesse laekuvat raha kasutatakse sihtotstarbeliselt keskkonnaseisundi hoidmiseks, loodusvarade taastootmiseks ja keskkonnakahjustuste heastamiseks.

Keskkonnatasude osakaal omavalitsuse eelarves on aga väga marginaalne või paljudel juhtudel olematu ning ei anna võimalust piisavalt investeerida jäätmehooldusesse.

Seega, kohalikel omavalitsustel on jäätmehoolduse korraldamisel ja õigusaktidega pandud kohustuste täitmisel võimalik täna tugineda peamiselt ainult oma eelarvelistele vahenditele. Lisaks oma rahale on omavalitsustel võimalik taotleda toetust Keskkonnainvesteeringute Keskusest. Finantsressursside puudumine on olnud ka üheks peamiseks põhjuseks, miks paljud omavalitsused ei saa täita seadusest tulenevaid otseseid kohustusi jäätmehoolduse korraldamiseks.

Riiklikul tasandil on arutatud ka täiendava tingimuse kehtestamist korraldatud olmejäätmete veol, mis annaks võimaluse täiendavalt finantseerida kohaliku omavalitsuse jäätmehooldust, kuid konkreetseid meetmeid selle rakendamiseks pole seadustesse kirjutatud ning kohalikul omavalitsusel puudub õigus täiendava maksu kehtestamiseks/tasu saamiseks. Lisaks oleks praktikas täiendava maksu kehtestamine väiksemates omavalitsustes poliitiliselt teostamatu.

Jäätmehoolduse rahastamise osas võib kohaliku omavalitsuse jaoks olulised aspektid jagada jäätmeseadusest tulenevalt alljärgnevalt:

- Jäätmehoolduse korraldamine – korraldatud jäätmeveo teenuste kontsessiooni läbiviimine sh korraldatud jäätmeveost jäätmevaldajate vabastamine. Samuti on valla ülesanne kindlustada jäätmete kogumiseks ja veoks ettenähtud transpordivahendite ligipääs kõikidele jäätmevaldajatele ja kokkukandepunktile. Sellega seostuvad eelkõige korrapärane lumetõrje talvel, ajutised läbisõidupiiranguid märgadel perioodidel ning üldine teedevõrgu seisukord. Ka kõik nende tegevustega seotud kulud kaetakse omavalitsuse eelarvest.
- Jäätmehoolduse arendamine – jäätmealase teabe levitamine, jäätmealane nõustamine ja jäätmehoolduse kavandamine või muu tegevus, mille eesmärk on vältida või vähendada jäätmeteket ning tõsta jäätmehoolduse taset.
- Jäätmete sortimise korraldamine - jäätmejaamade, sorteerimis- ja ohtlike jäätmete kogumispunktide rajamine ja haldamise korraldamine.
- Jäätmekäitluskohtade rajamine - kodumajapidamistes tekkivate taaskasutatavate jäätmete kogumiseks rajatavad jäätmejaamad ning jäätmete liigitikogumise punktid ja nende jooksvate kulude katmine.
- Ohtlike jäätmete kogumise korraldamine - kodumajapidamises tekkivate ohtlike jäätmete kogumise korraldamine (va tootja vastutusega jäätmed).
- Keskkonnajärelevalve teostamine.

Tabel 16. Valgemaal aastatel 2012-2016 jäätmehoolduse arendamisse tehtud investeeringud SA Keskkonna Investeeringute Keskuse toel.

aasta	investeeringud/tegevused	toetuse saaja	maksumus	toetuse summa
2012	Saru prügilala sulgemine	Riigimetsa Majandamise Keskus	29 432	24 714
2012	Lauga kinnistul Harglas nelja kasutusest väljas ja avariilise lauda lammutamine	Taheva Vallavalitsus	34 800	31 320
2013	Otepää Maja OÜ-le kuuluva Laudamäe lauda lammutamine	OÜ Otepää Maja	38 522	19 260

2013	kasutusest väljas hoonete lammutamine Lekto kinnistul	Carmela OÜ	38 530	19 265
2013	asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide (eterniidijäätmete) kogumine Valgamaa kohalikes omavalitsustes	Valgamaa Omavalitsuste Liit	27 690	24 920
2014	Priipalu sigala lammutustööd	Õru Vallavalitsus	28 380	28 380
2014	Otepää vallas Aaraini kinnistul asuva kasutusest väljalangenud ja maastikupilti kahjustava ehitise lammutamine	OÜ Aarain Furniture	12 500	6 250
2014	omanikuta elavhõbedajäätmete käitlemine Helme vallas	Helme Vallavalitsus	4 672	4 200
2014	asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide (eterniidijäätmete) kogumine Valgamaa kohalikes omavalitsustes III voor	Valgamaa Omavalitsuste Liit	21 282	19 153
2014	asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide (eterniidijäätmete) kogumine Valgamaa kohalikes omavalitsustes	Valgamaa Omavalitsuste Liit	11 400	10 260
2015	ohtlike jäätmete käitlemine Valga jäätmejaamas (2015)	Valga Linnavalitsus	23 072	20 764
2015	ohtlike jäätmete käitlemine Otepää jäätmejaamas (2016)	Otepää Vallavalitsus	13 020	11 718
2015	ohtlike jäätmete käitlemine Otepää jäätmejaamas (2015)	Otepää Vallavalitsus	30 799	27 719
2015	asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide (eterniidijäätmete) kogumine Valgamaa kohalikes omavalitsustes V voor	Valgamaa Omavalitsuste Liit	12 808	11 534
2015	asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide (eterniidijäätmete) kogumine Valgamaa kohalikes omavalitsustes IV voor	Valgamaa Omavalitsuste Liit	9 000	8 100
2016	asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide (eterniidijäätmete) kogumine Valgamaa kohalikes omavalitsustes VI voor	Valgamaa Omavalitsuste Liit	10 311	9 280
KOKKU			346 221	276 838

10. Jäätmehoolduse areng ja jäätmerajatiste infrastruktuur

Jäätmehoolduse planeerimisel ja jäätmekava tegevuste elluviimisel lähtutakse kehtivatest õigusaktidest, riiklikest arengudokumentidest ja nii riigi kui Valgamaa jäätmekavas püstitatud eesmärkidest. Valgamaa jäätmehoolduse üldised pikemaajalised arengusuunad on:

- Jäätmetekke vähendamine ja jäätmete keskkonnaohutu kõrvaldamine. Vajalik on rajada toimiv jäätmete kogumisrajatiste süsteem, et elanikel oleks võimalik piisavalt mugavalt tekkinud jäätmeid üle anda ning kasutatud tooteid taaskasutada.
- Valgamaa jäätmehoolduse ühine korraldamine ning jäätmehooldusega tegeleva eestvedaja leidmine. Haldusreformi järgselt tuleb omavalitsuste koostöö suurendamiseks valida ühine eestvedaja, mis igal aastal vahetub rotatsiooni korras. Selliselt välditakse töö dubleerimist ja erinevalt jäätmemajanduse arendamist.
- Põletamise või ladestamisele saadetavate jäätme huljade vähendamine ja taaskasutuse suurendamine. Võimalikult paljude jäätmeliikide kohapealne taaskasutus materjalipõhiselt või energiaallikana.
- Jäätmekäitlusrajatiste võrgustiku ühtne haldamine või selle korraldamine.
- Kõigi jäätmetekitajate kaasamine jäätmete kogumise ja käitlemise võrku.

Jäätmekava konkreetsetest ja lühiajalistest eesmärkidest saab välja tuua peamiselt kolm põhivaldkonda, milleks on jäätmehoolduse süsteemi korrastamine, infrastruktuuri arendamine ja haldamine ning järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine. Peamised rahalised kulutused on seotud infrastruktuuri arendamisega ja jäätmekäitluse igapäevase haldamiskuluga. Kogu jäätmemajanduse arenduse eesmärgiks on edaspidi kulude kokkuhoid ja läbi koostöömehhanismide süsteemi optimeerimine. Paljude valikute puhul on eelduseks terve maakonna koostöö ja poliitiline kokkulepe peamiselt „pehmete“ tegevuste osas. Jäätmekava antud peatükk pakubki välja konkreetseid tegevused ja väljundi, mille elluviimine otsustatakse ühisvajaduse tekkimisel.

10.1. Jäätmehoolduse süsteemi korrastamine

Kohalikele omavalitsustele on seadustega pandud kohustuseks jäätmekäitluse korraldamine ning seda reguleerivad vastava valdkonna seadused ning määrused. Samade tegevustega peavad tegelema kõik omavalitsused ning vastavaid õigusakte, hankeid, projekte jms tegevusi viivad ellu valdades töötavad spetsialistid. Vältimaks pidevat töö dubleerimist oleks mõistlik nimetatud tegevuste elluviimiseks anda roteeruvalt volitused ühele omavalitsustest. Vastutava isiku valimise tulemusena suureneb koostöö ja paraneb jäätmehoolduse ühine korraldamine. Samuti muutub valdkonna tundmine professionaalsemaks.

Tagamaks laialdasemat arusaama jäätmemajanduse toimimisest ja seeläbi selle edukust on vajalik läbi viia keskkonnateadlikkuse kampaaniaid. Seni on jäätmeinformatsiooni levitatud

peamiselt kohalikes ajalehtedes, omavalitsuste kodulehtedel ning üleriigiliste kampaaniate käigus, kuid vajalik on jäätmekäitluse info võimalikult laialdane ja pidev levik.

Tihtilugu tekivad inimestel jäätmed ootamatult ning nad soovivad neist kiiremas korras vabaneda. Vältimaks jäätmete sattumist selleks mitte ettenähtud kohtadesse on vajalik paigaldada korteriühistute trepikodadesse statsionaarsed stendid jäätmekäitluse infoga (jäätmejaamade lahtiolekuajad, konteinerite asukohad, kontaktid jm). Info peaks olema edastatud võimalikult minimaalselt, kuid samas illustreeritult, sest reeglina trepikodades vms kohas pikki juhendmaterjale ei loeta. Lisaks korterelamutele on vajalik propageerida jäätmete sorteerimist ka eramajapidamistes, omavalitsuste allasutustes (nt lasteaiad, koolid, kultuurimajad, raamatukogud jm) ja teenindustevõtetes (kauplused, ilusalongid, perearstikeskused jne). Omavalitsuste allasutuste puhul on vajalik ka hoonesiseste jäätmemahutite soetamine ja materjalipõhine sildistamine (patareid, klaaspakend, paber, olmejäätmed jne).

Lisaks laiemale jäätmeinfo levitamisele tuleks maakondlikul tasandil kaaluda ühtses stiilis jäätmemajandusega seonduvate viitade ja jäätmeinfo tahvlite paigaldamist, kuna analoogselt esitatud info nägemine tekitab inimestes seoseid ja äratundmise momendi. Pikemas perspektiivis täieneb seeläbi elanike arusaam maakondlikust ja kohalikust jäätmemajandusest ning suureneb teadlikkus, kuhu, mis aegadel ja milliseid jäätmeid ära viia saab. Selline ulatuslik sorteerimise propageerimine aitaks saavutada ka üleriigilisi eesmärke ladestatavate jäätmete osakaalu vähendamise osas.

Jäätmehoolduse edukaks toimimiseks on vajalik rakendada jäätmekava tegevuskavas toodud tegevused ning selle täitmisest on vajalik regulaarse ülevaate saamine. Iga-aastase aruande jäätmekava täitmisest ja ettepanekud projektideks võiks teha vastava valdkonna spetsialist või volitatud omavalitsus. Lisaks ühise jäätmekava koostamisele ja selle tegevuskava iga-aastasele monitooringule võiksid Valgamaa omavalitsused mõelda koostööle ka ühiste õigusaktide (jäätmehoolduseeskirjade) väljatöötamisel ning projektide planeerimisel. Omavahelise koostöö suurendamise kõrval on vähemalt samavõrd oluline aeg-ajalt kohtuda ka teiste ametkondade esindajatega (nt KIK, Keskkonnaamet, jäätmevedajad), et arutada jäätmemajanduse päevakajalistel teemadel (seaduse muudatused, KIKi projektivõimalused jms).

10.2. Jäätmehoolduse infrastruktuuri arendamine ja haldamine

Hetkel tegutseb Eestis kolm pakendiorganisatsiooni, kellel on kohustus taaskasutada pakendijäätmete kogumassist vähemalt 60% kalendriaastas. Kuna kogumisvõrgustiku loomine on seotud suurte kulutustega, siis on pakendiorganisatsioonid paigaldanud konteinerid omavalitsustes minimaalsete nõuete järgi, tagamaks seaduse täitmist. Probleem on eelkõige hajaasustuses, kus pakendikonteinerid jäävad majapidamistest kaugemale ning seetõttu võib esineda pakendite põletamist küttekolletes või avamaal. Samas on pakendiseaduse kohaselt omavalitsuse ülesanne määrata kindlaks oma haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete kogumisviisid. Lähitulevikus on vajalik suurendada pakendikonteinerite võrgustikku läbi korraldatud olmejäätmete veo, pannes vedajale kohustuse kortermajade juurest tasuta ära viia

paber ja kartong ning pakendijäätmed. Konteinerite paigalduskohustus ja tühjendussagedus määratakse jäätmehoolduseeskirjas. Selle tulemusena vabanevad kortermajade lähedusse paigaldatud avalikud pakendikonteinerid, mida saab paigaldada hajaasustusega piirkonda. Lisaks tasub kaaluda ka kaubandusettevõtetele kohustust panna pakendijäätmete konteiner avalikult ligipääsetavasse kohta. Hetkel on lähtuvalt pakendiseadusest kauplustel küll kohustus pakendijäätmed koguda, kuid paljudel juhtudel suunatakse tarbijad lähimasse avalikku kogumiskohta või on konteiner paigaldatud kaupluse kinnisele territooriumile.

Samalaadselt kortermajadega on vajalik laiendada ka paberi- ja kartongi üleandmisvõimalusi väikeelamute piirkondades. Eramajapidamistes põletatakse vanapaber valdavalt küttekolletes, kuid mitte põlevad reklaamlehed ja ajakirjad oleks mõistlikum anda üle kogumiskohtades. Läbi keskkonnaprojektide tuleb leida vahendeid avalike paberi ja kartongikonteinerite hankimiseks tagamaks üleandmisvõimalused kõigi elamuliikide juures. Erinevat liiki konteinerid tuleks paigutada ka kaupluste ja erinevate avaliku funktsiooniga hoonete juurde, kus käidavus on suurem. Kindlasti vajavad sellised kogumiskohad ka täiendavat sildistamist ja viidastamist. Ehitatud on jäätmejaamad ning seal võetakse vastu eelpoolnimetatud jäätmeid, kuid jäätmejaamad ei asu igapäevastel liikumisteedel ning nad ei ole avatud 7 päeva nädalas.

Jäätmemajanduse iga-aastaste tegevuste hulka peab kuuluma ka ohtlike jäätmete ning elektri- ja elektroonikajäätmete kogumisringide jätkamine. Eestis on läbi viidud palju uuringuid ohtlike jäätmete ja probleemtoodete osas ning tulemused näitavad, et selliste jäätmeliikide üleandmine toimub reeglina mitu aastat pärast nende tekkimist. Näiteks patareide keskmiseks üleandmise ajaks pärast nende tühjenemist on seitse aastat. Ligilähedane on olukord ka teiste ohtlike jäätmete ja probleemtoodete osas. Kodumajapidamistes tekkinud elektri- ja elektroonikajäätmed (päevavalguslambid, värvid, vanaõli, kraadiklaasid, kemikaalid, külmkapid jne.) viiakse enamjaolt keldrisse, garaaži või kuuri hoiule, et suurema koguse tekkides need jäätmejaama viia, kuid on üsna tavapärane, et sellised jäätmed jäävad siiski aastateks hoiukohta seisma. Kaudselt võib see kujutada ohtu inimese tervisele. Seetõttu on vajalik vähemalt kord aastas viia läbi põhjaliku reklaamkampaniaga ohtlike jäätmete ja probleemtoodete kogumisringe, et motiveerida inimesi üle andma jäätmeid selleks luba omavale isikule ning vältida nende sattumist olmejäätmete hulgas keskkonda.

Jäätmekavaga planeeritud tegevuste osas üheks olulisemaks on jäätmejaamade haldamise jätkamine ja võrgustiku laiendamine. Praegusel hetkel pole Valgamaa jäätmejaamad avatud pühapäeviti ja esmaspäeviti. See vähendab jäätmete üleandmise efektiivsust, mistõttu tasub kaaluda jäätmejaama tasuta üleantavate jäätmete konteinerpargi eraldamist muudest jäätmetest, et keskkonnateadlikud inimesed saaksid kõigil päevadel jäätmeid üle anda. Pahatahtlike inimeste korral jäetakse ka muud jäätmed jäätmejaama territooriumile, mitte ei rända need metsa alla. Vältimaks tasuliste jäätmete ulatuslikku kuhjumist jäätmejaamas tuleb leida vahendid video- ja järelevalveks.

Jäätmejaamade võrgustiku laiendamiseks on vajalik leida maa-alad, mis jääksid inimeste igapäevaste käiguteede lähedusse. Praegused 3 toimivat jäätmejaama jääksid nõ tugijaamadeks, kus saab üle anda kõiki olulisemaid jäätmeliike ning ettevõtted saavad jäätmete üleandmise kinnitamiseks vajalikud aktid ja arved. Uutesse käidavamatesse kohtades saab rajada kogumispunktid e minijaamad, kus elanikkonnalt võetakse vastu tasuta üleantavaid jäätmeliike.

Sellised platsid oleks samuti heakorrastatud ja kaameraga valvatavad, kuid kõigile avatud 7 päeva nädalas ning 24 tundi. See suurendaks väiksemates asulates, mis jäävad Valgast, Otepäält ja Helmest kaugemale, paremat jäätmemajanduse toimimist ning vähendaks võimalikku prügi sattumist loodusesse.

Jäätmejaamade puhul vajab edaspidist arengut ka nende täiustamine vastuvõetavate jäätmeliikide ja taaskasutamise osas ning parendamist vajab ka jäätmejaamade visuaalne pool (hooldatud ja puhastatud territoorium, asfalteeritud platsid, korrastatud haljastus, aedik jne). Inimestele on üha enam oluline selliste objektide visuaalne pool, mis võiks sarnaneda pigem ilusale korrastatud koduaiale kui nõukogudeaegsele prügilale.

Lisaks visuaalse poole parendamisele on vajalik ka soetada täiendav inventar ja seadmed jäätmejaama laitmatuks toimimiseks (nt laokäru, järelkäru, lumepuhur, lumesahk, trimmer jms). Iga-aastaselt suurenevad jäätmeveo kulud panevad omavalitsuse valiku ette, kas võtta elanikkonnalt jäätmeid tasuta vastu või kehtestada nendele vastuvõtuhind. Raha eest vastuvõetavate jäätmete kaalumisel on nõutav ka taadeldud kaal, mis on suuremate autokaalude puhul üsna kallis teostada. Rahastusprojektide abiga on võimalik soetada väiksemad taadeldud platvormkaalud, mis probleemsete klientide korral võimaldavad esitada täpse arve mõõdetud kaalule. Jäätmejaamades on lisaks vajalikud riiulid korduskasutatavate jäätmete (valgustid, kodumasinad, toidunõud, vana mööbel ja riided jne) vastuvõtuks, et neid saaks hoiustada puhtana, muust prügist eraldatuna ja suunata edasi korduskasutusse, konteinerid ohtlike jäätmete kogumiseks ning vajadusel paberipress suurema hulga vanapaberi mahu vähendamiseks. Samuti on olulisel kohal pakkuda inimestele jäätmete üleandmise teenust, kas olemasoleva munitsipaalauto näol või rahastusprojektide abiga soetatud järelkäru tasuta rentimise võimalusega. Paljudel eraisikutel on küll haagisekonksuga auto, kuid puudub järelhaagis jäätmete veoks. Sellisel juhul saab ta näiteks jäätmejaamast paariks tunniks tasuta laenutada järelhaagise, et tuua külmkapp või vana mööbel jäätmejaama. Vältimaks järelhaagise pahatahtlikku kasutamist muudel transporditöödel tuleb pikema aja laenutuse korral kehtestada renditasu ja vajadusel ka tagatisraha.

Iga aasta suurenevad kulud jäätmete transpordile ja ladestamiseks. Nende vähendamiseks on vajalik piirkonnas tagada jäätmete taaskasutus. Üheks selliseks jäätmeliigiks on biolagunevate jäätmete kogumine ja taaskasutus. Taaskasutada on võimalik neid kohalikul kompostimisplatsil, mis peab toimuma kinnisel territooriumil vältimaks seal isetekkelise prügimäe teket. Sellisteks kohtadeks sobilikud kohad on reoveepuhastite, jäätmejaamade, põllumajandusettevõtete ja kalmistute vahetu lähedus.

Valgamaal toimub ka toidujäätmete eraldi kogumine korraldatud olmejäätmete veo raames. Toidujäätmete käitlemist ei näha ette eelpoolnimetatud kompostimisplatsidel vaid selleks on vajalik teha koostööd maakondlikult ning soetada konteinerkomposter maakonna peale, kus kompostitakse kogu maakonna toidujäätmed. Tegemist on suhteliselt kalli jäätmekogumise valdkonnaga, kuid jäätmekäitluse tulevikusuundades väga olulise tegevusega. Selline konteinerkomposter on mõistlik soetada Valgamaa suurima omavalitsuse – Valga linna lähedusse, sest linnas tekib enim toidu ja sööklajajäätmeid. Asukohalt sobib see praeguse Valga jäätmejaama territooriumile, endise Valga prügila lähedusse.

Parkides, kalmistutel ja kortermajade läheduses kogutavad haljastusjätmed tuleb transportida kompostimisplatsile. Üheks odavamaks lahenduseks nende kogumisel on *big-bag* kottide kasutamine. Kottide hoidmiseks ja tühjendamiseks on vajalik metallraamide soetamine ja paigaldamine euroalustele. Sellist lahendust on võimalik rakendada üksnes kraanaga varustatud veoki olemasolul, millega saab haljastusjätmetega täidetud *big-bag* kotid transportida kompostimisplatsile. Veok on mõistlik soetada mitme omavalitsuse ühisprojektina koos kompostimisplatsi rajamisega.

Eelmises punktis kirjeldatud taristu olemasolu korral on vajalik teostada haljastusjätmete kogumisringide korraldamist sügis- ja kevadhooaegadel kohtades, kus on palju eramuid ning tekib rohkelt aia- ja haljastusjätmeid. Koolides, lasteaedades, parkides ja tiheasustuselal haljastusjätmete kogumisahtsiooni korraldamine võiks peale kompostimisplatsi rajamist olla regulaarne tegevus.

Jätmemajanduse visuaalse pildi parenemise ja efektiivsema jätmete sorteerimise eesmärgil on vajalik ka korteriühistute jätmemajade propageerimine. Kavandatava pilootprojekti raames rajatakse näidisjätmemajad omavalitsuste avalike asutuste lähedusse, mis peaks andma tõuke ka korteriühistutele selliste lahenduste elluviimiseks. Nõnda paraneks visuaalne pilt, samuti oleks keskkond paremini kaitstud ning jätmete eraldi kogumine tõhusam tänu suuremale eriliigiliste konteinerite arvule.

Lisaks jätmemajade propageerimisele võiks visuaalse pildi parendamiseks soodustada ka sügavkogumismahutite kasutamist, kuigi see eeldab maakonna ühishanget või piisavat konteinerite arvu jätmevedajale. Lisaks välisilme paranemisele, mis suurendab inimeste valmisolekut jätmeid ära visata, ei ole sügavkogumismahutitega suvel prügi haisemise ja talvel jäätumise probleeme. Need võtavad maa peal vähem ruumi ja tänu sellele on võimalik ühelt territooriumilt koguda suurem hulk jätmeid.

Suvekuudel ja ajutiselt omavalitsustes viibivate isikute jätmekäitluse tõhustamiseks on vajalik rakendada nõ „ettemaksuga kilekoti“ teenust“ st pakutakse võimalust jätmejaamadest, kauplustest vms kohast osta juba jätmekäitlustasu sisaldav spetsiaalne kilekott tagamaks teenuse näiteks suvilaomanike või turistide jaoks. Jätmete üleandmine toimiks jätmejaamadest ning puudub vajadus sularahaga arveldada (kui kilekott on ostetud koos muu kaubaga kauplusest). Lahendust saab rakendada üksnes toimiva järelevalve korral.

Järjest suureneva vajadusega ladestada ja taaskasutada ehitusjätmeid on vajalik ladestus- ja käitluskoha rajamine. Kuni kohalike prügilate sulgemiseni kasutati ehitusjätmete ladestamiseks kohalikke prügilaid ning korrastati ka halvas olukorras teid. Sellise omavalilise pinnasetäite korral ladestatakse ka üsna suures koguses asbestijätmeid, mis on ohuks inimese tervisele. Olukorra kontrolli alla saamiseks on vajalik luua võimalused ehitus- ja lammutusprahi taaskasutamiseks nõ pinnasetäitekohas, mis oleks väravaga suletav ja lukustatav. Sobilikumad kohad selleks on endised tootmiskaad või karjäärid, mis vajavad täitmist ning kus oleks võimalik ka betoonijätmeid nende purustamise eesmärgil taaskasutada.

Alates 01.01.2016 jõustus keskkonnaministri määrus „Olmejätmete sortimise kord ning sorditud jätmete liigitamise alused“ muudatused, mis ütleb, et jätmejaama tehniline varustus peab tagama paberi ja kartongi, plasti, metalli, klaasi, biolagunevad aia- ja

haljastujäätme, bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastujäätmed, puidu, tekstiili, suurjäätmete ja ohtlike jäätmete vastuvõtmise elanikkonnalt. Jäätmejaama avalikuks kasutamiseks lahtiolekuajad peavad tagama elanikkonnale võimaluse sorditud ja liigiti kogutud jäätmed sobival ajal üle anda vähemalt kolm korda nädalas, sealhulgas ühel puhkepäeval, kokku 24 tunni jooksul. Sellest tulenevalt on vajalik laiendada jäätmete konteinerparki ning korraldada nende edaspidine käitlus.

10.3. Järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine

Jäätmetekitajate järelvalves omab olulist rolli registri pidamine ja regulaarne andmevahetus vedajaga. Regulaarselt uuendatud andmed võimaldavad operatiivselt kontrollida jäätmevaldajaid ning reageerida õigeaegselt korraldatud olmejäätmete veoga mitteliitunud isikute suhtes. Lisaks saab uuel korraldatud jäätmeveo hankel võtta arvesse aja jooksul esilekerkinud probleeme.

Jäätmekava tegevuste rakendamiseks, jäätmehoolduse suunamiseks ja järelevalve teostamiseks on vajalik pidev andmete kogumine ja süstematiseerimine. Tulevikus on mõistlik korraldatud jäätmeveo hange ühildada jäätmejaamade hankega, kus omavalitsused ei pea enam eraldi tasuma jäätmejaama haldamise eest. Kahe hanke ühtlustamise eelduseks on korrektsed andmed jäätmejaamadest ning seal aastate jooksul kogutud jäätmete mahud. Järelevalve raames kogutakse andmed jäätmejaamadest, korraldatud olmejäätmete veo vedajalt ning Keskkonnaministeriumi Keskkonnaagentuurilt.

Jäätmevaldajate üle järelvalve teostamiseks on omavalitsuses vajalik määrata vastutav väärtemenetleja. Väärtemenetleja võib olla ka isik, kes korraldab uue korraldatud olmejäätmete veo hanke, kui selleks ei ole loodud eraldi ametikohta või kogu Valgamaal väärtegusid kontrollivat ametnikku. Väärtemenetleja töö tulemusena prügistamine ja illegaalne jäätmekäitlus väheneb, tekivad uued nägemused jäätmehoolduse probleemide lahendamiseks ning viiakse läbi ühiseid tegevusi. Väärtemenetluse töö hõlbustamiseks tuleb rahastusfondide abiga soetada ametnikule näiteks elektroonilise tahvelarvuti jäätmevaldajate registri kontrollimiseks ja probleemkohtade märgistamiseks (gps).

Jäätmemajandusega puutub otseselt kokku ka vanade hoonete lammutamine ja tekkiva materjali taaskasutamine. Valgamaal on jätkuvalt hulganisti militaar-, tööstus- või põllumajandushooneid, mis nende amortiseerumise korral lammutatakse. Lammutustööd on vajalikud eelkõige visuaalse pildi parandamiseks ning see aitab vähendada ka seal isetekkeliste prügimägede teket või ohtlike ainete sattumist keskkonda. Militaarhooned võivad jätkuvalt sisaldada ohtlikke aineid ja tehnikat, mis reostab keskkonda. Vanade hoonete kõrval kuuluvad jääkreostusobjektide hulka ka endised gaasi- ja kütusemahutid, mis tuleb likvideerida vältimaks ohtu keskkonnale.

11. Jäätmekava eesmärgid ja meetmed jäätmeliikide kaupa

Jäätmehoolduse arendamisel lähtutakse riigi jäätmekava kolmest strateegilisest eesmärgist:

- vältida ja vähendada jäätmeteket, sh vähendada jäätmete ohtlikkust;
- võtta jäätmed ringlusse või neid muul viisil taaskasutada maksimaalsel tasemel;
- vähendada jäätmetest tulenevat keskkonnariski, tõhustades muuhulgas seiret ning järelevalvet.

Riigi jäätmekavas on toodud ka meetmed igale strateegilisele eesmärgile, mille täitmiseks on käesolevas jäätmekavas ette nähtud vastavad tegevused tegevuskavas.

Tegevuskavas toodud ülesandeid võib kokkuvõtvalt liigitada järgmiselt:

- jäätmete kohapealne sortimine nende tekkekohas ja sorditud jäätmete kogumine kodumajapidamistest, ettevõtetelt, asutustelt, ühiskondlikest hoonetest jne;
- liigiti kogutud jäätmete kogumine jäätmejaamades, vajadusel pressimine mahu vähendamiseks ning edasisse käitlusesse suunamine;
- jäätmete taaskasutus (materjalina ringlussevõtt, bioloogiline ringlussevõtt või energiakasutus). Peamiselt täitepinnase taaskasutamine ja puidujäätmete energiakasutus.

Eesmärgid jäätmeliikide kaupa:

- Segaalmejäätmete kogumine tekkekohas - jäätmevedu peab jõudma tarbijani ka hajaasustuses. Korraldatud jäätmevedu hõlmab lisaks olmeprügile ka taaskasutatavaid jäätmeliike. Eesmärgiks jäätmete võimalikult suurel määral korduskasutamine ja ringlussevõtt. Rajatakse taaskasutus- ja korduskasutuskeskus(ed), luuakse võimalused ehitusjäätmete taaskasutuseks. Erakorraliseks olmejäätmete vastuvõtmiseks luuakse jäätmejaamades vastavad võimalused.
- Pakendite liigiti kogumine tekkekohas ning taaskasutamine materjalina. Eelistatud on ühiste jäätmehoolduseeskirja nõuete kehtestamine konteinervõrgustikku tiheduse parandamiseks ja elanikele sobivaimaks muutmiseks. Pakendikonteineritele 24h ligipääsu võimaldamine kaupluste vms teenindusasutuste läheduses.
- Paberi ja kartongi liigiti kogumine tekkekohas ning taaskasutamine materjalina. Hanke korras on jäätmevedajal kohustus tühendada kortermajade, jäätmejaamade ja hajaasustusega kogumispunktides paberikonteinereid.
- Köögi- ja sööklajajäätmete liigiti kogumine tekkekohas ning kompostimine lähimal kompostimisplatsil või koduaias.
- Aia-, pargi- ja haljastusjäätmete liigiti kogumine tekkekohas ning kompostimine lähimal kompostimisplatsil või koduaias.
- Veetõtlussetete kompostimine üheskoos muu orgaanikaga lähimal kompostimisplatsil.

- Kompostimisplatside rajamine kalmistute vms juurde ning kompostimisseadmete komplekti soetamine maakonda ning teenuste kasutamine kõigi kompostimisplatside vahel maakonnas.
- Ehitus- ja lammutusjätmete suurem taaskasutamine maakonnas.
- Metall-, elektroonika- ja ohtlike jätmete ning vanarehvide ja muude suuremõõtmeliste jätmete (sh. mööbel) kogumine jätmejaamades.
- Tervishoiuasutuste jätmete utiliseerimine SA Tartu Ülikooli Kliinikumi vahendusel ning perearstipunktide puhul läbi ohtlike jätmete kogumispunktide (antakse üle litsentsi omavale ettevõttele).
- Ohtlike jätmete kogumise jätkamine senisel moel: jätmejaamad ja ohtlike jätmete ringid.

12. Kavandatavad jäätmekäitlustehnoloogiad

Tänased jätmejaamad paiknevad Valgamaa tõmbekeskustes või nende lähistel, kuid suuremates asulates ja küldes oleksid vajalikud ka väiksemad minijätmejaamad, kus toimuks jätmete eraldi kogumine, kuid mitte veel nende töötlemine. Seda tehtaks olemasolevates kesketes jätmejaamades. Pakendikonteinereid on alevikesse ja küldesse paigaldatud, aga neid võiks laiendada, et saaks ka teisi jäätmeliike (nt klaaspakendid, paber, kartong, tekstiil) neis kogumiskohtades ära anda.

Valgamaa jäätmekäitlustehnoloogiate hetkeolukord ja tuleviku suundumused:

- Valga, Helme ja Otepää jätmejaamades on elanikel võimalus üle anda vähemalt paberit ja kartongi, plasti, metalli, klaasi, aia- ja haljastujätmeid, puidu, tekstiili, suurjätmeid ning ohtlike jätmeid. Lisaks arendatakse jätmejaamade toimimist taaskasutuskeskustena. Tarbimiskultuurile omaselt jääb inimestel üha rohkem järgi heas seisukorras tooteid, mida nad enam ei vaja (riided, vana mööbel, lauanõud, valgustid jne) ja mida on mõistlik taaskasutusse suunata. Tasuliste jäätmeliikide korral suudavad jätmejaamad vastu võtta väiksemaid jäätmekoguseid ka ettevõtjatelt. Ettevõtted, kus tekivad suuremad jätmete kogused annavad need üle lepingulisele jätmevedajale. Üldiselt on vajalik tagada, et Valgamaa ettevõtetel oleks olemas info, kuhu saab jätmeid üle anda ning kuidas toimub arveldamine. Jätmejaam on üks kohti, kus ettevõtja saab seda teha nõuetele vastavalt. Ettevõtete suurem kaasamine jätmete toomisel jätmejaamadesse aitaks ka vähendada jätmete sattumist loodusesse, mis on üks jäätmehoolduse põhieesmärke.
- Ohtlike jätmete vastuvõtmine peab säilima kõigis Valgamaa tõmbekeskuste jätmejaamades ning ideaalis võiks ohtlike jätmete üleandmise võimalus olla kõigil nädalapäevadel. Kõikides omavalitsustes on ohtlike jätmete kogumispunktid küll olemas, kuid nende vastuvõttu saaks laiendada analoogselt patareide, akude ja elektripirnide kogumissüsteemile autokauplustes, ehituspoodides, tanklates ja teistes kohtades, kus müüakse ohtlikke aineid sisaldavaid tooteid.

- Aia- ja haljastusjätmete kogumiseks on vaja leida lahendused nende kompostimiseks. Kompostimisplatsid on mõistlik rajada kalmistute lähedusse (vähem transporti) või jäätmejaamadesse.
- Valgamaale on vajalik luua võimalused suurematest asulatest vähemalt 15 km raadiuses pinnase üleandmiseks. Käesoleval hetkel saab ehitus- ja lammutusjätmeid üle anda jäätmejaamades, kuid pinnast neis vastu ei võeta. Pinnase taaskasutamiseks on kõige mõistlikum leida täidet vajavad madalamad kohad tööstusaladel.
- Korraldatud olmejätmete veoga hõlmatakse kõik kasutusel olevad majapidamised. Väiksemates piirkondades kasutatakse veo optimeerimiseks, teede säilitamiseks jne ühismahuteid, jäätmekuure või -maju. Kõigil majapidamistel peab olema võimalik anda üle oma jätmed vedajale.

13. Jätmete taaskasutamise eesmärgid

Jätmete taaskasutamine on jäätmekäitlustoiming, millega jätmed või neis sisalduv aine või materjal võetakse kasutusele toodete valmistamisel, töö tegemisel ja/või energia tootmisel. Jätmete taaskasutamistoimingud vastavalt jäätmeseadusele on järgmised (järjekord vastavalt jäätmehierarhiale):

- korduskasutus – jätmeid kasutatakse uuesti samal otstarbel;
- ringlussevõtt – jätmetes sisalduv aine või materjal võetakse kasutusse uue toote valmistamisel (va energiakasutus);
- bioloogiline ringlussevõtt (va prügilasse ladestamine) – jätmete biolagunevad osad lagundatakse kontrollitavates tingimustes ja mikroorganismide abil, mille tulemusena saadakse stabiliseeritud orgaanilised jääkmaterjalid või metaan;
- energiakasutus – põletuskõlblikke jätmeid kasutatakse energia tootmiseks nende põletamisel eraldi või koos muude jätmete või kütusega kasutades ära tekkinud soojust (ka jätmete gaasistamine ja sellest energia tootmine).

Jätmete taaskasutamisel tuleb lähtuda alljärgnevatest printsiipidest:

- kohalik omavalitsus korraldab jätmete sortimist ja liigiti kogumist, et võimaldada nende taaskasutamist võimalikult suures ulatuses;
- jätmed tuleb taaskasutada, kui see on tehnoloogiliselt võimalik ning kui see ei ole muude jäätmekäitlustehnoloogiatega võrreldes ülemäära kulukas;
- jätmete taaskasutamise viiside valikul tuleb esmalt eelistada jätmete korduskasutust, jätmete energiakasutusele tuleb eelistada jätmete ringlussevõttu materjali või toormena;
- jätmed taaskasutatakse või kõrvaldatakse nende tekkekohale võimalikult lähedal asuvas tehnoloogiliselt sobivas ning tervise- ja keskkonnakaitsenõuetele vastavas jäätmekäitluskohas.

2020. aastani on üheks keerukamaks ülesandeks olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvu täitmine. Selleks on vaja oluliselt suurendada olmejäätmetes sisalduvate biolagunevate jäätmete liigiti kogumist ja ringlusse suunamist. Arendada tuleb nii kogumisvõrgustikku kui luua nõuetele vastavad käitluskohad biolagunevate jäätmete sh köögijäätmete ringlussevõtuks – kompostimistehnoloogiate ja kääritamise tehnoloogiate soetamine.

Vastavalt jäätmeseadusele tuleb alates 2020. aasta 1. jaanuarist taaskasutada:

- kodumajapidamisest pärinevaid paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmeid ning muid liigiti kogutud kodumajapidamisest pärinevaid jäätmeid ning muudest allikatest pärinevaid samalaadseid jäätmeid, välja arvatud tootmisjäätmed ja põllumajanduslikust tootmisest või metsandusest pärinevad jäätmed, korduskasutuseks ettevalmistamisena ja ringlussevõtuna – vähemalt 50% ulatuses nende jäätmete kogumassist kalendriaastas;
- ehitus- ja lammutusjäätmeid, välja arvatud sellised looduslikud ained nagu kivid ja pinnas ning ohtlikke aineid sisaldavad kivid ja pinnas, korduskasutuseks ettevalmistatuna, ringlussevõtuna ja muul viisil taaskasutatuna, sealhulgas tagasitäiteks, muude ainete asemel – vähemalt 70% ulatuses nende jäätmete kogumassist kalendriaastas.

Järgnevalt on esitatud jäätmekava eesmärgid taaskasutuseks jäätmeliikide lõikes. Juhul, kui jäätmeid pole võimalik taaskasutada, siis eelistatakse jäätmete masspõletust ladestamisele. Taaskasutusele aitab kaasa korraldatud olmejäätmeveo pidev arendamine.

Olmejäätmed – aastaks 2020 suunatakse taaskasutusse vähemalt 50% tekkivate olmejäätmete kogumassist. Selleks tuleb kodumajapidamistes ja ettevõtetes/asutustes jäätmed kohtsortida (segaolmejäätmete, paberi- ja kartongi, pakendite ja biolagunevate jäätmete eraldi kogumine) ning sobivaid jäätmeliike taaskasutada materjalina. Suuremate tarbijate juures rakendatakse biojäätmete lahku sortimist ja äravedu, väiketarbijate juures soodustatakse koduskompostimise kasutusele võtmist.

Puidujäätmed – aastaks 2020 suunata taaskasutusse 95% samal aastal tekkivatest puidujäätmetest. Jäätmetestatistika (tabel 5) näitas, et Valgamaal antakse puidujäätmeid aastas üle tuhandetes tonnides. Puidujäätmed (puukoore- ja korgijäätmed, saepuru, puidutolm, laastud, pinnud, puit, plaadid ja vineer) sobivad kasutada energiatootmiseks (kohalikes katlamajades kasutuskõlblikud jäätmed), põllumajanduses ning ehitusmaterjalide tootmiseks (plaadid, vineer jms). Puidujäätmetele on järelturg olemas ja võib väita, et puidujäätmete taaskasutamine toimub kõigist jäätmeliikidest kõige suuremas mahus ning selle taaskasutusprotsent võib ka hetkel olla üle 90.

Veetöötlussetted – olmereoveesete käitlemine on puhastusprotsessi osa ning selle eest vastutab konkreetne reoveekäitleja. Võimalik on aga reoveesete käitlemine ühildada muu biolaguneva materjali kompostimisega ning seeläbi leida ühisosa jäätmekäitlusega. Veetöötlussetteid koos muu kompostiga on võimalik nõuetele vastavuse korral kasutada haljastuses ning maanteede ehitusel erosiooniohtlike nõlvade katmisel. Tegemist on viljaka pinnasega, milles taimed juurduvad kiiresti.

Biolagunevad jäätmed – jäätmeseaduse kohaselt on seatud piirangud biolagunevate jäätmete sisaldusele prügilasse ladestatavates olmejäätmetes, mis hetkel ei tohi ületada 30 massiprotsenti ja 2020. aasta 16. juulist 20 massiprotsenti.

Biolagunevate jäätmete osakaal olmeprügis pole hajasustusega piirkondades kunagi eriliselt suure osakaaluga olnud ning seetõttu ei tohiks olla probleemiks ka antud näitaja täitmine. Edaspidiste eesmärkide saavutamiseks on vajalik biolagunevate jäätmete kompostimisplatside rajamine, mis annab selge statistika taaskasutusmahtude kohta (konkreetsed meetmed tuleb ette näha omavalitsuste jäätmehoolduseeskirjades). Biolaguneva jäätme kompostimist käsitletakse jäätmetekke vähendamise ja ladestamise vähendamise võimalusena. Seega on kompostimisel oluline roll edaspidistes jäätmetekke vähendamise programmides.

Aia- ja haljastusjäätmed on soovitatav kompostida kohapeal. Samas, alati pole see võimalik ja seetõttu oleks vajalik kompostimisplatside rajamine kõigisse Valgamaa jäätmejaamadesse aga ka suuremate kalmistute lähedusse. Koduskompostimise vahendina soovitatakse hajaasustuse korterelamutes kasutada ühiskompostereid.

Paber ja kartong – aastaks 2020 suunata vähemalt 80% paberist ja kartongist taaskasutusse (kuivalt ja puhtalt kogutud materjal).

Vanapaber on samuti biolagunev materjal ning kui edaspidi tuleb prügilatesse ladestatavate biolagunevate jäätmete osakaalu vähendada, siis vanapaberil on selles osas oluline roll. Paberi ja kartongi liigiti kogumise määra kasvatamine ja taaskasutusse suunamine võetakse ette järkjärgult:

- 2017 – paberit ja kartongi saab üle anda lisaks jäätmejaamadele ka olulistes sõlmpunktides (kaupluste ja tanklate lähedus jne).

Pakendijäätmed – prügilasse ladestatavate jäätmete hulga vähendamiseks tuleb tagada pakendite ja pakendijäätmete kokku kogumine ning nende kordus- ja taaskasutus.

Pakendijäätmeid tuleb taaskasutada järgmiselt:

- pakendijäätmete kogumassist vähemalt 60% kalendriaastas;
- pakendijäätmete kogumassist ringlussevõetuna vähemalt 55 protsenti kalendriaastas.

Pakendiettevõtjale on kehtestatud sihtarvud ning läbi tootjavastutusorganisatsioonide proovitakse neid täita. Vältimaks kergema vastupanutee valimist tootjavastutusorganisatsioonide poolt (tiheasustusaladelt on pakendi kogumine lihtsam) tuleb pakendite kogumise tingimused kehtestada jäätmehoolduseeskirjaga nii, et elanikel säiliks võimalus anda pakendijäätmeid üle ka hõredamalt asustatud piirkondades.

Põletusjäätmed – koosnevad valdavas enamuses koldetuhast, katlatolmust ja räbust. Enamjaolt ladestatakse põletusjäätmed prügilas. Võimaluse korral kasutatakse põletusjäätmeid täitematerjalina. Samuti on puidutuhka võimalik kasutada väetisena põllu- ja metsamajanduses.

Metallijäätmed – metalli puhul on tegemist väärtusliku toorainega, mida on võimalik täielikult taaskasutada. Seni on Eestis toiminud peamiselt ekspordile suunatud metallijäätmete

kogumissüsteem. Metallijäätmete piisaval hulgal üleandmist on soosinud kokkuostu kõrged hinnad. Võrreldes jäätmearuandluse infosüsteemi andmeid metallijäätmete kokkuostuhindadega aastate lõikes, võib järeldada, et metallijäätmete kogumise hulgad sõltuvad kokkuostjate huvidest ning vanametalli hindade kõikumistest. Seega ei saa metallijäätmete hulka käsitleda aasta-aastalt lineaarsena. Metallijäätmeid on võimalik üle anda metalli kokkuostu punktides, kuid need asuvad väljaspool nimetatud omavalitsusi. Väiksemate koguste puhul, mille viimine metalli kokkuostu pole majanduslikult otstarbekas tuleb luua võimalused metallijäätmete vastuvõtuks jäätmejaamades.

Vanarehvid – nende kogumist ja taaskasutamist korraldab MTÜ Rehviringlus. Vanarehve on võimalik üle anda ka kõikides jäätmejaamades. Vajalik on elanike täiendav teavitamine, et rehve saab üle anda tasuta. Täiendavalt on vaja leida tootjavastutusorganisatsioonide omavaheline jaotus vanarehvide kogumisel. Probleeme põhjustab mõlema tootjavastutusorganisatsiooni ebapiisav teavitustöö kogumispunktide kohta, mistõttu visatakse vanarehve jätkuvalt ka loodusesse.

Elektroonikajäätmed – elektroonikaseadmete tootja peab tagama vähemalt viie kilogrammi kodumajapidamiste elektroonikaromude kogumise iga elaniku kohta aastas.

Valgamaal on valdav hajaasustus ja seda arvesse võttes on oluline maal elavate inimeste teavitamine, et väheneks vana elektroonika pikaajaline hoiustamine nt eramute abihoonetes, kus need võivad hakata keskkonda reostama. Kortermajades elavatel inimestel on sellised võimalused piiratumad ja tänu sellele antakse sealt ka rohkem ja kiiremini elektroonikajäätmeid üle. Lisaks teavitamisele on oluline, et jäätmejaamad oleksid piisavalt pikalt ja tihti avatud. Vastasel juhul tekib eriti maal elavatel inimestel ettekujutus, et need pole peaaegu kunagi lahti ja tundubki lihtsam jätta elektroonikaseadmed kodumajapidamisse hoiule.

Ehitus- ja lammutusjäätmed – nende teke sõltub suuresti majanduslikust olukorrast ning ehitustegevuse intensiivsusest. Väiksemal määral tekib jäätmeid pidevalt ehitustel, lammutus- ja remondiobjektidel, tee-ehituse ja pinnasetööde käigus. Ehitusjäätmete paremaks taaskasutamiseks on vajalik diferentseerida vastuvõetavate jäätmete hinnad. Sorteerimata jäätmed peaks olema oluliselt kallima hinnaga, kui sorditud ehitusjäätmed. Esialgu võib see tekitada väikeettevõtetes trotsi jäätmete üleandmisel ning võib sagedasti põhjustada ebameelset laadestamist, kuid pikemas perspektiivis hakatakse sellega arvestama ning paraneb jäätmeliigi taaskasutus. Juhul, kui ehitusjäätmete tekkekohas puudub võimalus nende sortimiseks või see osutub majanduslikult ebaotstarbekaks, tuleb jäätmed sortimiseks üle anda vastavale jäätmelooga jäätmekäitlusettevõttele. Ohtlikud ehitusjäätmed (asbesti sisaldavad jäätmed; värvi-, laki-, liimi- ja vaigujäätmed) tuleb koguda liikide kaupa eraldi ja anda üle ohtlike jäätmete käitlusaltsentsi omavale ettevõttele. Erasisikud saavad nimetatud jäätmed viia tasuta või sümboolse tasu eest jäätmejaama. Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumise ja käitlemise osas vajavad ettevõtted ja elanikud erinevat teavitust. Eesmärk: aastaks 2020 suunata taaskasutusse 70% ehitus- ja lammutusjäätmetest, sh eraldi kogutuna ohtlikud jäätmed.

Tervishoiuasutuste jäätmed – tervishoiul tekkivad jäätmed on üks paremini reguleeritud jäätmekäitluse valdkondi. Omad tingimused on kehtestanud ohtlike jäätmete käitleja. Valdavalt viiakse tervishoiujäätmed Valga haigla kogumispunkti või antakse üle SA-le Tartu Ülikooli

Kliinikum. Vajalik on järelevalve veterinaarasutustes tekkivate jäätmete ning sealsete sisekorraeeskirjade üle.

Ohtlikud jäätmed – ohtlike jäätmete kogumissüsteem on peamiselt välja kujunenud jäätmejaamade ja ohtlike jäätmete kogumisringide baasil. Oluline on jätkata ohtlike jäätmete kogumist tavajäätmetest eraldi ja täiustada kogumissüsteemi. Lisaks on paigaldatud kaupluste ja kaubanduskeskuste juurde patareide kogumiskastid. Eesmärk: tõsta elanike keskkonnateadlikkust ning koguda jätkuvalt maksimaalselt suur hulk ohtlikest jäätmetest eraldi ning vältida nende sattumist keskkonda ja prügilasse. Kaasata ettevõtteid ohtlike jäätmete eraldi kogumisel (patareid).

14. Jäätmete keskkonnaohutu kõrvaldamine ja keskkonnariskide vähendamine

Jäätmete kõrvaldamine on toiming, millega jäätmed viiakse keskkonda. Valgamaal on peamiseks jäätmete kõrvaldamistoiminguks nende maapealne ladustamine peamiselt prügilas, teataval määral toimub ka jäätmete põletamine või muul viisil kõrvaldamine. Kuni 2009. aasta 16. juulini ladestati jäätmeid Valga prügilasse. Pärast Valga prügila sulgemist toimub jäätmete kõrvaldamine jäätmekäitlejate poolt vastavalt jäätmelubadele.

Jäätmete põletamine on lubatud ainult vastavat luba omavas ettevõttes. Ilma vastava loata on jäätmete põletamine keelatud, välja arvatud ohtlike aineid mitte sisaldavate paberi-, kartongi- ja keemiliselt töötlemata puidujäätmete põletamine. SEI poolt 2007. aastal läbi viidud olusringipõhise uuringu „Olmejäätmete käitlusalternatiivide keskkonnamõjude ja majanduskulude olusringipõhine uuring“ tulemused näitasid, et kõige optimaalsem on jäätmekäitlusstsenarium, kus võimalikult suur kogus olmejäätmeid suunatakse taaskasutusse materjali ringlussevõtuna ning ülejäänud jäätmed põletatakse võimalikult suures koguses energiatootmise eesmärgil.

Keskkonna kaitse seisukohalt on väga oluline roll jäätmeveo optimeerimisel. Korraldatud olmejäätmete veo süsteemsus aitab kaasa jäätmeveo kulude ja transpordist põhjustatud keskkonnasaaste vähendamisele.

Jäätmete hulga ja ohtlikkuse vähendamiseks on vajalik ellu viia järgnevad tegevused:

- Biolagunevate jäätmete liigiti kogumine ja kompostimine. Kompostimist käsitletakse jäätmetekke ja ladestamise vähendamise võimalusena. Aia-, pargi- haljastus- ja kalmistujäätmed kogutakse liigiti ning suunatakse lähimale kompostimisplatsile. Individuaalmajapidamistes jätkatakse kinnistupõhise kompostimisega.
- Pakendite eraldi konteinerisse kogumise võimaluse loomine majapidamiste (eriti kortermajade) juurde ja nende järeksortimine tootjavastutusorganisatsioonide poolt.
- Ohtlike jäätmete sorteerimine nende tekkekohas, ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine.
- Jäätmejaamades ohtlikkuse vähendamine: ohtlike jäätmete eraldamine,

elektroonikaseadmetelt patareide ja akude eraldamine jms tegevused.

- Probleemtoodete eraldi kogumine jäätmejaamades. Jäätmete hulga vähendamiseks on oluline erinevate jäätmeliikide taaskasutuse määrade suurendamine. Selle aluseks on võimalikult paljude jäätmeliikide eraldi sorteerimine.
- Ehitusjäätmete taaskasutamisel ja pinnasetäitekohtade rajamisel tuleb jälgida, et jäätmete vastuvõtmisega ei satuks vastuvõtuplatsile ohtlikke jäätmeid. Jäätmete vastuvõtuhinnad peavad olema diferentseeritud, et soodustada ehitusjäätmete kohapealset sorteerimist.

Jäätmemajanduse keskkonnamõju mõjutavad ka endised kohalikud prügilad. Prügilate rajamise juures oli üldjuhul arvestatud ainult visuaalse reostuse tekkimisega. Muude keskkonnanõuete täitmine polnud nõukogude ajal kohustuslik ning prügilasse ladestati ka hulganisti sinna mittedobivaid jäätmeid. Peamiseks ladestamisega kaasnevaks keskkonnamõjuks on negatiivsed mõjud pinnasele, pinna- ja põhjaveele ning õhukvaliteedile. Mõjud on enamasti tingitud prügilagaasist ja veest, mille teke on seotud prügilas toimuvate keemiliste protsesside ja ilmastikuoludega. Lisaks otseselt looduskeskkonnas avalduvatele mõjudele ilmnevad prügilate vahetus läheduses sotsiaalsed mõjud nagu kinnisvara hindade ja maa väärtuse langus. Prügilate osas on vajalik tegeleda regulaarse kontrolliga ning suletud prügilate järelhooldusega. Eelkõige seisneb see järelkontrollis, et juba suletud prügilasse ei viidaks jäätmeid. Vana Valga prügilal puhul sellega probleeme pole, kuna rajatud jäätmejaam asub suletud prügilal kõrval.

Olulisemad keskkonna- ja tervisekaitsemeetmed, mis on vajalikud rakendada jäätmekava kontekstis:

- jäätmejaamades, kus ei asu kompostimisplatsi võib biolagunevatest jäätmetest vastu võtta ainult aia- ja haljastusjäätmeid, mis ei tekita haisu probleemi;
- kompostimisplatside rajamisel tuleb projektis ette näha konkreetsed meetmed pinnase- ja veereostuse vältimiseks (sh nõrgvee probleemid);
- kompostimisplatside rajamisel tuleb ette näha võimalikud arengud valmis kompostmaterjali kasutamiseks, et materjal ei jääks platsidele seisma;
- kõikide jäätmejaamade ohtlike jäätmete kogumispunktid peavad olema varju all ja kõvakattega alusel, et oleks välditud võimalike õnnetuste korral pinnase- ja veereostus;
- korraldatud olmejäätmete veo tingimustes ja jäätmehoolduseeskirjades on vajalik fikseerida prügiautode liikumise ajalised piirangud (soovitav on keelata konteinerite tühjendamine ajavahemikel 22:00-07:00), mis aitavad vähendada stressi, müra ja vibratsiooni mõju elanike tervisele;
- avalike konteinerite või kogumispunktide heakorra tagamiseks tuleb regulaarselt teostada järelkontrolli.

15. Jäätmevaldajate register

Jäätmeseaduse (§ 69) kohaselt peab kohalik omavalitsus asutama oma määrusega jäätmevaldajate registri ning kehtestama registri pidamise korra. Valgamaa omavalitsused on selle kohustuse täitnud. Jäätmevaldajate register annab ülevaate kõigist piirkonna jäätmevaldajatest, nendega seotud jäätmetekkekohtadest ja – mahtudest. Toimiva registri abil on võimalik omada jooksvat ülevaadet jäätmetekke kohta ning paindlikult vastu võtta otsuseid (nt korraldatud jäätmeveost vabastamine, veost kõrvale hoidjatele ettekirjutuste tegemine). Registri alusel toimub ka jäätmevaldajate teavitamine ja korraldatud jäätmeveoga liitmine.

Jäätmevaldajate register on kohaliku omavalitsuse register, mille asutamise ja kasutusele võtmise eesmärgiks on:

- 1) andmete kogumine nende omavalitsuste haldusterritooriumil elavate või asuvate jäätmevaldajate kohta, kes loetakse liitunuks korraldatud jäätmeveoga jäätmeseaduse § 69 lõike 1 alusel;
- 2) andmete kogumine jäätmetekke kohtade kohta;
- 3) andmete kogumine registri põhimääruse § 1 lg 1 punktis 1 nimetatud iga jäätmevaldaja valduses või kasutuses olevate jäätmemahutite kohta;
- 4) andmete kogumine nende omavalitsuste haldusterritooriumil elavate või asuvate jäätmevaldajate kohta, kes on jäätmeseaduse § 69 lõike 4 alusel omavalitsuse poolt erandkorras loetud teatud tähtjaks mitteliitunuks korraldatud jäätmeveoga.

2017. aasta juunikuu seisuga on Valga maakonnas kokku 9560 jäätmevaldajat. Varasemalt on planeeritud jäätmevaldajate registrite ühendamist üheks registriks. Selle elluviimist on takistanud mitmete seaduste sätted, kus isikuandmete töötlus volitatud isiku poolt on keeruline ning lisaks ka registriprogrammi teenusepakkuja toe lõppemine. Senine praktika jäätmevaldajate üle arvestuse pidamisel on näidanud, et võimalik on registrit pidada ka lihtsalt exceli tabeli baasil, sest andmed jäätmevaldajalt laekuvad omavalitsusse regulaarselt. Kindlasti tasub teostada järelevalvet jäätmetekitajate üle kindla regulaarsusega, et vältida omavalilist jäätmekäitlust nendes majapidamistes, mida tegelikult kasutatakse, kuid mis on esitanud jäätmeveost vabastamise taotluse.

16. Korraldatud jäätmevedu ja jäätmetekke vähendamine

Kohalik omavalitsus korraldab oma haldusterritooriumil (sega)olmejäätmete, nende sortimisjääkide ja olmejäätmete tekkekohas liigiti kogumisel tekkinud jäätmeliikide kogumise ja veo. Korraldatud jäätmevedu võib hõlmata ka teisi olmejäätmete liike või muid jäätmeid, kui see on vajalik jäätmeseaduse nõuete täitmiseks või seda tingib oluline avalik huvi. Korraldatud jäätmeveo toimimise tagamiseks peab iga jäätmevaldaja (sh asutused ja ettevõtted), kellel on kohustus liituda korraldatud veoga, omale rentima või ostma jäätmete kogumiseks sobiva konteineri. Kohaliku omavalitsuse üksus võib jätta jäätmeveo korraldamata haldusterritooriumi hajaasustusega osades, kus jäätmetekitajate vähesuse ja hajutatuse ning jäätmete väikese koguse tõttu oleks korraldatud jäätmevedu ülemäära kulukas ning korraldatud jäätmeveoks puudub tervise- ja keskkonnakaitsevajadus.

Korraldatud olmejäätmeveo eesmärgiks on garanteerida kõikidele jäätmevaldajatele kvaliteetne, ühtsetel põhimõtetel väljatöötatud ja võrdse hinnaga olmejäätmete kogumine ja veoteenus.

Jäätmeveo teenustasu peab olema piisav, et katta jäätmekäitluskoha rajamis-, kasutamise-, sulgemise- ja järelhoolduskulud ning jäätmete veo ja selle ettevalmistamisega seotud kulud.

Valgamaal on korraldatud jäätmeveoga, mis kehtib kuni 31.12.2017 hõlmatud järgmised jäätmeliigid:

- segaolmejäätmed (jäätmekood 20 03 01);
- vanapaber ja kartong (jäätmekood 20 01 01);
- biolagunevad köögi- ja sööklajäätmed (jäätmekood 20 01 08);
- suurjäätmed (jäätmekood 20 03 07).

2017. aastal läbi viidav uus korraldatud olmejäätmeveo hange ei näe enam ette suurjäätmete vedu, kuna pole otstarbekas anda viieks aastaks vedamise ainuõigust jäätmeliigile, mis pole eriti keskkonnaohtlik ja mille äraveoks leidub mitmeid teenuse pakkujaid. Seega, suurjäätmete korraldatud äravedu piiraks konkurentsi ning samas võib selle äraveole korraldatud jäätmeveo raames kujuneda vastuolu, kuna väikeste hindade puhul puudub jäätmevedajal huvi suurjäätmete äraveo ja taaskasutusse suunamisega tegeleda. Korraldatud jäätmeveoga on tulevikus (01.01.2023) mõistlik liita ka jäätmejaamade konteinerite tühjendamiskohustus. Selleks on eelnevalt vaja koguda andmeid jäätmejaamades vastuvõetavate jäätmete koguste ning tühjendussageduse osas.

Pakendijäätmete vedu ei seota korraldatud jäätmeveoga, vaid selle eest vastutavad konkreetsed tootjavastutusorganisatsioonid. Järgmisel hanel 2022 tasub kaaluda kortermajadele pakendikonteinerite omamise kohustuslikkust ja selle sidumist korraldatud jäätmeveoga. Läbirääkimiste tulemusena on võimalik piirkonnas korraldatud jäätmevedu teostaval ettevõttel saavutada kokkulepe veo osas ka tootjavastutusorganisatsioonidega. Suurjäätmete vedu on mõistlik teostada eraldi kampaaniate korras ning luua võimalused jäätmejaamadesse üleandmiseks ja transpordi tellimiseks.

Jäätmeveo piirkond

Valgamaa kohalike omavalitsuste haldusterritoorium moodustab ühe tervikliku jäätmeveo piirkonna, kus toimub regulaarne korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete kogumine ja vedu, mida teostab hanke korras välja valitud ja ning veoks ainuõigust omav jäätmekäitlusettevõtte (antud ajahetkel AS Eesti Keskkonnateenus).

Võttes aluseks jäätmeseaduse § 67 lg 1 ja halduskoostöö seaduse 3. peatüki on jäätmekava koostamise ajal Valgamaa omavalitsused ühiselt korraldamas uut korraldatud olmejäätmete veo hanget. Korraldatud jäätmeveo hanel edukaks tunnistatud ettevõtjale antakse teenuse kontsessioon Valgamaa omavalitsuste veopiirkondades segaolmejäätmete, paberi ja kartongi ning biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete osas viieks aastaks.

Korraldatud jäätmeveoga liitumise kohustuslikkus

Jäätmevaldaja loetakse Jäätmeseaduse § 69 lõike 1 alusel liitunuks korraldatud jäätmeveoga elu- või tegevuskohajärgses veopiirkonnas. Jäätmevaldaja käesoleva peatüki tähenduses on ka korteri- või hooneühistud, nende puudumisel aga eluruumi (elamu, suvila), sotsiaal- või äriruumi, aga samuti muu nimetamata jäätmetekkekoha, mille kasutamisel tekib olmejäätmeid, omanik või haldaja. Kohalik omavalitsus informeerib kirjalikult jäätmevaldajat päevast, mil ta on liitunud korraldatud jäätmeveoga. Jäätmekäitluslepingu sõlmimine või sõlmimata jätmine vedaja ja jäätmevaldaja vahel ei avalda mõju jäätmevaldaja liitunuks lugemisele korraldatud jäätmeveoga. Korraldatud jäätmeveoga liitumise kohustusest on vabastatud isikud, kellel on jäätmeluba või kompleksluba.

Korraldatud jäätmeveol on kohustuslik koguda paberi ja kartongi eraldi jäätmetekkekohtades, kus on 5 ja enam korteriga elamu, v.a juhul kui korterelamus on projektijärgne ahiküte või tahkeküttega katel, kus paber ja kartong põletatakse. Mahutite tühjendamine toimub vähemalt üks kord 12 nädala jooksul. Biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete kogumismahuti minimaalne tühjendamissagedus on vähemalt üks kord 14 päeva jooksul. Jäätmeveolepingut mitte sõlminud jäätmevaldajatel toimub jäätmekogumisvahendite tühjendamine vähemalt üks kord 12 nädala jooksul hajaasustuses ja üks kord nelja nädala jooksul tiheasustusega aladel, miinimumpaketi (140 liitrit) alusel.

Jäätmeveolepingu sõlmimine

Jäätmeveoleping on jäätmevaldaja ja jäätmevedaja vaheline kokkulepe. Lepingu mittesõlmimisel juhinduvad jäätmevaldajad, jäätmevedaja ning kohalik omavalitsus vastastikuste õiguste ja kohustuste kindlaks määramisel jäätmeseadusest ning korraldatud jäätmeveo hankest. Jäätmeveoleping on kirjalik kokkulepe, mis sõlmitakse segaolmejäätmete kogumise teenust osutava ettevõtte või asutuse ja jäätmevaldaja vahel. Jäätmekäitluslepingus sätestatakse lisaks üldtingimustele, jäätmete kogumise tehnilised tingimused (kogumismahuti suurus, vajadusel kogumismahuti üüritasu, kogumismahuti tühjendamissagedus, jäätmete kogumisteenuse eest tasumise tingimused).

Jäätmeveolepingu sõlmimine on kohustuslik järgmistel juhtudel:

- 1) jäätmete kogumiseks kasutatakse jäätmeveoettevõttelt üüritud kogumismahutit;
- 2) jäätmete kogumiseks kasutatakse mitme jäätmevaldaja peale ühist kogumismahutit;
- 3) jäätmete kogumiseks kasutatakse jäätmekotte;
- 4) kogumismahutite tühjendamine toimub eritingimustel.

Jäätmeveolepingud sõlmitakse pärast korraldatud jäätmeveoks välja kuulutatud hanke tulemuste selgumist.

Korraldatud jäätmeveost vabastamine

Kui kohaliku omavalitsuse üksus on veendunud, et kinnistul ei elata või kinnistut ei kasutata, võib ta jäätmevaldaja erandkorras vabastada tema taotluse alusel teatud tähtjaks korraldatud jäätmeveoga liitumisest.

Jäätmevaldajad, kelle valla- või linnavalitsus on määratud tähtjaks lugenud korraldatud jäätmeveoga mitteliitunuks, korraldavad jäätmekäitlust ise kuni valla- või linnavalitsuse määratud tähtaja lõpuni.

Jäätmevaldaja, kes on erandkorras vabastatud teatud tähtjaks korraldatud jäätmeveoga liitumisest, esitab vastavalt JS §69 lg 5 järgmise aasta 20. jaanuariks kohaliku omavalitsuse üksusele kirjaliku kinnituse, et kinnistul ei ole aasta kestel elatud või kinnistut ei ole kasutatud. Kui jäätmevaldaja ei esita vastavat kinnitust, loetakse ta korraldatud jäätmeveoga liitunuks 21. jaanuarist arvates.

Taotluses märgitakse:

- 1) põhjused, miks soovib jäätmevaldaja enda erandkorras vabastamist teatud tähtjaks korraldatud jäätmeveoga liitumisest;
- 2) tähtaeg, mille jooksul soovib jäätmevaldaja enda erandkorras vabastamist korraldatud jäätmeveoga liitumisest.

Jäätmeveo sagedus ja konteinerite suurused

Korraldatud jäätmeveo hankedokumendiga ja omavalitsuse volikogu määrusega kehtestatakse vedamise sagedus ja aeg. Veo sagedus sõltub peamiselt kasutatavate konteinerite suurusel. Veosageduse ja konteinerite suuruse määramisel peab jälgima, jäätmed ei oleks konteineris liiga kaua – suvel hakkavad jäätmed lagunema, tekib ebameeldiv hais ja nakkusoht ning talvel külmuvad jäätmed konteineris ära, mis raskendab konteineri tühjendamist. Kindlaks määratud veosagedus aitab kokku hoida jäätmete veokulusid jäätmete käitlemisele, mistõttu peaks jäätmevedu toimuma kindlal kuupäeval ning tellimisel jäätmete üleandmine peaks olema pigem erand kui reegel. Olmejäätmete regulaarne äravedu peab toimuma tiheasustusosalalt vähemalt üks kord 4 nädala jooksul ja hajaasustusosalalt vähemalt üks kord 12 nädala jooksul.

Konteineritele seatud tehnilised nõuded nagu kogumismahutite tüüp, materjal, suurus, konteinerite alus ja paiknemine määratakse kindlaks jäätmehoolduseeskirjas.

2017. aastal läbi viidav uus korraldatud olmejäätmeveo hange näeb kogumismahutite mahud ette järgnevalt:

- ühepereelamu ja suvila jäätmete kogumiseks kuni 50-liitrine (maksimaalselt 10 kg) jäätmekott, mis peab oma vastupidavuselt tagama jäätmete üleandmise ning olema keskkonnaohutu;
- käsitsi teisaldatavad 80, 140, 240, 360, 370, 600, 660, 800 või 1100 liitrised kaanega suletavad kogumismahutid, mida on võimalik tõstemehhanismiga varustatud jäätmeveokiga tühjendada;
- kaanega suletavad 1,5m³, 2,5m³ ja 4,5m³ kogumismahutid, mida on võimalik tõstemehhanismiga varustatud jäätmeveokiga tühjendada.

Kokkuleppel jäätmekäitlejaga võib kinnistul kasutada ka teistsuguseid kogumismahuteid, mis ei põhjusta ohtu keskkonnale ja vastavad omavalitsuse jäätmehoolduseeskirja nõuetele.

17. Jäätmekäitluskohtade rajamise põhimõtted ja kasutatavate mahutite tüübid

Jäätmehoolduse süsteemi toimimise eesmärgil peavad erinevat liiki jäätmekäitluskohad olema vastavalt tähistatud ning nende olemus peab olema ühiselt mõistetav. Käesoleva jäätmekavaga võetakse eesmärgiks, et jäätmekava perioodi lõpuks on Valgamaal asuvad jäätmete kogumiseks ja edasiseks käitlemiseks mõeldud kohalike omavalitsuste valdustes olevad rajatised tähistatud ühtse süsteemi alusel.

Jäätmekäitluskohtade rajamise üldised põhimõtted

Jäätmete kogumispunktid ja jäätmejaamad peavad sisaldama infotahvleid järgneva informatsiooniga:

- kes on rajatise omanik (sh kontaktandmed);
- kes tohib antud kohta oma jäätmeid üle anda;
- milliseid jäätmeliike saab üle anda;
- millal on punkt või jaam avatud;
- info ja võimalusel hinnakiri tasuliste jäätmete kohta;
- kuhu on võimalik viia ülejäänud jäätmeliigid, mida konkreetses punktis või jaamas ei ole võimalik üle anda.

Jäätmete kogumispunktid ja jäätmejaamad peavad olema ligipääsetavad transpordivahenditele ja jalakäijatele. Jäätmete kogumispunktide ja jäätmejaamade ümbrus peab olema hooldatud ja ligipääs võimaldatud aastaringselt (ka talvel ja poristel aastaaegadel). Jäätmejaamad peavad olema aiaga ümbritsetud ning tegevus neis peab olema reguleeritud (näiteks kohapealne töötaja).

Väiksemat sorti jäätmete kogumispunktid (mõne konteineriga kogumiskohad kortermajade piirkondades, kaupluste ja teenuskeskuste läheduses) ei pea olema aiaga piiratud, kuid peavad olema vastavalt tähistatud ning rajatud kõvakattega pinnasele.

Jäätmevedajate poolt kasutatavate veokitega on võimalik tühjendada ainult standardmõõtudes konteinereid. Standarditele mittevastavate konteinerite tühjendamise kohta tuleb eraldi kokku leppida vedajaga. Konteinerite omanikuks võib olla jäätmevaldaja, kohalik omavalitsus või jäätmeveo teenuse pakkuja. Kohalikud omavalitsused peavad jäätmehoolduseeskirjades fikseerima konteinerite tüübid, mida võib kasutada korraldatud jäätmeveo käigus. Kui jäätmeid tekib eeldatavalt väiksemates kogustes, siis võib konteineri paigaldada mitme majapidamise peale ühiselt. Sarnaselt võib paigaldada ühise konteineri suvila- ja aiamaade komplekside juurde või jäätmemajadesse.

Konteinerite suurused on valdavalt: 80-360-liitrised kahe rattalised plastkonteinerid; 600-1100-liitrised neljarattalised plastkonteinerid, 1500-4500-liitrised ilma ratasteta metallist konteinerid. Lisaks on koostöös jäätmevedajatega võimalik kasutada visuaalselt ilusamaid ja ohutumaid nn Molok tüüpi mahuteid. Antud mahuteid saab kasutada nii pakendite, olmejäätmete kui ka haljastusjäätmete kogumiseks. Selle rakendamiseks on vajalik omavalitsuste poolne initsiatiiv ja toetus kaevelubade väljastamisel, korteriühistute kaasamisel, kalmistujäätmete käitlemisel jne. Uuele süsteemile üleminek oleks sobilik planeerida koos 2022. aastaks kavandatud uue korraldatud olmejäätmeteveo hankega. Suurem kogus antud mahuteid annab nõ kriitilise massi, mille tulemusena tasub ka jäätmevedajatel vastavate investeeringute tegemine ning edasine jäätmevedu osutub mahu suurenemisel odavamaks.

18. Keskkonnateadlikkus ja teavitustöö

Kohalikud elanikud ja omavalitsuse territooriumil tegutsevad ettevõtted ja asutused on peamised sihtgrupid, kelle teadlikkust jäätmehoolduse süsteemist pidevalt uuendada tuleb. Jäätmehooldust võib osaliselt pidada ka sotsiaalseks probleemiks, kuna inimeste käitumis- ja tarbimisharjumused on need, mis jäätmeteket põhjustavad ja tekkivate jäätmete koguseid mõjutavad.

Jäätmetekke vähendamine, jäätmete sorteerimine ja käitlemine tekkekohas sõltub suurel määral elanike valmisolekust jäätmekäitlust edendada. Valmisolek on aga seotud motivatsiooniga – vähendada jäätmekäitluse maksumust, parandada elukeskkonda tervikuna jne.

Elanike harjumused jäätmekäitluses on linnalistes ja maapiirkondades erinevad ning samuti on erinevad ettevõtete harjumused. Seega, erisugused sihtgrupid vajavad erinevat teavitust jäätmekäitlusest ja jäätmete üleandmise võimalustest. Pideva selgitustöö ja teavitamise aluseks on eesmärgistatud info edastamine, mida tehakse kohalike ajalehtede, kuulutuste, viitade, voldikute ja interneti abil. Selgitustöö kavandamisel on oluline arvestada sihtgrupist tulenevate asjaoludega. Soovitav on viia läbi erinevaid kampaaniaid erinevatele sihtgruppidele, arvestades näiteks vanust (täiskasvanud, noored), asustust/elukohta (eramajad, korterelamud). Selgitustöö läbiviimisel tuleb arvestada, et sihtgruppi ei koormata antava infoga üle. Laialt jagatav info peab olema lihtsalt mõistetav, samas peab olema viide spetsiifilise teabe kättesaadavuse kohta. Haldusreformi järgselt tekib Valgamaale kolm kohalikku omavalitsust, mille keskkonna teemadega tegelema hakkavad töötajad peaksid tegema omavahel tihedat koostööd nii jäätmehoolduse alase teavitustöö kui muuga seondult.

Selgitustöö mõningad põhimõtted, probleemid ja lahendused on järgnevad:

- jäätmehoolduse alane selgitustöö ja teavitamine peab olema üldise säästliku eluviisi propageerimise kontekstis ja haakuma teiste valdkondadega;
- jäätmekäitlussüsteemi rakendamine ei ole ühekordne kampaania, selle toimima saamine vajab pidevat info edastamist ja selgitustööd;
- oluline on teavitamise ja selgitustöö õige ajastamine; selgitustöö, teabe ja abinõude rakendamise vahel ei tohiks olla suurt ajalist vahet;
- on oluline praktilise kogemuse omandamine, seda eriti jäätmete sortimise, biolagunevate jäätmete kompostimise ja komposti kasutamise osas; võimaluseks on pilootseadmete paigaldamine.

Võimalikud jäätmehoolduse alased elanikkonna kaasamise projektid võiksid olla:

- keskkonnasõbraliku ettevõtte valimine (keskkonnanõuete täitmisel ja keskkonna säästmisel edukate ettevõtete tunnustamise konkurs) nt kord aastas;
- erinevate infovoldikute koostamine: nt piirkonna jäätmekäitlusnõuete; eraldi kogutud jäätmete üleandmisvõimaluste; biolagunevate jäätmete kohapealse taaskasutuse võimaluste; ehitus- ja lammutusjäätmete käitlemise nõuete ja nende üleandmisvõimaluste tutvustamiseks jne;
- õpilastele suunatud sündmused – jäätmehoolduse alased konkursid ja võistlused, ühisüritused jms.

Valgamaa omavalitsuste kodulehtedelt on leitav jäätmealane informatsioon ja korraldatud olmejäätmete veo tingimused, aga mõnel juhul puuduvad viited pakendiorganisatsioonide konteinerite asukohtadele. Täiendavalt informeeritakse elanikke jäätmekäitluse olulistest teemadest läbi valla lehtede. Jäätmealase teavitamisega tegelevad veel jäätmekäitlejad, taaskasutus- ja tootjavastusorganisatsioonid ning muud keskkonnaorganisatsioonid. Üleriigilist informatsiooni jagab Keskkonnaamet ning koostöös SA KIK-ga antakse välja keskkonnavalast infolehte. Keskkonnahariduse üldine suunamine toimub riiklikul tasandil. Jäätmehoolduse teemad on lasteaedade ja koolide õppekavades. Keskkonnaameti spetsialistide kaudu toimub elanikkonna teadlikkuse tõstmine praktiliste õppeprogrammide ja kampaaniate kaudu.

Jäätmekava perioodil oleks vaja läbi viia jäätmekäitluse süsteemi tutvustav ja kogu Valgamaad hõlmav teavituskampaania, mis käsitleks eraldi haja- ja tiheasustust, eramute ja kortermajade piirkondi ning võtaks arvesse ka elanike vanust (koolilapsed, täiskasvanud, vanemaelised).

Kampaania käigus viiakse läbi järgnevad tegevused:

- küsitlus elanikkonna seas, et välja selgitada elanike ja ettevõtete jaoks kõige mugavam jäätmekäitluse lahendus ja selle alase informatsiooni levitamine;

- töötatakse välja jäätmemajandust tutvustav „onepager“ (A4 formaadis jäätmeinfo), kus saab kajastada konkreetse valla jäätmekäitlusala informatsiooni; lisaks luuakse võimalused info hankimiseks mobiili vahendusel (m-lahendused);
- uuendatakse kõikide omavalitsuste veebilehti jäätmekäitluse alase informatsiooniga ning ühtlustatakse veebilehtede info (selgitatakse samu asju iga omavalitsuse kontekstis ning kirjeldatakse jäätmete üle andmise võimalusi); veebi laetakse üles Eestis välja antud jäätmekäitluse infovoldikud;
- vähemalt kord poolaasta jooksul avaldatakse jäätmeinfot valla kodulehtedel;
- vähemalt kord aastas avaldatakse jäätmemajandust puudutav informatsioon maakonna lehes ning kajastatakse uusi projekte;
- koostöös KIKga leitakse finantsvahendid ja trükitakse kõvale alusele omavalitsust puudutav jäätmeinfo, mida saab jagada kortermajadele ning kauplustele ja paigaldada küla infostendidele (jäätmete üleandmise võimalused sh kogumiskohad, vastuvõtupunktid ja nende lahtioleku ajad).

19. Jäätmekava rakendamise mõju keskkonnale

Jäätmekava rakendamine omab valdavalt positiivset mõju keskkonnale. See soodustab jäätmete taaskasutusele võtmist ja jäätmete kogumise efektiivsuse kasvu, mis kokkuvõttes aitab kaasa jäätmetekkega seonduva negatiivse keskkonnamõju vähendamisele. Lisaks aitavad jäätmekavaga ette nähtud tegevused vähendada illegaalset ladestamist, mis otseselt keskkonda reostab.

Kõige suuremat negatiivset mõju avaldavad jäätmete kogused, mida keskkonda viiakse. Seoses elatustaseme tõusu ja tarbimise kasvuga suurenevad ka jäätmete (eriti pakendite ja olmejäätmete) kogused. Seetõttu on edaspidi väga oluline muuta jäätmete kokkuvedu, nende sortimine (eriti prügile massi lisavad orgaanilised jäätmed ja ohtlikud jäätmed) ja maksimaalne taaskasutusse suunamine võimalikult efektiivseks. Selleks on vajalikud elanike jaoks lihtsad ja mugavad ning kohaliku omavalitsuse jaoks hästi toimivad jäätmehooldussüsteemid, mis suudaks tasakaalustada jäätmete hulga suurenemist ja täita jäätmetekke vähendamisele suunatud eesmärgid. Vältimaks pidevat jäätmetekke kasvu võivad vajalikuks osutuda ka riiklikud kitsendused nt erinevate maksude (kilekotimaks, pakendimaks jne) vormis. Elanike hoiakute muutmine oma tarbimisharjumuste ja eluviiside suhtes on kasvava jäätmetekke kontekstis elementaarselt vajalik.

Jäätmehoolduse mõju keskkonnale võib olla nii otsene (nt loodusliku keskkonna reostamine, inimese tervise ja heaolu kahjustamine) kui kaudne (nt prügila ümbruses maa hinna langus, atraktiivsuse vähenemine turismi seisukohalt). Suurim negatiivset mõju keskkonnale omav tegevus on jäätmete ladestamine keskkonnanõuetele mittevastavatesse kohtadesse.

Valgamaa jäätmejaamades kogutakse jäätmeid eri liiki konteineritesse, kuid keskkonnaohtu võivad põhjustada kõvakatteta platsid ja ohtlike jäätmete ruumid. Vähendamaks ohtlike ainete mõju keskkonnale tuleb jäätmejaamades investeerida kõvakattega platsidesse ning võimaliku vandalismi vältimiseks kasutada ohtlike jäätmete ruumides autonoomseid tulekahju signalisatsioone ja kustuteid. Valgamaa jäätmejaamades seisab üsna suurtes kogustes suurjäätmeid ja vanarehve, mis võivad teatud tingimuste kokkulangemisel tuleohtlikuks muutuda ja nii keskkonnareostust põhjustada. Ohu vähendamiseks tuleb kaaluda nõ maksimumkoguste kehtestamist hankega, mil jäätmejaama haldaval ettevõttel on kohustus jäätmed käidelda.

Loodusvarasid kasutatakse suuremas koguses jäätmekäitlusobjektide (kogumispunktid, kompostimisplatsid, jäätmejaamad, pinnasetäitekohad jne) rajamisel. Jäätmeseaduses on jäätmekäitluseks vajaliku loodusvara all mõeldud vee, turba, savi ja pinnase kasutamise mahu hinnangut. Vähesel määral võivad erineda loodusvarad leida kasutust jääkreostuste likvideerimisel. Vaja mineva loodusvarade maht selgub juba konkreetsete tegevuste kavandamise ning projekteerimise käigus.

Jäätmete kogumisel majapidamistes avaldub negatiivne mõju keskkonnale eelkõige orgaaniliste jäätmete puhul, mis harva tühjentavates konteinerites roiskuma hakkavad. Tekivad hais ja jääkvedelikud ning koonduvad (kahjur)putukad. Üldjuhul hajaasustuses orgaanilised jäätmed siiski taaskasutatakse. Tavapärase on nende kompostimine ja põletamine. Õigesti korraldatud kompostimisega ei kaasne tavaliselt negatiivseid keskkonnamõjusid. Kompostimiseks on oluline, et oleks tagatud õhu juurdepääs materjalile ning piisav niiskusrežiim. Nende nõuete rikkumisel võib orgaanilise aine lagunemine peatuda, kompostihunnik hakkab haisema ning sinna kogunevad närilised ja kärbsed. Negatiivse mõju vähendamiseks ei tohiks kompostida veekogude või kaevude läheduses. Mõnede jäätmeliikide (näiteks puit) põletamine ei oma olulist mõju keskkonnale, kuid vältida tuleb plastiku ja kummi põletamist, mis põhjustab kahjulike ainete lendumist.

Reoveesette ebaõigel kasutamisel võivad keskkonnakahjulikult mõjuda settes olevad toitained ja raskemetallid, mis mõjutavad veekeskonda ning tekitavad haisu ja tervisekaitse probleeme. Sõnnikukäitluse negatiivne mõju on eelkõige veekeskonnale, mistõttu on kehtestatud sõnnikulaotamisele mitmeid piiranguid, eriti rangelt tuleb neid jälgida kaitsmata põhjaveega aladel.

Ohtlike jäätmete ebaõigel kogumisel ja hoiustamisel kaasneb kahjulik mõju inimeste tervisele ja ümbritsevale keskkonnale. Nende käitlemisel tuleb kasutada spetsiaalseid kogumismahuteid ja hoiustamisvahendeid ning piirata kõrvaliste isikute juurdepääs.

Oluline on ka tegeleda vanade militaar-, tööstus- või põllumajandushoonete likvideerimisega või keskkonnaohutuks muutmisega. Tühjalt seisvad ja lagunevad ühismajandite kompleksid ühelt poolt risustavad maastikupilti ja teisalt on potentsiaalseks keskkonnaohuks, kuna varasemalt on sellistesse kohtadesse sageli viidud olmeprügi ja neis võib olla hoiul ka vanu väetiste jääke jms.

Jäätmeveo mõju keskkonnale on sarnane üldise transpordist tuleneva keskkonnamõjuga – müra, heitgaasid, kruusakattega teede olukorra halvendamine raskeveokitega. Lisaks on

potentsiaalseks keskkonnaohuks jäätmete või neis sisalduvate ainete/materjalide leke või levik keskkonda transpordi ajal. Samas aitab korraldatud olmejäätmevedu siiski koormust keskkonnale vähendada, kuna tühjendusringid on regulaarsed st iga (korter)maja juurde ei sõida eraldi veok eri aegadel. Samuti kasutatakse üha paremaid veokeid, mis peaksid vähendama jäätmete lekkimist. Kõige tõenäolisemalt lekivad köögi- ja sööklajäätmed. Nende jaoks oleks parem lahendus kompostimisplatside rajamine. See läheks kokku ka jäätmehoolduse eesmärgiga vähendada olmejäätmete hulka. Biolagunevad jäätmed, mida on võimalik mujale suunata, moodustavad selle kogumassist märkimisväärse osa.

Lähtudes tunnustatud jäätmekäitlusmeetodite prioriteetsusest on kõige olulisem jäätmete teket vältida ja vähendada. Eelkõige tuleb tähelepanu pöörata jäätmete kordus- ja taaskasutusele, seejärel ringlusse võtule ja energiakasutusele ning lõpuks jäätmete ladestamisele prügilasse ja jäätmete põletamisele energia tootmiseks.

Jäätmekavaga planeeritav tegevus seisneb peamiselt jäätmete kogumise korraldamises ning liigiti kogumise tõhustamises. Jäätmekava rõhutab, et jäätmekäitluse edasist arengut plaanides on vajalik lähtuda eelkõige jäätmehierarhiast. Seega, olenemata jäätmekäitluse võimalikest alternatiividest, tuleb jäätmete liigiti kogumist igal juhul jätkata. See aitab kaasa jäätmete lõppkäitlemise keskkonnamõtjude vähendamisele, samuti väheneb taastumatute loodusvarade kasutamine ja sellest tingitud keskkonnamõju. Kui täita jäätmekavas esitatud eesmärgid – suurendada jäätmete liigiti kogumist, luua elanikele võimalusi eraldi kogutud jäätmete üleandmiseks ja motiveerida elanikke keskkonnateadlikkuse tõusu, majandusliku kasu ning järelevalve tõhustamise kaudu, väheneb ka jäätmete tekkest ja kogumisest põhjustatud keskkonnamõju.

20. Järelevalve

Järelevalvet jäätmehoolduse osas teostavad kohalikud omavalitsused, Keskkonnainspektsioon, Veterinaar- ja Toiduamet, Maksu- ja Tolliamet, Tarbijakaitseamet, Ravimiamet ja Terviseamet.

Keskkonnajärelevalve seadus kehtestab keskkonnajärelevalvet teostavate, samuti keskkonnajärelevalvele allutatud isikute ning asutuste õigused ja kohustused ning järelevalve toimingute korra.

Kohaliku omavalitsusüksuse volikogu kehtestatud keskkonnakaitse- ja –kasutusala otsuste järgimist kontrollivad selleks volitatud isikud või instantsid või kui neid ei ole määratud, siis vallavalitsus. Väiksemates kohtades on siinkohal probleemiks üksteise tundmine ja naabersuhted, mistõttu võib kontrolli teostaval isikul olla raske säilitada neutraalsust toimingute läbiviimisel.

Järelevalve tõhustamine on vajalik jäätmekäitlusala rikkumiste vähendamiseks. Selleks on vajalik omada head ülevaadet jäätmevaldajatest. Siin on abiks hästi toimiv ja süstемne jäätmevaldajate register.

Järelevalve tõhustamiseks tuleb teha pidevat koostööd Keskkonnainspektsiooni, Keskkonnaameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Veterinaar- ja Toiduameti Valgaamaa Veterinaar keskuse, Tarbijakaitseameti ning teiste omavalitsuste ja jäätmevedajatega. Jäätmealaste õigusrikkumiste avastamisele aitab kaasa ka tähelepanelike elanike kaasamine.

Viimaks jäätmekäitlusalaste rikkumiste arv miinimumi tuleb lisaks eespool nimetatule regulaarselt kontrollida eraisikute ja ettevõtete jäätmekäitlust ja vajadusel rikkujaid karistada. Samuti tuleb kontrollida korraldatud olmejäätmeveo toimimist. Alahinnata ei tohi ka vajadust tõsta elanike keskkonnateadlikkust.

21. Jäätmekäitlusega seotud organisatsiooniliste aspektide ülevaade

Riiklik tasand

Üleriigilisel tasandil on ülesandeks ühtse jäätmehoolduse poliitika elluviimise koordineerimine koostöös omavalitsuste, jäätmekäitlejate, nende ühenduste ja kolmanda sektoriga. Riikliku tasandi esindajateks on Vabariigi Valitsus ja Keskkonnaministeerium.

Keskkonnaministeerium korraldab jäätmealaste strateegiliste dokumentide ja õigusaktide eelnõude koostamist, ohtlike jäätmete käitlussüsteemi väljaarendamist, pakendite taaskasutamisega seonduvat tegevust jm. Keskkonnaministeeriumi allasutusena tegeleb Keskkonnaamet keskkonnaalaste lubade ja litsentside välja andmisega. Samuti hindab ja kooskõlastab Keskkonnaamet omavalitsuste jäätmekavasid. Jäätmearuannete kogumist ja jäätmekäitluse ülevaadete koostamist teostab Keskkonnaagentuur. Järelevalvet teostab Keskkonnaministeeriumi allasutus Keskkonnainspektsioon.

Kohaliku omavalitsuse tasand

Vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele on jäätmehooldus üks omavalitsuse kohustuslikest tegevustest. Täiendavaid suuniseid selleks annab veel jäätmeseadus, riigi jäätmekava ning mitmed teised seadused ja määrused. Lisaks riiklikult pandud kohustustele saab omavalitsus ise reguleerida oma territooriumil jäätmehooldust volikogude poolt kehtestatud õigusaktidega.

Jäätmehoolduse korraldamiseks kehtestab omavalitsus jäätmehoolduseeskirja, mis käsitleb linnas või vallas tekkivate olmejäätmete käitlemist, ohtlike jäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete, tervishoiu- ja veterinaarteenuse jäätmete ning muude omavalitsuse jaoks oluliste jäätmete käitlemise korda. Eeskiri sätestab ka jäätmeveo piirkonnad, järelevalve ja tervisekaitse nõuded ning sortimisele ja jäätmete kogumiskohtadele esitatavad nõuded. Elanik peab juhinduma jäätmehoolduseeskirjast, kus on kirjas, kuhu võib omavalitsuse territooriumil eri liiki jäätmeid ära anda.

Jäätmeseadusest tulenevalt on omavalitsuse ülesanded järgmised:

- arendada jäätmehooldust oma haldusterritooriumil, mis tähendab jäätmealase teabe levitamist, jäätmealast nõustamist ja jäätmehoolduse kavandamist või muud tegevust, mille eesmärk on vältida või vähendada jäätmeteket ning tõsta jäätmehoolduse taset;
- korraldada jäätmete sortimist, sealhulgas liigiti kogumist, et võimaldada nende taaskasutamist võimalikult suures ulatuses;
- koostada jäätmehoolduse arendamiseks jäätmekava, mis peab sisaldama jäätmete liigiti kogumise ja sortimise arendamist toetavaid tegevusi koos tähtaegadega konkreetsete jäätmeliikide kaupa ning jäätmehoolduse rahastamist;
- korraldada oma haldusterritooriumil olmejäätmete kogumist ja korraldatud jäätmeveo rakendamist;
- lisaks kohustuslikule olmejäätmete kogumisele ja veole peab kohalik omavalitsus korraldama jäätmeveoga hõlmatud jäätmete taaskasutamist või kõrvaldamist; koostada ja kinnitada jäätmehoolduseeskiri;
- teha jäätmehoolduseeskirja täitmise üle pidevat järelevalvet; esitada seisukoht Keskkonnaameti poolt välja antavate jäätmelubade suhtes.

Kohaliku omavalitsuse jäätmekavast ja jäätmehoolduseeskirjast lähtuvalt saavad jäätmetekitajad suunised, kuidas elu- või tegevuskohas jäätmeteket vältida, jäätmeid koguda ja käidelda. 2014. aastal vastu võetud riigi jäätmekava annab veelgi suurema ülesande omavalitsustele jäätmetekke vältimisel ning jäätmete liigiti kogumise edendamisel ja ringlussevõtu suurendamisel. Jäätmehoolduse korraldamisel omavad suurt rolli jäätmejaamad.

Üldiselt toimib jäätmehooldus siiski paremini kui seda korraldada omavalitsuste ja vajadusel ka maakonna üleselt. Peamised ühistegevuse valdkonnad on projektide, rahastustaotluste koostamine; korraldatud jäätmeveo hangete korraldamine; jäätmealase statistika, arvestuse, registrite pidamine; selgitustöö ja sündmuste korraldamine, kodanike teavitamine; jäätmekava koostamine; jäätmealaste uuringute korraldamine jms.

Ettevõtted

Paljude ettevõtete jäätmekäitlus sõltub otseselt nende tootmise või teenuste spetsiifikast. Tavavaldkonnas tegutsevad ettevõtted peavad lähtuma üldjuhul kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjast. Spetsiifilisemate valdkondade ettevõtete jäätmekäitlust reguleerivad jäätmeluba, jäätmekäitleja registreerimistõend ja ohtlike jäätmete käitluslitsents. Keskkonnakompleksloa puhul ei ole vaja eraldi jäätmeluba, sest kompleksloaga sätestatakse nõuded ka jäätmete käitlemisele.

Ettevõtte, mis käitleb teiste isikute poolt tekitatud ja üleantud ohtlike jäätmeid, peab omama lisaks jäätmeloale või keskkonnakompleksloale ka ohtlike jäätmete käitluslitsentsi. Kohaliku omavalitsuse üksus võib nõuda oma haldusterritooriumil tegutsevalt isikult, asutuselt ja tootjate

ühenduselt jäätmeseaduse § 39 lõikele 3 vastava jäätmekava koostamist oma kulul ning esitamist, kui see on vajalik kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava koostamiseks või ajakohastamiseks.

Ettevõtetal on võimalik toetust taotleda SA Keskkonnainvesteeringute Keskuselt peamiselt jäätmete taaskasutamise arendamiseks. Keskkonnaprogrammist toetatakse uude tehnoloogilise lahendusega taaskasutussüsteemi kasutusele võtmist. Loodetavasti uuest EL toetusmeetmetest on võimalik toetust taotleda enamatele tegevustele.

Kodumajapidamised

Nõuded jäätmehoolduse korraldamiseks kodumajapidamistes sätestatakse kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjaga, milles on kajastatud järgmised tegevused: liitumine korraldatud jäätmeveoga, olmejäätmete sortimine tekkekohas, pakendijäätmete eraldi kogumine, ohtlike jäätmete eraldamine ja nende viimine jäätmejaama jne. Jäätmehoolduseeskiri peab järgima riigi jäätmepoliitika eesmärgi, õigusaktide nõudeid, valla jäätmekava ning kohaliku omavalitsuse või nende ühenduste jäätmealast infrastruktuuri.

Tootjavastutus- ja taaskasutusorganisatsioonid

Tootjavastutusorganisatsioon on ettevõtjaid ühendav organisatsioon, mis on ellu kutsutud selleks, et täita oma ja aidata ka teistel täita seadustest tulenevaid kohustusi. Taaskasutusorganisatsiooni ülesandeks on pakenditega seotud ettevõtete esindamine ja nende kohustuste täitmine, üleriigiline pakendite kogumisvõrgu ning pakendijäätmete taaskasutamise korraldamine.

Eestis tegutsevad tootjavastutusorganisatsioonidena järgmised tootjavastutus- ja taaskasutusorganisatsioonid:

- Eesti Taaskasutusorganisatsioon (ETO) MTÜ – tegeleb pakendi tootmise, kauba pakendamise, pakendatud kauba maaletoomise ning müügiga tegelevate ettevõtetega;
- OÜ Eesti Pakendiringlus on pakendite taaskasutusorganisatsioon - üleriigiline pakendite kogumisvõrgu ja pakendijäätmete taaskasutamise korraldamine;
- Tootjavastutusorganisatsioon (TVO) OÜ - üleriigiline pakendite kogumisvõrgu ja pakendijäätmete taaskasutamise korraldamine;
- Eesti Pandipakend OÜ - taaskasutusorganisatsiooni eesmärgiks on täita pakendiaktsiisi ja pakendiseadusest pakendiettevõtjatele tulenevad taaskasutuskohustused;
- MTÜ Eesti Elektroonikaromu - elektri- ja elektroonikaseadmete tootjavastutusorganisatsioon. Organisatsiooni põhitegevuseks on kasutatud elektroonikaseadmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine vastavalt õigusaktides sätestatud nõuetele;
- MTÜ EES Ringlus – tootjavastutusorganisatsioon elektri- ja elektroonikaseadmete ning patareide ja akude tootmise ja müügiga tegelevatele ettevõtetele;
- Ekogaisma Eesti OÜ - tootjavastutusorganisatsioon, korraldab lambijäätmete kokkukogumist ja ümbertöötluste suunamist;
- MTÜ Rehvinglus on tootjavastutusorganisatsioon ning osutab oma liikmetele vanarehvide kogumise ja taaskasutamise korraldamise teenust.

22. TEGEVUSKAVA „Valgamaa omavalitsuste ühine jäätmekava aastateks 2017 - 2025“

Nr	Tegevus	Selgitus või saavutatav tulemus	Täitjad	Rahastamisallikad	Teostamise aeg
1. Jäätmehoolduse süsteemi korrastamine					
1.1	Omavalitsuste jäätmehooldust korraldava ühtse süsteemi loomine: jäätmemajanduse roteeruv korraldamine omavalitsuste vahel või tegevuste koostöölastamine naaberomavalitsustega	Omavalitsuste koostöö süvendamine ja jäätmehoolduse ühine korraldamine. Jäätmehooldusega seotud projektide ja tegevuste aktiivsem teostamine.	KOV	KOV	2017-2025
1.2	Ühise korraldatud jäätmeveo ja jäätmejaamade haldamise hanke läbiviimine	Aastal 2022 korraldatakse hange Valgemaal tervikuna jäätmejaamade haldamise tingimus ning korteriühistute juures pakendikonteinerite tühjendamise	KOV	KOV	2022
1.3	Tarbimisharjumuste muutmiseks keskkonnateadlikkuse kampaaniad maakonnas erinevatele sihtgruppidele.	Elanike hulgas viiakse läbi jäätmemajandust puudutav küsitlus, mille baasil korraldatakse jäätmekäitluse kampaaniaid teavitamiseks inimesi jäätmemajanduse tingimustest ja kohalikust jäätmekorraldusest (jäätmejaamade lahtiolekuajad, erinevate konteinerite asukohad, vastuvõetavad jäätmeliigid jms). Võimalikult suure hulga elanikkonnani jõudmiseks on kampaaniate läbiviimisel oluline kasutada tänapäevaseid infokanaleid (sh sotsiaalmeedia) ning mobiilseid lahendusi.	KOV, VOL	KOV, F	2018, 2020, 2022
1.4	Korteriühistute ja asutuste (nt perearstikeskused, kauplused, juuksurid jne) kaasamine keskkonnateadlikkuse tõstmise kampaaniasse kindlustamiseks info paremat levikut kohalike elanike seas.	Infomaterjalide trükkimine korteriühistute ja asutuste infostendidele.	KOV, VOL	KOV, F	2018-2025

1.5	Jäätmete sorteerimise propageerimine õppe- ja muudes allasutustes.	Omaavalitsuste allasutustes hoonesiseste jaotustega jäätmemahutite hankimine ja materjalipõhine sildistamine (patareid, klaaspakend, paber, olmejäätmed jne).	KOV, VOL	KOV, F	2018-2025
1.6	Jäätmekava iga-aastane järgimine.	Koostatakse ülevaade jäätmekava täitmisest. Omaavalitsustel on ülevaade jäätmekava täitmise kohta.	KOV	KOV	2018-2025
1.7	Jäätmekava ajakohastamine.	Jäätmekava on ajakohastatud vastavalt vajadusele või riiklikule jäätmekavale.	KOV, VOL	KOV	vajadusel
1.8	Koostöö ja infovahetus teiste ametkondadega.	Koostöö kaudu teiste ametkondadega suureneb jäätmemajanduse probleemide lahendamise efektiivsus. Korraldatakse vähemalt kord aastas Keskkonnaameti, SA KIK, jäätmeveo ettevõtete jne esindajatega jäätmemajanduse ühiste teemade arutelu.	KOV	KOV	2018-2025
1.9	Koostöö kõigi antud jäätmekavaga hõlmatud omaavalitsustega jäätmehoolduse arendamisel.	Koostöö parenemine õigusaktide ja projektide väljatöötamisel.	KOV	KOV	2017-2025
1.10	Terves maakonnas ühtses stiilis viitade ja infotahvlite paigaldamine.	Maakonna jäätmehoolduse rajatiste ühine sildistamine tõstab elanike teadlikkust ja hõlbustab arusaamist.	KOV, VOL	KOV, F	2018-2025
2. Jäätmehoolduse infrastruktuuri arendamine ja haldamine					
2.1	Pakendikonteinerite asukohtade võrgustiku laiendamine.	Leitakse võimalused pakendikonteinerite paigutamiseks kergesti ligipääsetavatesse ning elanike liikumisteedele jäävatesse kohtadesse (nt kaupluste juurde). Pakendi- ning paberi ja kartongi konteineritele platside rajamine ja korrastamine.	KOV, TVO	KOV, TVO	2017-2025
2.2	Taaskasutus- ja korduskasutuskeskuste rajamine või vastavate tegevuse toetamine.	Suureneb toodete taas- ja korduskasutus ning väheneb jäätmeteke. Luuakse koos MTÜdega ruumid asjade korduskasutuseks.	KOV, MTÜ	KOV, F, MTÜ	2018-2025
2.3	Paberi- ja kartongijäätmete üleandmisvõimaluste laiendamine väikeelamute piirkondades ja kaubanduskeskuste juures.	Hankida juurde avalikke konteinereid/mahuteid paberi ja kartongijäätmete kogumiseks, tagades üleandmisvõimalused kõigi elamuliikide juures.	KOV	KOV, F	2018-2025

2.4	Ohtlike jäätmete, probleemtoodete, elektri- ja elektroonikajäätmete kogumisringide ning teavituskampaaniate jätkamine.	Omaavalitsustes korraldatakse jäätmete kogumisringe ja kampaaniaid vähemalt 1 kord aastas. Iga aasta võiks ühishanke korraldajaks olla erinev omaavalitsus.	KOV, TVO	KOV, F	2018-2025
2.5	Liigiti kogutud jäätmete kogumispunktide rajamine	Elanikkonnale mugavama teenuse osutamiseks rajatakse kogumispunktid kaubanduskeskuste vms külastavamate teenindusasutuste lähedusse. Uute kaubanduskeskuste rajamisel nõue detailplaneeringuga.	KOV, ettevõtted	KOV, F, ettevõtted	2018-2025
2.6	Jäätmejaamade haldamine ja korrastamine.	Soetatakse platvormkaalud jäätmete kaalumiseks, riiulid taaskasutuse arendamiseks, konteinerid ohtlike jäätmete jt keskkonnaministri 16.01.2007 määruses nr 4 toodud jäätmete kogumiseks ning muud vajalikud seadmed jäätmete paremaks kogumiseks (N: laokäru raskemate esemete transpordiks, sõiduauto järelkäru elanikkonnale tasuta kasutamiseks jäätmete toomisel jne).	KOV	KOV, F	2018-2025
2.7	Biologunevate jäätmete kompostimisplatside rajamine.	Vähendamaks biologunevate jäätmete käitluskulusid, põletamist või prügilasse ladestamist rajatakse jäätmejaamade, kalmistute, reoveepuhastite või teistesse planeeringuga kavandatud kohtade lähedusse kompostimisplatsid köögi ja sööklajäätmete kompostimiseks. Kalmistute lähedusse rajatakse platsid haljastusjäätmete kompostimiseks.	KOV	KOV, F	2018-2025
2.8	Haljastusjäätmete (sh kalmistu jäätmed) käitlemiseks vajaliku inventari ja seadmete hankimine.	Valmistatakse big-bag kottide hoidmiseks vajalikud raamid ja alused. Soetatakse madalveok kraanaga kottide tühjendamiseks ning komposti segamiseks vajalikud seadmed/tehnikad (oksapurustajad jne).	KOV	KOV, F	2018-2025
2.9	Haljastusjäätmete kogumisringide korraldamine sügis- ja kevadhooaegadel kohtades, kus tekib rohkelt aia- ja haljastusjäätmeid.	Koolides, lasteaedades, parkides ja tiheasustuselal biologunevate jäätmete kogumisaktsiooni korraldamine.	KOV	KOV	2017-2025

2.10	Korteriühistute ja avalike asutuste jäätmemajade propageerimine.	Pilootprojekti raames rajatakse näidisjäätmemajad omavalitsuste avalike asutuste lähedusse propageerimaks antud rajatiste ehitamist ka korteriühistute juurde. Jäätmemajades on konteinerid eriliigiliste jäätmete kogumiseks.	KOV, KÜ	KOV, F, KÜ	2017-2025
2.11	Jäätmete kokkukandepunktide, mini jäätmejaamade või -majade rajamine väiksematesse küladesse ja kaupluste juurde.	Rajatakse kokkukandepunktid omavalitsuste hajaasustatud piirkondades kaasates külavanemad ja teisi huvigruppe. Kokkukandepunktid on vajalikud kohtades, kus raske transpordiga pole võimalik kinnistuni jõuda (tee kandevõime). Selliselt tagatakse jäätmete nõuetekohane käitlemine. Tiheasustuses rajatakse koostöös kauplustega nimetatud kokkukandepunktid.	KOV	KOV, F	2018-2025
2.12	Sügavkogumismahutite propageerimine korterelamute ja avalike asutuste juures.	Korteriühistud ja omavalitsuse allasutused paigaldavad maa-alused mahutid olmejäätmete kogumiseks. Vajalik maakonna ühishange või jäätmevedajale piisav arv konteinereid.	KOV, KÜ, ettevõtted	KOV, KÜ, ettevõtted	2017-2025
3. Järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine					
3.1	Jäätmevaldajate registri pidamine ja regulaarne andmevahetus vedajaga.	Regulaarselt uuendatud andmed võimaldavad operatiivselt kontrollida jäätmevaldajaid.	KOV	KOV	2017-2025
3.2	Andmete kogumine ja süstematiseerimine.	Koondatakse erinevate jäätmeliikide koguste andmed jäätmejaamadest, korraldatud olmejäätmete veo vedajalt ning Keskkonnaagentuurilt.	KOV	KOV	2017-2025
3.3	Väärteomenetluseks vajalike seadmete hankimine.	Prügistamise jms vältimiseks hangitakse taadeldud mõõte-, tuvastus- ja salvestusvahendid. Autonoomsed videovalve-seadmed nii jäätmejaamades kui ka väiksemates kogumispunktides ning teisaldatavad vastavad hoiatussildid jne.	KOV	KOV, F	2018-2025
3.4	Keskkonda ohustava vana hoonestuse lammutamine.	Omavalitsustest likvideeritakse endised ohtlikud militaar-, tööstus- või põllumajandushooned.	KOV, omanikud	KOV, F, omanik	2018-2025

3.5	Jääkreostusobjektide likvideerimine.	Vältimaks keskkonnaohtu likvideeritakse võimalikud leitud jääkreostusobjektid (gaasi- ja kütusemahutid, ohtlikke aineid sisaldavad objektid)	KOV, omanikud	KOV, omanik	F,	2018-2025
-----	--------------------------------------	--	---------------	-------------	----	-----------

Lühendid:

KOV – kohalik omavalitsus

VOL – Valgamaa Omavalitsuste Liit

KÜ – korteriühistud

F – rahastusfondid

TVO – tootjavastutusorganistatsioon